

سلیم گری مفتی توکیاوف

تکفیر و اسلام

شاہ کمال صا

اہلی ولایتی نک

نظر خوجہ عبا

عربا رنگ

لری و ایست

حفظ صحت

ربا حقندہ

معلم ذاکر

تاریخہ زنی تکشرو

بیان و ای

موسی افندی

جواب

مطبع اللہ تخف

تربیہ و تعلیم:

«تل وادیات اوقتواصو»

معلم عبدالرحمن سعدي

«تربیہ سندہ عائله» - مع

الحمد المسلمی، «روح

سی» - مرد عالم محمد

مراسلہ و مخابره:

یاگی یارمک، جامی

آباد، خوقند، اور

اورنبورغ وجوتقاریہ

اشعار:

قار۔ قار!، طوغا

ایتهم، شاعر ادی

متنوعه

ادبیات:

«بردن نور

حکایہ:

شورا

عدد ۳

فیورال ۱ = سنہ ۱۹۱۵

محرری: رضاء الدین بن فخر الدین

ناشری: «م. ساکر وم. ذاکر رامیفلمر»

Handwritten text in the right margin, possibly a signature or note.

احسن شیخ قورماش افندی ایله عبدالحی افندی گه

مبن مترقی ملت کشیرلینک «شورا» غه نی کوز ایله قاراولرن یلمیم. «شورا» ننگ نفاست جهتی ده تورکلرنک «شهبال» ژورناللردن بیئک کوب کیم. شولای بولسه ده «شورا» شیکلی فایده لی برجموعه آز بولور دیب سویله وچیلر بار. بز تاتارلر بیت ترقی ایتکن و هر فرسه مز جیتشوب طورغان ملت توگلمز بلکه یاگنه ترقی ایسی بورنمز غه کره باشلانغان بر ملتزم. شولقدن «شورا» ننگ اصلاحه محتاج ییرلری احتمال کوبدر. شولای بولسه ده بز «شورا» نی عبدالحی افندی شیکلی «ئه لله نیندی ادبیات»، «بولماغان حکایت لر»، «تابشماق وجوابلر، معناسز جرولر و شعرلر ایله طولطرلغان» بر جموعه دیب گنه قارامیچه بلکه علمی، ادبی، فنی بردن بر ژورنالیز دیب قاریمز. عبدالحی افندی! سز اوزگر شول سوزلرنی ئه یته طوروب اوزگر ننگ تیره ن معالی جدی و حقیقی موضوعلرده یازلغان مقاله لر کونی معناسز نرسه لر ایله طولطرلغان «شورا» غه: «هیچ بولماسه عبدالله معاذی گه قازشی یازغان صوگنی مکتوبمنی گنه باسکرا» دیب نیگه یالونا، یالواراسکر؟ نیگه جدی و حقیقی موضوعلرده غنه یازلغان مقاله لر و معالی شعرلر ایله طولطرلغان ژورنال غه جیبه ر میسکر؟

اورونسز اوپکه له وچی: «ئه لله سز، بزذن آرتدرا کورمه — سونلر دیسزمی» دیب ۱۷ نجی «شورا» قابنه سوز یازوچی احسن شیخ قورماش افندی ایله ۱۹ نجی «شورا» قابنه اوپکسن یازغان عبدالحی افندیلر گه مین اوزمنک پروتیستمنی بلدرمی چداب طوراً المیم. احمد بدیقوف. «جو نغاره».

«گلستان» نی ترجمه قیلوچی غه

- ۱) ظالمنک وحشتدن قوتولو جاین تابا آماغاج، طوتوب مظلوم آنک اونکن قلچن قوللرن کیسه ر.
- ۲) اوزون تللی بولور انسان امیدسزک بلاسندن، یکلگان ماجی کبی، طرناشوب اتدن اوچن آغان.
- ۳) سوزیله بر شاهنی اولارغه کوچی یتکان کشی اوندمه سه اینگی بولغه آنی، ظلمدر بو اشی.

بو توبه نده گیلری اون ایکنچی عدد «شورا» ده غی رجاسنه: ۱) «بو اوزیز بالچی بچراق» دیدیلر. — «بولسه نی زیان؟ — دبدک — پدرفت یارقلرن صلیز بیت آنک برله ن!» ۲) کافر قویوسی بچراق بولسه بولسون برده قایغما یارار آنک صووی بر مجوسی میتینی یووارغه!

- ۳) یاخشلیق برله نگنه چقماسه اشلر اش بولوب بل جغارلر آنی تورلی قاتیلقلر قیلوب.
  - ۴) اوز اوزن قزغانماغانلر غه قدر حرمت دییه، چن قدر حرمت آلارغه شول بولور: حرمتله مه!
- «ذوقی».

III

- محترم «شورا» مجله فیه سنده شیخ سعدی ننگ اوچ دانه شعری نظماً ترجمه اولنمش کوردم.
- محترم شاعرلر قطارنده اولمادیغمی و اول قطاره کره آمادیغمی بیله م، لیکن او یتلر سویله:
- ۱) قلیچدن قاجاغه قالمازسه امکان * طوتار قارشو قلیچقه قولن انسان.
  - ۲) حیاتدن امید اوزگچ اوزایور نلی انسان ننگ یکلنمش بر ماجی کبی ایدر حمله قوچوق اوزره.
  - ۳) سوزیله شاه عمل قیلغان کشیلر یازیق که یخشیلقدن بشقه سویله ر طرزنده ترجمه ایدیلسه نصل اولور.
- صادق.

تصحیح

۱۴ نجی یل «شورا» سینک ۲۳، ۲۴ نجی عددلر نده اوزمدن یا که مطبعه دن بولغان خطالرنی بو طریقته تصحیح ایدلوون رجا ایتهم:

عدد	بیت	یول	خطاء	صواب
۲۴	۷۵۷	۳۵	«شیداه دیکان شاعر»	«ناظم» دیکان شاعر
۲۴	۷۵۷	۳۸	لفظلر ننگ	لفظلرک
۲۴	۷۵۷	۳	قناعتلرکینه	قناعتلرکینه
۲۴	۷۵۷	۹	مه برغم	مه غم
۲۴	۷۵۶	۳۱	بو غیمه	یوغیمه
۲۳	۷۲۵	۶	فارسیلری حکایت	فارسیلری فقط حکایت
۲۳	۷۲۵	۹	قیلب کورسه ته.	قیلبده کورسه ته.
۲۳	۷۲۵	۱۱	استمراری بولغاچ	استمراری بولورغه
۲۳	۷۲۴	۲۵	مطلقاغه	مطلقاغه
۲۳	۷۲۴	۲۷	شعرلر باصارغه	شعر یا صارغه

احترام ایله: گلستان نی ترجمه قیلوچی محمدسید احمدیار عبدالجلیل.

II

۲ نجی عدد ۳۵ نجی بیت ۲ نجی باغانا حاشیه سنده محمد سلیم نی ایشهمدوف دیب یازلغان. درستی «بن ایشهمدو ایدبايوف» در.

۳۰ ربيع الاول - ۱۳۳۳ سنه

۱ فيورال - ۱۹۱۵ سنه

سهرادىر والووغ حادىر

سليم گرى مفتى توكيلوف (۱)

ازله و جهتندن توكل ، بلدكه دىناوى بر مقصد ايچون بولوب شول مقصودى بولماغان سوگنده تكرار اسلام ديننه قايتمشدر. فقط رسمى صورتده كىرو قايتور ايچون شول وقتلرده غى نظاملر مساعد بولماغانا قىلدىن غير رسمى صورتده گنه اسلام دىنى طوغوش وتبون عمرىنى ندامت برله اوتكاروب تولگان كوئينه قدر يغلادى دىلر. ۱۲۴۶ - ۱۸۳۰ نچى يللارده وفات بولغانغى ظن قىلنه در. قبرى «سرمسان» يلفهسى بوينده «آناقل» اولنده در (بو قريه خلق اوشبو كونده بو يردن هجرت ايتمشدر). ايرگه بارمادى و نسلى بوق ديب ايشتم.

«تفتيهو» اسمنده بولغان مشهور كوى ، اوشبو خاتون ماجراسى مناسبتى برله چيقارلغانغى خلق آراسنده مشهوردر. لىكن طوغروسى مذكور كوى، بىك ايسكى زماندن بىرلى باشقردلر آراسنده مستعمل بولغان مىلى كوى ايدى. عثمان ميرزا تيرىفولوف امير تيمىر سلطانوف، سيدگى ميرزا توكيلوفدن كوچروب شوشى روشده سويلى: «تفتيهو اسمنده كى كوى، توكيلوفلر حقهده ياكه آلر طرفندن چيقارلغان كوى توكل ، بلدكه توكيلوفلر جايله ولرده و باشقه كيف و صفا مجلسلر نده باشقرد قوراچيلىرىدن شول كوئى اويناوتولرى و بىك ياراتوب جىرلاتولرى سببلى باشقردلر مذكور كوى گه «تفتيهو كوئى» ديب اسم بيرگانلر. كوى ايسكى بولسه ده اسمى ياكادر» ديب يازغان ايدى. شوشى سوز درست بولسه كىرلك. فاطمه. يكمايوف فاميله سندن بنىامى محمد شاه اوغلينه باردى. مونك فوتلوغ محمد اسملى اوغلى آلابوغا اوياننده طورادى ايدى. دوما اعضاسى بولغان اكروم ميرزا بىغولوف بىكسى اوشبو فوتلوغ

شاهين گرى بن يوسف ميرزا، ۱۲۳۶-۱۸۲۱ ده وفات بولدى. قبرى «كىلم» قريهسى مزارنده در. تاشنده غى يازووى اوشبودر: تيمنا بذكره الاعلى كل نفس ذائقه الموت كل باجل مسمى ۱۸۲۱ نچى سنه ايون يولدزنده ميرزا شاهين گرى بن ميرزا يوسف بن ميرزا فوتلوغ محمد ۴۹ ياشنده داربقايه رحلت قىلوب جمه اجبا المؤمنين محزون بولوب قالوا انا لله و انا اليه راجعون برله صبر جميل قىلوب مرحوم روحينه فاتحه . . . . .

خاتونى خان كيرمانده «چوناي» قريه سنده كىناز مصطفى مقصودوف قزى زليخا ايدى (۲). بو خاتون هم ۱۲۵۸-۱۸۴۲ سنهسى ۲۸ نچى مايده وفات ايتدى. ياشى ۵۶ ده ايدى. قبرى «كىلم» زيارتنده در.

شاهين گرى بن يوسف نك بالارى: عائشه، فاطمه، زهراء، سليم گرى، سيدگى، بهادر (باطر) گرى در. مونلردن عائشه، اوزينك عهسى سليمه روشنده خرىستانلقغه كوچدى. اوقا شهرنده كى خاتونلر مناسبتينده يابلوب طورغانلغىدن اوزون ماجراسى بولورغه توشلى. اسلام دينندن كوچووى دىن

(۱) ياشى ۲ نچى عددده.

(۲) بو زليخانك بر طوغمه ايرقارنداشى اسفنديار مصطفى اوغلى كىناز مقصودوف، باشقرد كاماندا سنده بايچيتل بولوب خدمت ايتدى. اوقا غوييرناسنده «اسفنديار اوتارى» ديگان اورن شوگا منسويدر. مونك خاتونى شاهين گرى كاتتون نوغاياقوف قزى مفتوحه ايدى (آثار، ج ۱ پيت ۳۴۹).

سیدگری میرزا اوزی ۸۲ یاشنده ۱۳۰۸ - ۱۸۹۱ نجی یل ۵ نجی مارتده وفات بولدی و ایکنجی کونده دفن قیاندی. جنازه سینی آخوند خیرالله عثمانوف او قودی. قبری «اوا» مزارنده بولوب اوستنده آق مردن تاشی بار. تاشنده غی یازو بو فقیر طرفدن انشا قیلنمشدر. توکیولفر فامیلیه سنده اوشنداق اوفاده مسلمان قبرلگنده بولغان تاشلرده غی یازولرنک الگ درست یازلغانی اوشبو تاش یازووی بولسه کیرمک، انشاء الله.

سیدگری میرزا ایچون «اوا» یانده بولغان «آرسلان» اولینگ امامی خلیل بن نصرالدین بدل برله حج قیلوب قایتدی. سفر مصرفی ایچون ۱۵۰۰ صوم بیردیلر دیب سویله دیلر.

بهادرگری میرزا هم سیدگری میرزادن صوگ کوب طورمی ۱۳۰۸ - ۱۸۹۱ ده ۱۶ نجی شوال (۱۳ نجی مای) ده وفات بولدی و ایکنجی کونده دفن ایتولدی. قبری، سیدگری میرزا قبرندن تون طرفنده بولوب اوستنده احاطه سی، محمد سلیم امید بایوف انشاسی برله یازلغان قاره غرانت تاشی بار. خاتونی خان کیرمانلی سلیمان میرزا دولتکلیدیف قزی ام کلثوم هم ۷۷ یاشنده ۱۳۲۳ - ۱۹۰۵ نجی یل جمادی الاخری (۱۱ نجی اییول) ده وفات ایتدی. بالاری: قوتلوغ محمد (ایکنجی)، احمد و زهراء در.

مولردن زهراء، جهانگیر خان اوغلی سلطان احمد کناز جنگیز نکاحنده ایدی (اولگی خاتونی تولگاندن صوگ نکاحله غمشدر). بو کونده «یالته» شهرنده سلامت بولسه کیرمک. بالاسی یوقدر. الگ کچوکاری بولغان احمد، آتاسی وفات بولغاندن صوگ خرستیان دینینه چیقوب بر روس قزی آلدی و ولادیمیر آنالیدی. دخی ده نی اسمیلدر بر قزی قریمده عبدالرحمانچیقوف نکاحنده ایدی. قوتلوغ محمد میرزا (ایکنجی) دوما چلینی بولوب هر کم که معلومدر. ایدی «توکیل» فامیلیه سنده بو کونده بری مسلمان و بری خرستیان ایکی ایر ذاتی قالدی. خرستیان بولغانینگ خاتونی بولسه ده بالاسی یوق و مسلمان بولغانینگ خاتونی ده بالاسی ده یوق. شونک ایچون دنیا شاولاتوب طورغان و روسیه مسلمانلری خصوصاً باشقرد قوملرینگ تاریخلر نده کوب اورن آغان بو فامیلیه نک طوماری تورله چک، حسنات و سیئات دفترلری یابلوب قویله چقدر. فسبحان الله الدائم.

توکیولفر فامیلیه سینگ شجره سی حقنده یازلغان بر اثر بارلغینی ایشتمادم. قوتلوغ محمد میرزادن: «فامیلیه کز حقنده برر اثر یازلغانلغینی بلیمسزمی؟» دیب صورغاننده: «یوق بلیم، بر استودینت اوا که کیلوب صوراشوب یورگان و بیک کوب نرسه لر بازوب آلوب کیتکان ایدی، شونلر نی ترتیب قیلوب یازدی

محمد قزیدر. بنیامن ایسه ۵۷ یاشنده وقتنده ۱۲۶۹ - ۱۸۵۳ نجی یل وفات ایتدی. قبری «اورنورغ» ننگ ایسکی زیارتده در. فاطمه ننگ قبری «اوا» مقبره سنده ایشکدن کرگچ ده عبدالواحد مفتی تر به سینگ قبله یاغنده بولوب تیره سنده اور بار. اوستینه تاش او طور تلغان بولسه ده یوقاری باشی صنوب توشکان. تاشی بوزوق اما یازووی گوزلدر. صنغاندن قالغان کیسه گنده گی یازووی اوشبودر: «... ۱۸۶۷ نجی یل ۳ نجی مایده فاطمه بیکه بنت شاهین گری تفکیلوف میرزا بیکمای زوجه سی ۶۳ سنه عمر کیچروب دار فندان رحلت قیلوب...».

آمریقاده غی تیمر یول پادشاهلری قدر بایلقلری بولغان بو میرزالر و کنازلر، آنالرینگ تابنالوب یاتا طورغان سویه کلری اوستینه احاطه قیلوب آدرلرلق و یاخشی تاش یازدروب قویارلق همترلی بولماسه عمومی اشلر و ملت وظیفه لری حقنده نی قدر همترلی بولور؟..

زهراء، پیدیسوف فامیلیه سنده بر چیرکاس پالقاویگی برله ازدواج ایتدی و خدیجه اسمنده قزی بار ایدی. بو خدیجه، قازاق خانلردن جهانگیر خان اوغلی سلطان احمد کناز جنگیز نکاحنده ایدی. اسماعیل اسمنده اوغنی آلا بوغا او یازنده بو کونده سلامت بولسه کیرمک.

سلیم گری، بزنگ بو یرده ترجمه حالینی یازا طورغان مفتی حضرتلریدر. مونک احوالی کیله چکده سویله نور.

سیدگری میرزا، عسکرلک خدمتده بودیالقاویق درجه سی برله استعفا قیلدی. یورتی «اوا» شهرنده دووره نسکی صوبرانیه یورتینه قارشی پوچماق یورت بولوب بو یورت حاضرنده ماه پرور بیکه ملککنده در. خاتونی جهانگیر خان قزی خجو (خدیجه) ایدی. مونک وفاتندن صوگ عادل گری آلکین دن طول قالغان خدیجه بیکه نی (آتاسینگ اسمینی اونوتدم. الیاس میرزا مراتوف برله بر طوغان ایکنلگینی ظن قیلم) نکاح قیلدی (۱). سیدگری میرزا بالاری: ام کلثوم، مدینه، عین الحیات، ماهروی، صوفیه در. صوفیه، سلیم گری سلطان جاتورین نکاحنده ایدی اوشبو یلدرده استانبول شهرنده وفات بولدی. بالاری بار. ام کلثوم، پیتربورغده (پیتروغرادده) شیخ علیف جماعتی بولوب بو کونده سلامت بولسه کیرمک.

(۱) بو خدیجه بیکه اولده سلطان محمد بن محمدگری بن یوسف آلکین نکاحنده بولوب شوندن ماه پرور و قوتلوغ محمد اسمنده بالاری بولدی. بو ایری وفات بولغاچ آنک بر طوغه سی عادلگری که نکاحله ندی. عادلگریدن بالاسی یوق. آندن صوگ سیدگری میرزا توکیولفر که نکاحله نوب آندن طول قالدی. تر به سی «آلکین» قبرلگنده در.

عبدالواحد مفتی سلیمان اوغلی وفات بولغاندن سوڭ ائيراتور طرفندن ۱۸۶۵نجی یل ۲۸نجی فیورالده بیرلگان اوکاز موجینچه اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیهسندده مفتی بولدی. بو وقتده یاشی ۶۰ ده اییدی.

مفتی بولوب «اوپا» گه کیلگانندن سوڭ برنجی مسجداڭ قویاش چغش طرفنده بولغان یورتنی مفتی عبدالسلام وارنلرندن ساتوب آلدی واوزندن آرتقان اورنغه مسلمانلردن آچه جیوب اسلام یتیم خانهسی آچدی (بو یورت اورنلرینی مفتی بولوب کیلگان سوڭمی یا که مفتی بولمازندن مقدمی آغان ایدی؟ آچق بلوچی گه اوچرامادم).

اوزی ایچون قالدرغان یورتده مسلمانلر ایچون اوچیتلسکی اشقوللا آچو قصدی برله ایکی قات قیلوب تاش بنا سالدردی (اصولچایسکی پریولوقده). بو حقدده بولغان کاغدلر واورنبورغ گنیرال غویرناطوری برله یازشقان مکتوبلری اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیهسینگ ارخیواسندده سلامت صاقلانادر. بو حقدده هیچ بر سوز ایشتولمگان و مسلمانلر آراسنده سویلهنگانلکدن مذکور یورتنگ اوچیتلسکی اشقولا بولور ایچون صالئوی شول وقتده یاشرون طوتولغان بولسه کیردک. اما «اوپا» شهرنده آچاقان اوچیتلسکی اشقولا. نی ایچون مذکور بناغه اورنلاشمادی؟ مونگ سببینی بلیم.

مفتی حضرتنگ «کیلم» اول مدرسهسینه وقف ایکنان کتابلرینگ اسملری دوخاونوی صوبرانیهده غی وقتلر دفترینه یازغان بولسهده کیلم اولی یاغان وقتده مذکور کتابلرنگ یانوب بکنالکاربینی خصوصی صورتده ایشتم.

۱۸۸۳نجی یل مای آینه، ائیراتورنگ تاج کیو بایرامنده حاضر بولور ایچون «مسقوا» شهرینه باردی و تاج کیو بایرامنی تبریک قیلوب فوتلر ایچنده بر دعا تقدیم قیلدی (مونگ مسودهسی «آثار»غه کوچرلدی. اگرده یهدهن نوزهتوب یازماغان بولسهلر بیک بوزوق یازغان دعا بیرلگان بولادر).

مفتی بولمازندن مقدم، سلیم گری میرزا یتربورغ (یتروغراد) شهرینه باروب یورگان وقتلرنده ملا حسین افندی فیضخانی برله کورشوب صحبت قیلمش و شول آدمنگ تأثیری برله بولسه کیردک مسلمانلرغه مخصوص دینی و فنی بر عالی مکتب آچو فکرینه کرمشدر.

حسین افندیڭ ۱۲۸۰-۱۸۶۴نجی یلده مرجانی حضرتلرینه یازغان مکتوبنده اوشبو مضمونده سوزلر بار: (۱) توکیوف کوب همت اییدی، کیرهک کشیلر برله مدرسه حقدده سویلهشدی. (۲) بز، توکیوف برله بو روشده معقول کوردک: قازانده

یوقی؟ بله آلمیم» دیب جواب بیردی. دوره نسکی دیوناتاسکی صوبرانیه ارخیواسنده بیک کوب نرسهلر باردر، لکن آندی یوقاری اورنلرغه بزنک قسقه قوللرمز اورلوب یته آلمی. ایسکی کتابلر چیتلرندده یونلی باشلی بر نرسه کوره آلمادم. موندده یازغان سوزلرم مثقاللاب حتی غرانلاب حیولغان نرسهلردر. کوبره گینی حرمتلو ابوالسعود افندی اختاموفدن صوراشوب یازدم، بر آزینی محمد سلیم افندی امیدبايوفدن ایشتوب ترکدم. اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیهسینگ ارخیواسنده کورلگان نرسهلرینی، اوفا هم اورنبورغ شهرلرندده گی قبرلرده ایسکی تاشلرنگ یازولرندن و بعض بر مجملردن کوچروب آغان نرسهلرینی بر گه قوشوب ترکیب قیلدمده اوفاده عثمان افندی تیریفولوف غه ییازدم و امیر تیمر میرزا سلطانونف برله برلکده اوقولرینی، یا گلشلی کورلسه توزه تولرینی اوتدم. عثمان میرزا برله امیر تیمر جنابلری رجانمی قبول ایتدیلر و کوب اورنلرینی توزه ایتدیلر. ایندی شوندن سوڭ مونه بو یرده اووقغان نرسه کز بولوب چیقدی. اگرده همیشهده خطالر قالغان بولسه مین ایندی معذورمن. حاضر نده مفتی سلیم گری حضرتلرینگ ترجمه حالینی یازامز.

رسمی نوکل ترجمه مالی (۱) . سلیم گری مفتی ۱۲۲۰- ۱۸۰۵ نجی یل ۳۰نجی دیکابر (۱۸نجی رجب) ده بو کوندده «بله بهی» اوبازی بولغان «کیلم» قریهسندده دیناغه کیلدی. خصوصی بر معامدن اوقوب مسلمانچه (تورکیچه) اوقورغه یازارغه اوگرهنگان اییدی. ۲۱ یاشینه یتکاج اونتر آفسارلک درجهسی برله عسکری خدمت که کردی (اول وقتلرنگ نظاملرینه کوره دوورن بالالری عادتی عسکرلک خدمتده یورمهگانلر بولورغه تیوشلی). شول وقتلرده چیقغان روس - تورک صوغشارنده و آندن سوڭ پولشه اختلاللرینی باصدرغان وقتلرده خدمت ایتدی. عسکرلک خدمتندن چیققانندن سوڭ ۱۲۷۰ - ۱۸۵۴نجی یلده حج سفرینه باردی و روسیه ایلچیسینگ واسطه بولووی برله سلطان عبدالمجید حضورینه قبول ایتولدی. اوشبو سفرنده «سوریه» ده ده بر قدر یورمش اییدی.

الک آغان خاتونی خان کیرمانلی سلیمان میرزا دولتکلیدیف قزی عین الحیات اییدی. بو خاتونی ۲۹ یاشنده وقتده ۱۸۵۱نجی یل «کیلم» قریهسندده وفات ایتمشدر. مونگ سوڭکنده اوشبو خاتونینگ بر طوغانی بولسه کیرهک فاطمه سلیمان قزینی نکاح قیلدی. هر ایکی خاتوندن بالاسی بولماغان سیبیلی مفتینگ عقبی یوقدر.

(۱) رسمی ترجمه مالی «آثار»دن کوچرلادی.

بر مدرسه آچلور و بتون خراجاتي مکمل بولور، تنمه و جندي کبک بوش و معناسز کتابلر درس کتابلری آراسندن چيقارلوب علوم شرعيه و عربيه گه اعتنا قينور. مدرسه، تمام معناسی برله « نظاملی » بولور. روس تلی، جغرافيا و بعض هندسه درسلی روسچه اوقولور. (۳) بز، اولده قام غيمنازيه علمارینی اوگره توبده غيمنازيه لر گه بيرلگان امتيازلر برله فائده لانو يولینی اساس ايتوب طوتقان ايدک. صوگره، اوز آرازده فن اوقوتورلق آدلر بولماوینی اعتبارغه آلوب اول فکردن دوندک. روس تلی ياخشی بلسه بزنگ ايچون شول کفايت قیلور؛ ديدک. (۴) حاجی (توکيلوف) بواش حقنده معارف وزيری برله ده سويله شمکچي بولوب طورادر. حسين افندينگ ۱۲۸۲ - ۱۸۶۵ نجی يل « کيلم » اولندن مرجانی حضرتلرينه يازغان مکتوبنده اوشبو سوز بار: « مفتی (بو وقده ايندی سليم گری ميرزا مفتی بولغان ایدی)، اوزينگ رآينده ثابت کورله در، اوتکان يل اوبلاغان فکریلرينی وجود گه کيترو طوغر وسنده عزمی کامل. »

مسلمانلرغه مخصوص بر عالی مکتب آچو فکری حسين افندينگ حتی قاينه سکوب بتون اجتهادینی شول يولده صرف ايتکانلگی معلوم. اما سليم گری ميرزانک بو طوغروددغی فکری حقیقی ايدیمی ياکه اوزينگ مفتی بولورغه طريشوب يورويینی خاقدن، خصوصا حسين افنديدن ياشرر ايچون ظاهری بر کورساتودن گنه عبارت بولديمی؟ مونی بلوچینی اوچراتا آلمادق. احتمال بو سرنی الله تعالی دن باشقهر بلمی ده طورغانلدر.

هر حالده بر طرفدن قازان و آنک اطرافنده بولغان ملالر، اتفاق برله مرجانی حضرتلرينه هجوم قیلورغه کرشدیکلرندن و ايکنچی طرفدن حسين افندی وفات بولغاناقدن سليم گری مفتی، عالی مکتب آچو فکردن تمام بوشاندی و آز اشلهب کوب سويله و يولینه کردی.

صوگ و قتلرده عبيد الله کناز داشقین مسلمانلرنی اوقوتو، تریه قیلو لازم ايتکانلگی حقنده طغزلاب طورويينه مجبور بولوب ايمپراطور آلکساندر اوچونچی نک تاج کيو بايرامی مناسیتی برله مفتی حضرتلری، اسلاملرغه مخصوص بر « عالی مدرسه » آچو فکرینه کرمش حتی ۱۸۸۳ نجی يل فيورال آينده بهادر گری توکيلوف، سيد گری توکيلوف عبيد الله داشقین، استرليتامق امامی کمال الدين نوغايوف

وباشقه معتبراندن عبارت بر مشورت مجلسی توزومش ایدی (اوشبو مجلس طرفندن موافق کورلگان ماددر « آثار » ده مذکوردر). فقط باشقه اشلی قیلندن سليم گری مفتينگ بو اشلی ده يولده قالدی، معنالی بر نتیجه سی کورلمادی. عبيد الله داشقین، مفتينگ اوشبو معامله سندن ناراضی بولوب حرمتلو بر ذات غه يازغان مکتوبینی کوردم. مونده: « اوفاکه بارغانمدن صوگ اهل اسلام آراسينه علم تاراتو حقنده غی فکرمنی مفتی گه و صوبراينه نگ قاضيلرينه سويله دم، لکن آنلرنگ حاضرگی فکریلری ۱۸۸۳ نجی يل غه کورده توبان ايتکان » ديب يازادر.

قازانغ مملکتی قدر ير صولری بولغان توکيلوفلر و مرجانی حضرتلری طرفندن: « ايندی آنک درجه سنده اعتبار هم و جاهت و دولت صاحبی قايدی؟! » ديب قايلرلغان سليم گری ميرزا اشلی آلمغان اشنی بر ايکی ملا « بوی » قریه سنده و « برسوان » اولنده فقير بر عائله دن يتشوب ده خيرالله آخوند مدرسه سنده مگ توری مشقتلر برله اوقوغان ضيا افندی اوچ دورت حيمتلی آدمنگ ياردم قیلوی برله « اوفاکه » شهرنده اشلهر گه موفق بولديلر. « ذالك فضل الله يؤتیه من يشاء. »

مفتی حضرت حقنده فاضل مرجانی: « فقه واحکام شریعتدن خبردار بولماغانی حالده موندی منصب غه رغبت ايتوب سعایت سیبلی احراز قیلدی، گرچه سلفنده گي مقتیلر ده عالم بولماسلر ده علم اهللری صنفینه منسوب ايدیلر، بو ايسه عالمر زمره سندن بولماغان کشیلر ايچون ايشک آچوب ياکنش اش قیلدی، گرچه اوزی ياخشی کوکلی و ايز گولکنی سويوچي بولسه ده بردن علمی و ايکنچيدن جسارتی بولماغاناقدن هر کيمنگ سوزینی تکلارغه مجبور بولدی و بو سببدن بر توری مسلک طوتا آلی، اعتبارغه آلورلق اش کورساتور گه موفق بولمادی کوب وقت اوز اشینی اوزی بوزوب و اوز حکملرینی اوزی آلماشدروب طور ایدی، بای و اعتبارلی هم ده حکومت تلینی بلگانلکندن فائده لی اشلی قیلوی امید ايتولگان ایدی اما بو امیدلر بوش بولدی، ايندی سليم گری ميرزا درجه سنده دوامتی، اعتبارلی و حرمتلی کشیلر قايدی؟ . . . ساک به الوادی و طازبه العناق » ديمشدر.

(آخری بار)

تکفیر و اسلام

شبهه یوق، شو زمان، اسلامیت کمالینی و قدرینی کون بکون رفع ایدر، دقیقه لرینه ثانیه لرینه قدر غایت مهم بر زمان در. بونده الوهیت کعبه سنه رفع ایدلمش عبادت لر، کثرت له البته واردر. استقبیل لرینه نسبتا بلکه کچوک ایه ده هال لرینه نسبتا بیوک عبادت لر ی آدا ایدوب کیتمش بابا لرک بالا لر ی، شو کون غایت الوغ قربان لرینی، حسنا ت لرینی الوهیته عرض اید لر، طاودای زحمت لر ی لرضاً لله التزام ایدوب غایت طوغری بر صف مستقیم اوزرنده کمال خشوع له عظمت الهیه به سجده اید لر. کتم ایده آلمیم اسلامیت علویته الک مناسب او بیوک عبادت لر دن، درجه لر دن بز بوگون البته محروم مز. او عبادت لر ی ادا ایچون ضرور اولاجق اقتدار، ایمان هم صبر فضیلت لر ی ده بوگون بزده یوق. استقبالده ده یا اولور یا یوق. مونسن استقبال کوستر. لکن شو محرومیت و یوق لده گماغه کوره بز م گناهمزده یوق. جناب حق مونگله بز ی شاید مؤاخذه قیله. جق ده دگل. چونکه اول بز م کسبمز دگل. بلکه یوق حقه مؤاخذه زنجیری عمر لرینی غفات و کسالت هم اهل کبی مهملکات له ضایع ایتمش ظالم بابا لر مزک مویتلرینه اینه چک در. چونکه شو الوغ محرومیت. آنلرک اشیدر. بز م مسئولیت ایه یالکر آنلر طرفندن اهل قیلنمش حرکت لرک، عبادت لرک قضاسی حقدده غنه اولور. بز م لازم وظیفه - یالکر شو قضادر. چونکه اقتدار مز، مصلحت مز دائره سنده فقط بر قضادر. شوگا کوره بز، مقایسه یولیه عبادت لر مزک درجه لرینی بلمک تله سهک - حرکت لر ی (قضالرمزی) مدنیت دنیاسنده وار حرکت لر ه (أدالره) دگل بلکه کوبدن کچمش حرکت لر ه، اوزمزی ده او بیوک مدنیلره دگل بلکه آنلرک بابا لرینه قیاس ایتمک لازم. مطبوعات و ادبیات لرک قیاسی ده شولای اولمق لازم. شو تقدیرده گنه بز حاجت لر مز ی حاصل ایدوب دنیاده یاشامق بز م ممکن اولور. زیرا بو تقدیرده بز م حرکت لر مزده

حالمزه، درجه مزه کوره بیوک کورلور. بونک تأثیریه قبلرمزه قوت، غیرت، حرکت لر مزه انتظام. استقامت حلول ایدر. قوت له، استقامت له حرکت ایدوب نهایت بالارمزک ترقیاته، مدنیت یول حاضر لمک شرفینه ده نائل اولور ز. اگر بز علی العکس مقایسه ایدر اولسه ق، خطا مز بیوک اولاجقدر. زیرا او وقت همه حرکت لر - مز ی، املار مز ی لهویات میدانده کبی کوررز. بونک تأثیریه روح مزده حرکت مزده قوت، استقامت قالماز. روح ضعیف لگیله بارا بارا حرکت مز بالکلیه توقف ایدر. ترقیات مستقبله به استحضار شرفی ده عدم صحرا سینه قاچار. نهایت حیاته بز م آراغه انقطاع کلی حلول ایدر.

بن شویله ملاحظه لرک سوبیله - بابا لر مزه لازم اولوب ده اهل قیلنمش «تکفیر و اسلام» مسئله سندن بحث ایدیم دیدم. انحطاطک کوبدن قتل ایدوب رائجه سینه قدر دفن قیلنمش سبیلر دن بحث ایتمک مهم ایه شو مسئله ده البته مهم اولور. زیرا تکفیر، اسباب انحطاطک بریدر. اوزی شو کونده ده تری در. اسپر تلی ایسی ده دماغ مزده، لساغزده هان یوریدر.

مسئله ده گی لفظ تکفیر، یالکر اهل قبله یی دگل بلکه مطلقا انسانی علی التبعین اکفار ایتمک معناسنده در. بوگا کوره شو مسئله کتب فقهییه مزده ده کتب کلامیه مزده ده یوقدر. کیله یک مقصده.

بزده انسانیت که مناسب شیلر غایت آز ایه ده بهاسی آرازان، أسبابی اوافق لکن ضرری کوب «تکفیر» حرکت یی چوقدر. بازار لر مز، مجلس لر مز تضلیل صوغاینه ییک بایدر. حتی بز م بر طائفه، قاز و کور که، اوگر هم بیاتی ایتلریله هیچ قناعت ایدمه مز ایه ده انسان ایتله یعنی «تکفیر» له قناعت ایدر. شونک ایچون بوتون لذتینی شوگا حصر ایدر. «کذلک زین للمسرفین ما کانوا یعملون».

همه مزک خالقیه قسم ایدرم، انسانی علی التبعین تکفیر

ایتمک، انسانیت حضورنده غایت بیوک ادبزلک هم اسلامیت قاشنده قطعاً حرام و نهایت الوغ جنایتدر. بوگا برهانلر:

(۱) شو کونگی اهوالمزک بیوک برسببی شبهه یوق تکفیردر. شو دشمن، قلبلمزی تفریق ایدوب وحدتمزی، قوتمزنی تماماً اکل ایتدی. دماغمزی ایستوب اسلامیت کبی اگ جلی بر حقیقتنی ادراک ایدمز اولدق. تکفیرله کفر آراسنده غی کیک بر برزخنی، فرقنی کوره مز اولدق. شو زقومله دماغمز کیبوق تمام طارایدی، کچره یددی، شوگا کوره-اسلامیت، دیانت هم عبادت کبی غایت واسع تعبیرلرک دنیا قدر کیک معناری بزم..... درجه سنده گی عفلار مزه صیما دیلر. صیدرمق ایچون تدبیرلر آزادق نهایت طابدق. آیقلرن، قاناظرن کیسوب او واسع تعبیرلری طارایتمق، صویمق تدبیرن قیلدق. لکن او تعبیرلرنی صویمق ایله بز، اسلامیتک عبادتک اوزلرنی، البته قتل ایدمه مدک بلکه جناب حق، یهودلر ائندن حضرت عیسی بی نصل قورتارمش ایسه بزم المزدن هم مقدس دیانتنی، مبارک اسلامیتنی اوله قورتاردی، کورتاردی. تدبیرک نتیجه سی اولارق بزده فقط رأسی یوق دیانت، قدیمی صنق اسلامیت، قاناتی کیسک عبادت گنه قالدی. انصافله حکم ایدمه، بوندن دها دهشتلی بر تهلمک، دها کوچلی بر فتنه وجودی محالدر «لا تلقوا بایدیکم الی التهلکة»، «والفتنة اکبر من القتل». بزده تکفیردن طوغمش تدبیر فتنه سی اولمایه ایدی شبهه یوق هر زمان همه عالم انسانک شاهدی، قائدی بز اولور ایدک. امامت، ریاست شرفی، بزه صفت اولور ایدی. زیرا شو فتنه، دیانت اسلامیه مهجوریتنده دخلی وار آقترک همه سینی جامعدر. بناء علیه بونک عدمی تقدیرنده اسلامیت، بتون و سعتیله، بتون نوریه بزده تجلی ایدر ایدی. شو تجلی برکه سنده بتون دنیاغه رهبرلک شاهدلک شرفی هیچ شبهه سز بزده اولور ایدی. بز او وقت «وکذلك جعلنا کم امة وسطا لتکونوا شهداء علی الناس ویكون الرسول علیکم شهیداً»، «هوالذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله» کبی آیات قرآنی چیته دگل، اوزمزده وار آیات طبیعیله ایله تفسیر ایدر ایدک.

(۲) حضرت قرآن «لا تبغضوا ولا تدابروا»، «لا یغتب بعضکم بعضاً»، «لا تنازعوا فتمشوا و تذهب ریحکم»، «ایحی احدکم ان یا کل لحم اخیه میتافکره تموه» آیت کریمه لرنده (۱) وار خطابلرنی یالکتر فلان و فلانلره دگل بلکه بتون بشریت دنیا سنه توجیه ایتمشدر. بونلرده وار منهیاتی ده یالکتر فلانلر حقنده دگل بلکه بتون بشریت حقنده منع ایدوب بتون بشریت دنیا سینی (۱) مولودن اولگی جمله قرآن آیتی توگل بلکه حدیث شریفدر.

صالح، صداقت کبی فضائل اجتماعیله بیوره شددر. شبهه یوق معین بر انساننی طوتوب تکفیر ایتمک، شو آیتلرده وار منهیاتک منهو ملرنه هم اولیت هم اشذیت صفتیله داخلدر. شو آیتلرده وار خطابلرنی «لقوم دون قوم» دیمک. یاخود منهیاتی «فی قوم دون قوم» اعتبار ایتمک، بزم نظرم ده الوغ بر خطاددر. بو خطادن نجات بولمق ایچون اسلامیت روحنه و عمومیه هم بیان قانونلرنه شدتله اعتنا ایتمک، یالکتر انسانیت رابطه سینه چاقرون تعالیم اسلامیه دوشنمک شرفدن محروم اولماق هم ده حیت جاهایه شائبه لرندن قلبلمز تمام پاک اولمق ضروردر. مطلبدن اوزاق کیتمک محذوری اولماسه ایدی مذکور آیت کریمه لرنک تفسیرلرنه عائد بر ملاحظه می ده اقتدارم قدر بسط ایدر ایدم.

(۳) نجی دلیل. حضرت قرآن متعدد اورنلرده متعدد فرمانلریله بزنی بتون انسانیت دنیا سیله گوزل مخالطه و معاشره یه، تعارف و مسالمة یه دعوت ایدمدر. «یا ایها الذین آمنوا ادخلوا فی السلم كافة ولا تتبعوا خطوات الشیطان»، «فا استقاموا لکم فاستقیموا لهم»، «وجعلنا کم شعوبا و قبائل لتعارفوا». شو قدر عالی، صریح فرمانلر میدانده ایکن تکفیری تجویز ایتمک، بزم کوزمزده غایت غمربیدر. بو فرمانلرک درستلیگیله تکفیر درستلیگینی جمع ایتمک امکانی بزم نظرمده اصلا یوقدر. شو فرمانلره اطاعت ایتمک، عقیده و مذهبلر، عرف و عادتلر، دیانت و اخلاقلر کبی شخصی اشلرده هیچ کمنک هیچ کمنی سو کماوی، تکدیر ایتمای ایله گنه حاصل اولابور. اما عمومی، ادبی اتقادلرک بو فرمانلره ذره قدر مناقضه سی یوقدر.

(۴) نجی برهان. بز «الغیبة اشد من الزنا» کبی حدیثاری، «الغیبة ادم کلاب الناس» کبی حکما سوزینی نه قدر او قور ایسه کده فقط عباره سیاه آوش ویرش ایدمه یز. نه جمله سینک ونده مفرداتینک معناسیله معامله مز یوقدر. یوقسه بار کوچزله تکفیردن قاجار، آتی دائماً تقبیح ایدر ایدک. زیرا عظیم الشان، نبی محترمک بیانیته کوره انساننی اکفار ایتمک، فرد کامل غیبتدر، یوق کفرله اکفار بهتان، بار کفرله اکفار اغتیابدر. بو ایکنک هر بری غیبتدر.

(۵) نجی دلیل. عالم السر و الخفیات الله تعالی حضرتلری، دنیا ده وار کفرلر، فجورلر هم فسقلرک هر برینی البته بلا اشتباه عالمدر. لکن زید کافر، ایوان فاجر، بکر فاسق کبی سوزلردن، تعیینلردن سکوت ایتمش. حکیم مطلق خدایک شو سکوتنی، البته عبث دگل بلکه بیوک بر حکمت ربانییه مبنیدر. بس هیچ کمنی تکفیر ایتمه مک حکمت الهیه مقتضاسی اولوب، تکفیر ایسه حکمت الهیه یی آردمز آتمقدر. شارع حکیم نیچون تعرض ایتش یاخود

یبدك، ایندی طوبدق». فیلسوفك شو حكمتینی اعتبار ایده یك. بزم بیوك بر مؤرخمز. فوق الحدود ضررلی شو فتنه یی بر قاج شرطلر تقدیرنده تجویز ایتمش. لکن او قدر مناسب اولماسه کیرهك. درست، کفردن، شقاوتدن دیگرلری صافلامق تدبیری، ضروردر، لکن او تدبیر تکفیر دگل. کفردن منع ده تکفیرك فایده سی یوقدر. رسول کریم محمد علیه الصلات و السلامك شو تدبیرگه احتیاجی دها زیاده ایدی، بناء علیه ائ مفید تدبیرلرنی البته اول قیلدی. لکن تدبیر خیالیله هیچ کمنی توتوب اکفار ایتمه دی. مدبر مطلق الله تعالی حضرتی. کافرلرک، فاسقلرک شخصلرینی صانامقدن حکمت الهیه سیله سکوت ایتدی، بزه ده حکمت الهیه حضورنده تأدب ضرورتیله البته سکوت ایتمک. ده اطوغریسی تدبیر الهی دائره سینی تجاوز ایتمه مک لازم اولسه کیرهك. آغز- لرمزی صامتشم تکفیر صوغانینه هنوز طوفراق حاضرله مه سهك گوزل اولور ایدی. شاه کمال صالحیف. «قازبای».

سؤزلر:

متعصب آدم

سویلی سوزنی، بولغی قولنی، تورته یازا کوزبگه مقصودی سینی بیوتمه کدر، اوزینگ قوبزینه سین جرح ایتسهك سوزن اول سیگا بولور زور آتا اون قداقلی، بیش بوتاقلی چوقمارن تیز قوزغاتا. چنه کی

بر حقیقت شرحی

(روسچه دن)

«کشیر - بر طوغانلردر» دیلر، چنلاب، درست سوز اول: «آلار قابل بلن هابل کبکلر...» - شرحی، بلسهك، شول!... اسکندر کیله ولی.

ایشیده نه

کندیسی بايقوش کببی بدیمن منفور اولسه ده زاهد بدینه باق عاقللری تکفیر ایدیر! آقتاریر ظن ایله رز، اسکی متاعیچون بازار غالباً تکفیر ایله جاهللیری تسخیر ایدیر!

ع. صبور. «اقبال».

نیچون سکوت ایتمش کبی مهم مسئله لرده تیره ن فکر یوروتمک فضیلتی، عبادتی بله مم نیچون بزده بیک آزد.

۱۶) نجی دلیل. مبارک شریعت اسلامیه، خمرک قطره سینی، خنزیرک قطعه سینی تحریم ایتمش. شبهه یوق شو ایکنینگ ضرری، تکفیر ضررلرینه نسبتاً قابل اولماز درجه اوفاقدر. بوکا کوره اسلامیت نظرنده تکفیر حراملنی، او ایکنینگ حرمتنه نسبتاً قیاس قبول ایتاز درجه بیوک اولمق ضروردر والا اسلامیتک برکتی، اهمیتی قالماز، قانونلرنده اضطراب، عدم موافقت یوز کوسترر، صراط مستقیم تعیر ایدلور شریعت، طراط مضطرب اولور قالور. خاطرمده وار دلیلرک تخمیناً ثلثانی سویله دم. شو، کافی در.

ایندی تکفیر تاریخی حقنده غایت مجمل بر ایکی سوز یازایم: اوزاق و یاقین تاریخلرینه کوز صالوب شو تکفیر حرکتینگ سیبلرینی، مروجلرینی هم اکفار ایدلمش ذاتلرک درجه لرینی دقت و انصافله تفتیش ایدر اولسه ق قبلرمزده شو حرکتینگ بطلانینی آگلار قدر بر عبرت حاصل اولاجفنده شبهه یوقدر.

اسلام دنیاسنده تکفیر حرکتی، مذهب لرینی ترویج ایتمک، استبداد، تخویف یولیه تابعلر جیمق قصدیله ائ ابتدا خوارجلر طرفندن اختراع ایدلدی. بونلر البته بیک قوتله حکم سوروب دیگر طائفه لرمده کوچدی، بارا بارا بتون اسلام دنیاسینه بوغوب انتشاری، قوتی آرتقان صابن ضررلری کویاور، جمعیت اسلامیه ضعیفک کلور طورر ایدی. شو استبداد، بعضا اسلام دنیاسنده شو قدر قوت کسب ایتدی، حریتله حقیقتی سویله مک امکان خارجینه، شقاوت دائره سینه ایدرلدی. حقیقت حامیلرینه مستبد لرک فتوالری سببلی قتل، حبس هم نفی کبی آغر جزالر قیلندی، شول سببلی اسلام دنیاسنده حرکات فکریه طوقتادی. اجتهاد و ترقیات بلغه سی بولدی، مدنیت ایشکلری بیکله ندی. رئیس لرلنده گی شو یاوژ غونه تاثیریه عادی آدم لر آراسندهده بهتان، غیبت، شتم، نزاع، تحقیر، افتراق کبی مهلکات تمام قزدی؛ بتون فاجعه لرینه بوگون بزده کلدی. لکن شو حرکتینگ سیبلری، هر زمان - مذهب کوچایتمک، رقیبلری اعدامله شهرت طابق، دشماندن اوج آلمق هم شریعت خیالیله اباطلینی حمایه ایتمک کبی ذمیمه - لردن عبارت اولدی. مروجلری ایسه شوندی ذمیمه لره اسبیر قالمش توبان صنفلر اولدی. اما تکفیر ایدلمش ذاتلرمز، اسلامیتی لواحق باطله دن، اوهام و خرافاتدن تخلیص ایتمک یولنده سعی ایدوچی، حقیقتی حریتله نشر ایدوچی ائ بیوک محترم آدم لر ایدی. شوکا کوره ایندی بز بر آز اعتبار، انصاف ایده یك. وجودمزی آغولامش شو زقوم دن ایندی بار کوچله اجتناب ایده یك. محترم موسی جارا الله حضرتلری دیه در: «تکفیرک مهلک زقوملرینی

ایلی ولایتی نڭ تاریخی

(۱لی تاریخه دائر)

«ایلی»، فی الاصل «تیکاس» و «آلتی شهر» طاغلرندن، خان تگوری یعنی بوز آرت و بونک آلدنده گی «قاره طاغ». شمالده بولغان «آلا طاغ» لردن نیغان ایوب غربده «بالخاش» کولینه قویغان دریاغه اسم دیدیلر. بو دریا یقاسی قدیمدن اویغور تورکری نڭ قرارگاهی بولوب بونده یاشامش اویغورلر شکسز مدنی قوملر ایذکاری و ییک کوب قریه و شهرلرده ترکک ایذکاری، آشلق تیرش و تورلوك یشلر اوسدرش، سودا قیلش، و علوم معارف، هنر و صنایع اوخشاش مدنیت ایچون لازم سانالغان اشلر نڭ هر بری بولرده بار ایذکاری. «کین - چا» و «شولی» اسملی شهرلری بولدیغی، خلاصه: بونلر نڭ چنڭدن مدنی قوملر ایکانلککری مؤرخلر طرفندن تصدیق اولمشدر.

لیکن بونلر ییک ایسیکی زمانلرده اولمشلر. اما کیکی ره نڭ زمانلرده ایسه بو یرلرده «جونغار» یا که «چاقار» آتالغان قالمق طائمه سی ترکک ایوب بونلر بدویت حالنده یاشامش ایسه لرده اچلر نڭده خیلی قوتلک خانلر چغوب اویغور تورکلرینی کندیلرینه قاراتب عموماً «آلتی شهر» بونلر نڭ زیر تصرفنده اولمشدر.

شویله که: ۸ نجی عصرده جونغارلر آراسنده توغلق تیمر طوغوب جالس تخت بولغاندن کاین «آلتی شهر» قام بونک ضبطنده بولمش حتی سمرقند و بخارا ولایتلرینه قدر بارمش، سمرقنده اوغلی الیاس خوجه نی حاکم قیلوب اوگا آساق تیمرنی نائب ایده رک کندی «ایلی» که یانوب وفات اولمش. توغلق تیمر وفاتندن صوگ آساق تیمر برله الیاس خوجه یننه برودت توشوب صوغشمشدر. آخر کار الیاس خوجه قاجوب «ایلی» که کلمش ایکان، آساق تیمر آرتندن قوارق کیلوب الیاس خوجه نی اولدیریب توغلق تیمر خان نڭ قزینی نکاحلایوب و تختی بولغان «کوک تاش» نی آله رق «کورگان» لقبنی طاقنوب قایتمشدر. توغلق تیمرخان ابوالنصر بن عرش الدین بن جلال الدین بغدادی قولنده مسلمان بولمش دیدیلر. بیانی بودر:

جلال الدین حضرتلری «آلتی شهر» ولایتده «کیتکی» دېگان شهر که کیلگان بو شهر اهلی بو آدم نڭ ایذگو ایکان بولوب:

حقمزده دعا قیلک. مانلز کوب بولسون. دېگان. جلال الدین حضرت دعا قیلغان ایکان. دعاسی برکاتنده آلتون خلق اولنوب اهل شهر بیوب کفران نعمت ایتمش ایکان غضب الهی اوله رق آساندن قوم یاغوب شهر قوم آستنده قالمش ایمش. بزم حضرت سلامت اوله رق مریدلری برله «آق صو» غه کیلمش. بو حین ده بو ولایت توغلق تیمرخان تصرفنده بولدیغندن واقعه دن خبر آوب «آق صو» غه توغلق تیمرخان ده کیلمش ایکان. شونده جلال الدین حضرتلرینه بولقوب اورداسینه باررغه تکلیف ایکان. لیکن بو وقت اجل موعود ایرشوب جلال الدین حضرت وفات ایتوب اوغلی عرش الدینه باررغه وصیت ایتمش. اوغل آتاسن دفن ایتمکدن صوگ خان حضورینه باروب اوزن معلوم قیلغان خان ایسه شوندوق مسلمان بولوب سانلری یدی یوزگه بالغ بولغونچه اسلام قبول ایتون سر توتقان ایمش. بعده اشکار قالدغه قالمقر یغولوب کیلوب، خاننی، آتا بابامز دینندن ینشکه دوندک دیب شاتله مشلر ایکان. خان اسلام دیننڭ حق دین اولدیغن بیان ایتمشدر. قالمقر حق دین ایسه دعوت ایتوچی بزم فلان باطور برله چانشسن یقسه همه مز مسلمان اولورمز، عکس حالده آنی هلاک ایتمه رمز دېگانلر. شونده کوره شوب بزم حضرت یققان، شوندوق بر نچه مک قالمق مسلمان بولغان. بو چاقده اینانوچی قالمقر باشنده گی نشانه کفر بولغان قالمقرن صوغه آندقه صو توسالیب بو کالیب (بولوب) «کوره» نی خراب ایدر بولدغه قالمقرنی صودن ایلوب طاشلا دېگان محل ده «ایلا ایلا» دیب وار قراغان، بونککه «ایلا» بو صوغه نام و عام بولوب قالغان، یوقسه بو صونک اسمی «جم» ایمش.

بو خبزلر مرحوم مؤرخ شرق، قربان علی خالد حضرتلرینک «تواریخ خمس» - نده بازلمش بولوب بو طرفلرده بین الاهالی هم شایع وه شهوورد. لیکن بو خبر توغلق تیمرخان مسلمان بولوینه دلیل بولاچاق ایسه ده «ایلی» نڭ وجه تسمیه سی طوغور و سنده دلیل بولاچاق توگل. نیچون؟ دیسه گز «ایلی» صوبی پاپور یورلنک قدر اولق (الوغ) صو بولوب توگل بر نچه مک آدم قالمق برله بلسکه میلیون آدم قالمقرن طاشلاغانده ده توسالیب بو کالیب چوره سنده گی کوره نی صو باصاچاق توگدر. بو بولسه میلیون آدم اوزلرن صوغه آتقاندغه ممکن بولاچقدر. ینه ده «ایلی» صوبینه هبچ کم «ایلا» دعیلر. «ایلی» نڭ لغت معناسینه کلسه ک ایلی - ایلیق سوزلری «آلتی شهر» اهالیسندگ کوزگه یاغلی و خوش کورنشلی معناسنده مستعمل بولوب عموم «آلتی شهر» اهلی و خطایلر «ایلی خو» دیلر. «خو» ایسه «ایلی» سوزینک ترجمه سی کنه بولادر. دېمک «ایلی» صوبینک بورنی

توگل بلکه بالکل باشقه مجهول بر « اویس القرنی » اتلق آدم قبری اولماق ایله معروف در.

بونى بزگه بو طریقه حکایت ایتدیله: عصر سعادتده حجاز ولایتندن اویس القرنی اسملی آدم خلقدن عزلت ایتوب چغوب کیتمشله. کونلرده بر کون اورال طاغنده بر غارغه کروپ عبادتغه مشغول بولمش، حضرت رسول اکرمی کورمه مش ایسه ده غائبانه محبت ایتمش ایکان، «جنک احد» ده مبارک تیشلرینک صندیغن کشف ایتوب گویه حضرت رسوله محبت یوزندن قای تیشلری صغانن بلمایکندن کندی نك بارچه تشارن صوغروب آلمش. قاچان آنحضرت دنیادن رحلت ایتدکده خرقه سعادتلرن اویس - القرنی غه یباررگه وصیت ایتمش، شوندن چهاریار اعظم حضرتانی «ایلی» ولایتته آلیب کیلوب سلطان اویس خانغه تاپشرمشله. حکایت تمام بولدی.

لکن بو قبر. بزم عندمزده بونداق مجهول اویس القرنی قبری توگل بلکه معلوم و مشهور سلطان اویس قبری اولادر. بونی بزگه تارنجی ملالرندن حاجی معروف افندی هم شونداق بیان ایتمشلردی. معروف، فاتوسف نك شو فکرده بولدیغن ده نقل ایتمشلردی. بزم ایلی ولایتی ده بونداق مجهول مزار شریف ییک کوبدر. اما بولارنك اکثری تورک بکلری، چونغار تورهلری اولوی احتمالدر. الله اعلم.

مهرتنگ بر مک. بر یوزلر تیره لرنده ایلی ولایتی ده چونغار لر خاننی «عالدان» دیگان قالمق بولوب «آلتی شهر» نی استیلا ایتمش. حضرت آفاق خوجه نی کندینه تابع ایتدکن باشقه «تیان شان» و جوارینی تمام ضبط ایتوب حتی خطای حدودی دنده کیچوب کرمشله. بو مزگیلده ایلی قالمقلری خیلی کوچایش کن غالدان خان وفات ایتوب جایه خلقی قون تاجی خان بولمش. بوده بر خیلی تدبیری آدم بولوب آلتی شهر اداره سی هر نچوک خواجه لر قولنده بولمش ایسه ده هر شهرده قالمقنن بر ناظر قویوب خوجه لر حرکتدن تمام خبردار بولوب طورمش و آلتی شهر خوجه لری «ایلی» گه خراج چغاریب طورمشله. قون تاجی دن قالمغان اثرلر «غولجا» اطرافنده هنوز باقی درلر. بارچه دن «قاینیق» اسملی قریه غه یاقین اورداسی بولوب بونگ خشت کوزهلرینی مذکور قریه اهلی آلیب بترمش ایسه لرده اورنی و ناملری سلامتدر.

بو وقت حضرت آفاق دنیادن رحلت ایتوی برله «ایلی» ده قون تاجی ده وفات ایتدی. کیندن خواجه نك خلفلری چونغار خانلغینه تابعلقدن باش تارتدیله. هر نچوک ایلی قالمقلری، آلتی شهر تابعی طرفان غه ضررکلی ایرشدی ایسه ده خوجه لر اوستینه چرک

قالمق چه اسمی «جم» اولمش ایسه ده اویغورچه اسمی «ایلی» بولادر. اما آلتی شهر اهلی نك «ایلی» دیمه سینه کسهک: آلتی شهر نك قوملق طویالاك چولنده اوسکان اویغور بالاسی ایلی ولایتی نك کوك مایساین کورو برله کوزینه ییک یاغملی کورنمش ده «ایلی» دیب یبارمش بولادر. بز شونداق اویلادق. والله اعلم بالصواب.

ایلی ولایتی ده توغاق تیمرخاندن صوگ اوغلی حضر خوجه خاناق سورمش. بونک ایامنده «قامول» و «طرفان» اهالیسی اسلامیت زمیره سینه داخل بولمش. حضر خوجه خان، خطای برله صوغشوب بر چوق شهرلر فتح ایتوب آخرکار شهید بولدی. طرفانده مدفون دیدیلر.

بوندن صوگ اوغلی محمدخان جالس تخت بولوب بونده حکومت سورمش اولادر. بر وقت بزم طرفده بو خان نك اسمنه صوقولمش تنکله تایلمشدی لکن بزم یاشرهک وقتمزده تصادف ایتدکندن بو تنکله نك برردانه سینه مالک بولا آمادق. بو تنکله لر نی «جارکنت» اویازی غاصپادین اسمیرنوف آلدیروب کیتمش ایدی. صوگندن تنکله نی تابوچیلرغه بر نچه صوم آقچه یبارمشلردر.

بوندن صوگ محمدخان اوغلی اویس خان خانلق قیلمش اولادر. چونکه بو ذات نك قبری ایلی ولایتی ده «سلطان اویس» نامیله مشهوردر. بو یرده بو خان حقنده تفصیلق یازمقنی مناسب کوردم. سبب: اهالی آراسنده بو طوغوروده تورلی یا گلش فکرلر شایع اولمشدر.

اویس خان تره سی «غولجه» دن ۷۰ چاقریم مقداری شرق ده اورال طانغی اچنده «سلطان اویس» اسملی قریه ده در. تره سن. خان تره بولغاچ، یردن خشتلر برله محکم برکیتمشله. یانده آناسی هم بار دیدیلر. بو تره غه مخصوصا وقف حجره لر بولوب بجاور لری طرفندن اداره اوله لر. بو مزار بو طرف مسلمانلرینک عمومی استمدادگهی سانالور. اهالی یینده شونداق بر بوزق اعتقادده شایع اولمشدر: گویه حج غه باروچیلر بو مزاره زیارت قیلماق حج گه بارسه لر حجرلری قبول اولمایور ایش حتی حجاز اهلی بو دیاردن بارغان آدملره «سلطان اویس نی زیارت ایتدکر. مو؟» دیب صورلر ایش، «بوق» جوان آله «ای بیچاره لر! شونجه یراق یردن مشقتلنوب کیلوگزدن نه معنا وار؟» دیب کولورلر ایش. بونی بعض نادان حاجیلر ایتوب قایتورلر ایکان. شونگ ایچون بو مزارغه اطرافدن تورکم تورکم خلق کیلوب زیارت ایدلر وقریانلر جالالر. صوگندن حج سفرینه کیتله لر. اما بو مزار بو طرف اهالی سینه کوره معلوم توغاق تیمرخان تورونی سلطان اویس

طار بر اولكادر . بو اولكانك آلتى شهر (آق صو) طرفنگ طاغلى غايت ايگيز بولوب تپهلى دائمى قار برله اورتلى اولمقدهدر . غولجان آق صوياق (كاشغر ولايتى) غه برگنه يول بولوب « بوزداران » اسملى طارغنه بر آشودن كيچمكدهدر . شونك اوچون ۱۹ نچى عصردهغى مشهور «كچا» اختلالنى باصمق غه غولجا جانجوني طرفدن يازلگان ۱۰۰۰ عسكرنى اختلالچىلر مذكور «دوان» ده توساب اوتكازماي قايتارمشر و شول سببلى آق صو . كچا خطايلى ياردىسز قالمشدر (۱) .

بو تيكاس طاغلىنده قر حيوانلرنگ هر نوعلى بولوب كتوسى ايله يوررلر . شونك اوچون بو ياق غه هر يانى آمريقالى سياحلىر كيلوب او اولاب سولون ، عجيب حيوان تبرى وموگرلرني الوب قايمقدهلدر . ايلي صوي نك باشى شول « تيكاس » دن قويدر .

بو اولكانك بوروندن توركلر قرار گهى اولديغى بوندهغى طاغ و اولارنگ اسملرندن معلومدر . مثلا : آتانك طاغنده چين تيمر باطرنك اوباسى (قبرى) بار . بو آدملرنگ قاي زمان آدملىر ايدانلرى معلوم ايمس (چين تيمر حكايه سين بالا وقتمده ايشتكالى ايدم) . اما بو اولكاده بيش آلتى عصردن بيرلى يوقارى ده مذكور جونغار قالمقلى ده بولديغى معلومدر . قالمقلى مشهور خانى قون تاجى بو ياقلرده يابلامشدر . ديمك بو اولكاده بورنده قازاق - قرغز اولمامشدر . غولجا خانلغى وجودغه كيلگچ ياكه بوندن بر آز مقدم بونده اولطارغه قازاقلرغه اورن بيرلمش . غولجا خانلغى روسيه دولتيه تابع بولغاچ تيكاس قالمقلى آلمانا طرفينه كوچوب كيتمش ايسه لرده غولجا خطايغه ينه دن قايتارلغاچ قايتادن كوچوب كيلمشدر . شوندن بيرلى قالمقلى برله قازاقلر آراش اولمقدهدر .

بو يلغى (۲) « ايلي » ولايتى واقعه لرنده جمهوريتچيلرگه قارشو طوروب كوچ كورسه تكان قالمقلى شول « آلمانا » دن كوچوب كيلگان تيكاس قالمقلىدر . بو اولكاده بورندن قالمق ، قازاق - قرغز بولمش ايسه لرده تارانچى . كاشغرى توركلرى بولماس ايدى . حالبوكه بو صوك سنه لرده بوللرده بولاشلاغان . حاضرده كاشغرى - تارانچى توركلرى طرفدن هر يرده يورطلر بنا قلوب قورالر سالنا باشلاغان واورطهجه بر قريه ده وجودغه كيلگان . بو قريه ده بر مسجد ، يكرمى لهب دكانده بار . بو قريه كيتدكچه زورايتمقدهدر . ديمك بونده مدنى طوروش (حيات) كره

(۱) تفصيلى نى ييلورگه تله وچيلر ۱۲ نچى يلغى «شورا» غه مراجعت ايدرلر .
(۲) بو مقاله ۱۹۱۲ يلى يازلشدى .

بياره آمادى . سببى : قون تاجى وفات بولغاچ اورنينه اوغلى داباچى خان بولمش ايسه ده قون تاجى نك ايكنچى خاتوندن بولغان بر بالاسى خاناق غه تالاشيب جونغارلر اچينه بولگونلكگه كردى . حكومت آدملىر ده ايكي گه آيرلديلر . « آمورسانا » ديگان قالمق ، خطاي خانينه باروب « خانلق بنم اولاديمه تيوشلى ايدى ، يتون بر آدم زورلق قلوب تارتيب آدى ، خانلقنى اوليمه ياردم بيرسه كز ايگان » ديب اوتدى . خانغه خانلغى استيلا ايتارگه ك اونغايلى زمان ايدى .

خان ، آمورسانا معيته نورغون خطاي چريگى قوشوب يباردى . آمورسانا ، خانلق آرزوسى برله تيزلكده ايلي اولكاسينه يتدى ، بوگا داباچى باطر قارشو چغوب صوغشمش ايسه لرده آخركار مغلوب اولوب قاجدى . خطاي چريگى جونغار خانلغى ضبط ايتدى . بو نكجه جونغار خانلغى انقراض بولدى . بو وقت آمورسانا قايمده كيتكاندر بلميم .

بو خطاي عكسرى آلتى شهرنى ضبط ايتوب بو ايكي اولكانى بر يولى خطاي خانلغينه الحاق ايتدى . بو وقت تاريخ ۱۱۶۰ -- ۱۱۷۰ لر اولملى .

شرقدن خطاي چريگى كيلوب جونغار خانلغى آلدقده غربدن قازاق خانلرندن آبلای خان جونغار خانلغينه آباق باسدى . بوگا « غولجا » دن خطاي گينيرالى چيقوب مصالحه قىلدى . قازاقلرنگ برنجى مرتبه « ايلي » اولكاسينه آباق باصديغى شول بولسه كيردك .

قازاقلرنگ جونغار طوفرانينه آباق باصديغن روسيه نك معنوى امدادى ساناب خطاي حكومتى روسيه برله بارش كيش قيلمادى . بو يرلر : چنغزخان مقررده تورم ده توغولوب ابتدا « آلتى شهر » نى ضبط ايتوب بوندن غربكه تابان يورمشكه ، قالمق طائفه سى ده چنغزخان دن بو يان شمالده : تابول ، طارى ، جنوبده توركستان ، غربده اورال طاغى غه چه باروب قايتوب بيغولوب جايلوب يورمشدر . خصوصاً جونغار قبيله سى توغاق تيمر خاندن تا خطاي سمايه سينه داخل بولغونچه قرار گه لرى اسسق كول ، ايلي يقاسى ، تيكاس طاغلى ، آلا طاغ ، آلا كول ، بالقاش . آلتاي طاغلى بولوب بو يرلر هميشه قالمقلى ايله مملو اولمشدر .

نېس

« تيكاس » ، ايلي ولايتى نك مركزى بولغان « غولجا » شهرينك جنوبنده وكاشغر ولايتى آلتى شهر - آق صو كچانك شمالنده قاراشار وطورفانك غربنده ، اطرافى يوك طاغلى له احاطه اولنوب باشقه اولكلردن آيرلغان . غربدن شرقغه تابان صوزلغان

مونك جوانی تاریخ طرفندن بیلدی و هر کیم آکلادی، بو حقدده اوزون سویله و بزنگ حاضرگی مقصودمزدن طشدهدر، چونکه بز باشقه بر مسئله حقدده یازار ایچون قلم آدق .
روملرننگ اوز تاریخلری بار، شوشی وقتده غی خبرلری اوشبو اوز تاریخلرنده یازلمشدر. فارسلا ننگ ده یازغان تاریخلری بولسه کبرهک، لکن موندی اثرلر اسلاملرننگ قوللرنه ئوشمادی. فارس قومی حقدده غی خبرلر مسلمانلرغه سریان تلنده یازغان اثرلر و آل ساسان حقدده ترتیب ایتولگان تألیفلر واسطه سی برله گنه ایرشدی. طبری ایسه فارسلا رنه عائد معلوماتی «خدائی نامه» اسملی کتابدن آلمشدر. فقط روم و فارس منبطلرنده عرب خبرلری یوق یا که یوق ذیب آیتورلک درجه ده آزددر.

ایسکی عرب شاعرلری و شعرلرننگ تاریخلری میلادی برله آلتنجی یوز باشندن یوقاری زمان غه بارمیدر. اوشبو شعرلر کتابلرغه یازلو یولی برله توکل بلکه آوزلردن آوزلرغه، الوغلردن کچوکلرگه کوچرلو یولی برله روایت ایتولوب کبله در ایدی. عربلرننگ مشهور قبیله لرنده شاعرلر بولور، مونلر شعرلرنی توزاتو حقدده خدمت قیلورلر، اوزلرننگ حیات و معیشتلرنه دائر شعرلر سویله رلر ایدی.

ایسکی عرب شعرلرننگ کتاب روشنده تدوین قیلنولری «بنو امیه» عصرلرننگ آخرلرنده و «عباسی» خلیفه لر عصرلرننگ اوللرنده بولدی. جاهلیت عصرندن قالغان و آوزلردن آوزلرغه کوچرلو یورگان شعرلر بیک کوب بولسه ده شوشی کوبننگ کوبسی شعر بیکله و چیلر و شونلرنی سویله ب یوروجیلرننگ وفات بولولری سیبلی یوغالدى و اونودلدى .

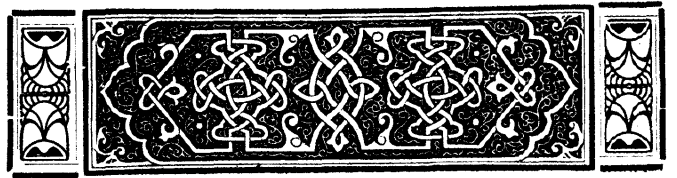
میلادی برله بیسنجی عصر آخرنده و آلتنجی عصر اولنده عرب قبیله لرندن بولغان «بکر» برله «تغلب» آراسنده زور صوغش بولوب قرق یلغه تارتولدی. بو صوغش «حرب البسوس» دیب مشهوردر. «بکر» قبیله سینک باشلغی بولغان «مهلهل» (۱) بن ربیعه» اوشبو صوغش مناسبتی برله بر قدر شعرلر سویله گان ایدی. روایتلرگه کوره شعرلری اسناد برله روایت ایتولگان عرب شاعرلرننگ ال مقدماتی اوشبو آدمدر. هجرتدن ۲۱۶ ده وفات ایتکان اصمعی، مونك ایکی عدد قصیده سینی روایت ایتدی .

اسماً بنت عوف اسملی خاتون غه بولغان عشق برله شهرتی تارالغان «المرقش الاکبر»، (۲) مذکور مهلهل برله عصر دش

(۱) میمنک ضمه سی، اولگی هانک فتحه سی و صوغنی هانک کسره سی برله اسم فاعل وزنده . ر ف .
(۲) معلم وزنده بولوب تعیلدن اسم فاعل صیغه سیدر «ترقیش» ،

باشلاغان . اوزاقلامای بونده ثلله نچه قریه وجودغه کیله چگی محقددر. چونکه تیکاس ایگون ایگوکه لک صلاحیتلی یردر. دیسا- تینه سینه ایکی یوز بود حصول بیرهدر.
بتدی .

نظر خوجه عبدالصمد اوغلی .

عربلرننگ ایسکی شاعرلری و ایسکی شعرلری

(عرب ادبیاتی برله شغلنوجی شاگردلرگه هدیه) .

رسول الله حضرتلری پیغمبر بولوب یارلامازدن مقدم، دنیا یوزنده «روم» و «فارس» اسمنده ایکی اوغ دولت بار ایدی . مونلر بر یوزینه خواجه لقی قیلو حقدده بر بری برله یارشوب ، اوزشوب کیلدیلر و اوشبو مرادلری یولنده اوچوزیل صوغشدیلر ، بر کون بری ایکنجی کونده ایکنجیسی غالب بولوب اوشبو شرف و فخرنی نوبته شوب آلوب طوریدیلر .

اوشبو اوزون مدت که صوزالغان سفرلر سیندن عسکرلر صوغش مشقتلرنه عادتله ندیلر و عسکر باشقلری کوب تجربه لر کورو سیندن بیک کوب علملر حاصل ایتدیلر و صوغش قاعده لری برله آشنا بولدیلر. شونک ایچون بتون بر یوزی مونلرننگ نفوذلری آستنده قالدی . هیچ بر قوم و ملتنگ مونلرغه معارضه قیلو احتمالی بولمادی .

علم و مدینتدن بتولهای محروم ، بر بری برله تالاشو، یول باصو و یوق نرسه ایچون اولدرشودن باشقه هنزلری کورلمگان ، یاخشی قورالردن محروم ، تجربه لری آز، صبرسز بولغان عربلرننگ فارس و روم کبی منتظم عسکرلی دولتلر یاننده اعتبارلری و سانلری هیچ یوق ایدی . اگرده اوشبو وقتده برر آدم چیقوب ده : «بدوی بولغان عربلر طرفندن شوشی ایکی دولتن بری بتولدی و ایکنجی سینک یارطیسی ضبط قیلنور، عربلر اوشبو ایکی دولت گه خواجه بولوب طورلر» دیب سویله سه ایدی عقلسزلنی برله البته حکم ایتلور ایدی .

فقط خاطرلر و خیاللرغه کیلورگه درست کورلمه گان اوشبو اش بالفعل بولدی . فارس دولتی تمام و روم دولتی یارتیلاش عربلر طرفندن ضبط ایتولدی .

اوشبو، عادت طشنده بولغان انقلابنگ سببی نیدی نرسه بولدی ؟

بولووی ظن قیلندہ در. بودہ «بکر» قبیلہ سندن ابدی. مفضل الضبی طرفندن ترتیب ایتولوب دہ بعض جزئی «لیسغ» دہ باصلغان «المفضلیات» دہ مونگ شعرلی بار.

«حیره» پادشاهی بولغان منذر (اوجونچی). بکر برله تغلب آراسنده صاح یاصالوغه سبب بولدی (حرب البسوس توقالیدی). لکن معنوی جراحتر و یاشرودن دشمنلقلر ایکی قبیلہ آراسنده همیشه حکم ایتہ در ابدی. «تغلب» قبیلہ سندن بولغان عمرو بن کثوم و «بکر» قبیلہ سندن بولغان حارث بن حلزۃ الیشکری معلقہ لرندن اوشبو حال آکلاشلادر. اوشبو ایکی معلقہ، میلادی برله ۵۵۶-۵۶۸ یلدر آراسنده سویله نگانلر ابدی.

بن مملکتندن کوچوب کیلگان «کنده» قبیلہ سی میلادی برله ۴۵۰-۵۲۵ تاریخلرنده عربستان شمالنده اورنلاشقانلر. بو کونده «وادی الرمه» دہ «برید» برله «عنیزه» یاننده بولغان «انقصیم» شهرینی پایتخت ایسکانلر ابدی. میلادی برله بیشنچی قرن آخرنده و آلتنچی قرن اولنده اوشبو «کنده» قبیلہ سی بیک مشهور و نفوذلی ملتلرنک بری بولوب روملر برله صوغشور ایچون سفرگه چیقیدیلر و اوشبو وقتده مونلرنک پادشاهلری حارث «حیره» دہ دہ پادشاهق ایتدی.

عرب شاعرلرنک اک مشهورلرندن بولغان امر القیس، «بنو اسد» قبیلہ سینک حکمداری حجر اوغلی ابدی. حجر ایسه شعرگه اهمیت بروجی حکمدارلردن ابدی و مونک سببندن بنو اسدندن معروف شاعرلر ایتشدی. مونلرنک بری عبید (۱) بن الابرض در، عبیدنک دیوانی انککتره موزه خانه سندن تابلوب طبع قیلندی. حجر اوزی میلادی برله ۵۳۰ تاریخلرنده قتل قیلندی. امر القیس برله عبید شعرلرنک کوبسی اوشبو حجر حتمده در (۲).

«کنده» حکومتی ضعیفله نگان وقتلرده «حیره» مملکتی

سوزنی زینتله مک و «مرقش» دہ سوزنی زینتله وچی دیکدر «مرقش اکبر» نک اسمی عمر و بن سعد ابدی. «اکبر» سوزی «مرقش اصغر» دن صاقلانو ایچوندر. آنک اسمی ربیعہ بن حرمله ابدی مونسده شاعر در. ر. ف.

(۱) عینک فتحی و یانک کسری برله «رحیم» وزنده در. رسول الله باباسی بولغان عبدالمطلب بن هاشم برله بر وقتلرده دنیاغه کیلگان ابدی. و فیات الاعیان. ج ۱ ص ۵۰۰.

(۲) «کافی» دہ «تنازع الفلین» بحثده گمی: «فلو ان ما سعی لادنی میشته... کفانی ولم اطلب قلیل من العال»، «ولکنما سعی لمجد مؤئل... وقد یدرک المجد المؤئل امثالی» بیتلری اوشبو امر القیس نک در. مونک امثال اورتنده یوری طورغان شعرلی بار. اوشبو جمله دن: وقد طوفت فی الافاق حتی رضیت من الفنیمة بالایاب

إذا المرء لم یخزن علیه اسانه فلیس علی شیء سواه بخزان
ر ف
بیتلری و باشقلر.

جزیره عربنک مشرق طرفنده «خلیج فارسی» جهتندن زورایا و کیگایه در ابدی. حیره پادشاهلرندن بولغان اوجونچی منذر هم ده آنک اوغلی ننگ اسملری اوز عصرلری شاعرلرنک شعرلرنده کوب ذکر قیلندہ در. منذر حکومتی میلادی برله ۵۰۵ - ۵۵۴ آراسنده و اوغلی عمرو حکومتی ۵۵۴-۵۶۹ آراسنده در. عمرو ایسه «تغلب» قبیلہ سندن بولغان عمرو بن کثوم طرفندن اولدرلدی. عمرو دن صولک «حیره» دہ اوزینک طوغانلری حکومت سوردیلر ایسه ده عمرلری آز بولدی. مونلردن صولک نعمان ابو. قابوس ۵۸۰-۶۰۳ آراسنده حیره دہ پادشاهق ایتدی. شول عصرده بولغان شاعرلرنک کوبلری اوشبو ابوقابوس حضورینه جیولالر و اوز شعرلرنی عرض قیلهر ابدی. اوشبو شعرلرنک بعضیلری بو کونده ده سلا متدر.

روملر کورشیسنده «آل جفنه» دن «غسان» پادشاهلری طورالر ابدی. غسانیلر روملر حمایه سنده (۱) اییدیلر. غسانیلر خزستیان دیننده بولوب بر قسمی بدوی بر قسمی مدنی ابدی. مونلرنک هم شاعرلرنی حمایت قیلولری مرویدر. ۵۲۹ دن ۵۶۹ یلغه قدر پادشاهق ایتوجی حارث اعرج بن جباه، غسانیلرنک مشهور پادشاهلر ننددر. معروف شاعرلردن و «قیم» قبیلہ سندن بولغان علقمة بن عبده مونک حضورینه سفر ایتوب «المفضلیات» دہ مذکور بولغان قصیده سی برله مدح قیلدی (۱). عبیده هم امرؤ القیس شعرلرنده ده اوشبو حارث اعرج نک اسمی مذکور در.

حارث اعرج دن صولک «حیره» دہ اوغلی عمرو حکمدار بولدی. میلادی برله آلتنچی یوز آخرنده بولغان نابغه ذبیانی مدح ایسکان پادشاه اوشبو عمرو بن الحارث الاعرج ابدی.

شوشی عصرلرده «بنو غطفان» دن بولغان «عبس» برله «ذبیان» قبیلہ لری آراسنده صوغش چیقوب بیک کوب یلدرغه تارتولدی. «یوم داصس والغبراء» دیب مشهور بولغان صوغش اوشبودر (۲). اوشبو صوغش مناسبتی برله نابغه ذبیانی، عنتره العبسی، زهیر بن ابی سلمی العازنی بیک شاعرلر مشهور بولدی. زهیر، اوزینک معلقه سنده اوشبو صوغش نک تمام بولوینی و صاح یاصالوینی ذکر قیلندہ در.

مونلردن صولک عربلر آراسنده ظاهر بولغان مشهور شاعرلر جبه سندن میمون الاعشی، لیبید، حاتم طائی، بشر بن ابی حازم الاسدی، کعب بن زهیر در. مونلرنک دیوانلری اوشبو کونلرگه قدر دنیاده سلامت طورلر. عامر بن طفیل، طفیل یاصالوینی ذکر قیلندہ در.

(۱) مذکور قصیده سی: «طحابک قلب فی الحسان طروب... عبید الشباب عصرحان مشیب» دیب باشلانمشدر ر. ف.
(۲) «داصس» برله «الغبراء» آت اسملری ابدی. ر. ف.

الغانی اسمعی شاعرلرده اوشبو عصرده بولدیلر هر ایکسینک دیوانی مستشرقلر اجتهدی سیندن آوروپاده طبع قیلندی .
مونده مذکور بولغان دیوانلرنگ کتاب روشنده ترتیب ایتولری بیک صوگ بولوب آگا قدر باری کوللرده یادلانوب غنه یوریلر ایدی . «حیره» نصائرلرندن بولغان عدی بن زید التمیمی دیوانی ده صوگنندن حیولمشدر . مونک دیوانی ده آوروپاده طبع ایتولدی .

رسول الله حضرتلرینه عصردهش بولغان عرب شاعرلرندن امیه بن الصلت ایدی . بو کیمسه حضری بولوب «طائف» شهرندن ایدی . دیوانینی آوروپاده مستشرقلر طبع ایتدردیلر .

اسلام کیلوب عربلر آراسنده زور بر انقلاب یاصدی . بر بری برله صوغشوب طوروجی عربلر اوز آرا دوستلاشوب مالکترلر، قریه و شهرلر قتح قیلورغه کرشیدیلر، مدنیت لذتلرینی تاتویدیلر . اوشبو حاللرنگ شاعرلر ایجون الوغ تاثیری بولدی . خطیبه، شماخ، خنساء، ابی ذؤیب اوشبو عصر شاعرلرندیلر . مونلردن اسلام دیننه کره آماغانلری اوز شعرلرنده خمر ایجونی مدح قیلورلر، قوناق سیلاوده بولغان اسرافلری برله ماقتانورلر ایدی .

هجرتدن برنجی عصرده بولغان شاعرلردن «تغاب» قبیله سیندن فرزدق برله جریر، «تغاب» خرسیتیلرندن و معاویه قاشنده مقربلردن اخطل، اسد قبیله سیندن کمیت، قریشدن عمرو بن ربیع، ذوالرمددر .

ذوالرمد هجرتدن ۱۱۷ده قرق یاشنده وفات ایتدی . مونک حقنده «ذوالرمد شعرلری، شعرلرنگ خاقه سی بولدی» دیرلر . عمرو بن ربیع غزل حقنده و فرزدق برله جریر هم ده اخطل مدح برله هجوده متخصص ایدیلر . مونلرنگ دیوانلرینی مستشرقلر تابوب و تصحیح قیابوب آوروپاده طبع ایتدردیلر (۱) .

عرب شعرلری تاریخی واقعه لرینی سویله ر ایچون توکل بلکه باشقه مقصدلر برله سویله نه نر، شولای بولسه ده بیک کوبلرنده استطراد بوللو، تاریخی واقعه لرده مذکوردر . بو شعرلرنگ نی مقداری درست ونی مقداری مبالغه ایکنلیگینی بلور ایچون شون عصرلرده بولغان عربلرنگ اجتماعی و سیاسی حاللرینی بلورکه

(۱) اهل علم شهادتینه کوره جریر، کوب اورنلرده فرزدقن وهر بر اورنده اخطلدن اوستوندن . فرزدق برله اخطل جریرنی هجو قیلو طوغروسنده متفقلر ایدی فرزدق دیوانینی مستشرقلردن بوشه استانبولده آیاصوفیه کتبخانه سیندن تابوب فرانسزجه غه ترجمه ایتدی و اوز طرفندن یازلغان شرح وحاشیه ل برله بیلکده طبع قیلدردی . موندن عروه ابن الورد حقنده خبلی معلومات یازدی .

حاجت بار . مونک بردن بر چاره سی عربلر حقنده حیولغان اثرلرینی مطالعه ایتو ومندرجه لرینی برله آشنا بولودر .

عربلر حقنده بولغان خبرلر هجرتدن برنجی و ایککنجی عصرلرده آوزلردن حیولوب یازلدی و کتابلر روشنده ترتیب ایتولدی . بو اش برله شغلنوچیلر کوب بولدی .

عرب خبرلرینی حیوچیلرنگ اک معتبرلری هشام بن محمد بن السائب الکلبی ، ابو عبیده معمر بن المثنی ایدی . ابن الکلبی هجرتدن ۲۰۴ده وفات ایتدی . خیره ، غسان ، کنده پادشاهلرینگ تاریخلری و عرب قبیله لرینگ نسل و نسبلری خصوصنده بولغان خبرلرنگ ، ماخذی اوشبو ابن الکلبی مجموعه سیندر . واقعه لرینی تصویر قیلوده ابن الکلبی بیک ماهر بولسه ده اوز قومی بولغان «بنو کلب» ، یمن ولایتده گی «قضاء» که منسوب بولغانلقدن یمنیلر که طرفدارلق قیلو برله متهمدر . ابو عبیده یوز یاشینه ایرشوب ۲۰۹ده وفات ایتدی . خبرلر حقنده طرفدارلق قیلیدر و حقلقدن آیرلیدر ایدی . مونک سببی ایسه عرب قبیله لرینه منسوب بولدی بلکه اسلام قبول ایکنان یهودی بالاسی بولویدر .

عباسیلر زمامنده فارس قوملری بیک کونارلوب کیتکانلکلری مناسبت ایله ابو عبیده نگ عربلرینی یامانلاب بر کتاب تألیف ایکنانلگی مرویدر (۱) .

کلبی هم ابو عبیده نگ عربلر حقنده بولغان مجموعه لرینی هر ایکسی دنیا یوزندن بوغالیدی . اما مونلردن کوجروب یازلغان کتابلر بیک کوبدر .

۳۵۶ هجریده وفات بولغان ابو الفرج الاصبهانی نگ «اغانی» سی اوشبو جمله دندر . ابن الاثیر تألیفی بولغان «الکامل» نگ برنجی جلدینی ابو عبیده نگ عربلر حقنده یازغان مجموعه سینک مختصری دیرکه ممکن .

(۱) عرب ادبیاتی و اسلام تاریخی حقنده تألیف ایتولگان اثرلرده بیک مشهور بر وهم بار . بو ایسه «شعوبیه» فرقه سینتی «عرب قبیله لرینی باشقه لرغه کوره توبان درجه ده کوروچیلر» دیب تعریف قیلولیدر . واقعه ده «شعوبیه» آندی فرقه توکل بلکه آدم بالالری هر بری بر تیگز، بر قبیله نگ ایککنجی بر قبیله دن مزیتی یوق دیب دعوی قیلوچیلردر . عربلر ایسه اوشبو فکر نشر ایتلوکه توزه آلایلر و «بوسوز بزنک نسله زنی کیستو ودرجه سیندن توشرو بولادر» دیب تاوشلانلر بومشله نگ دین که تعلق بولغانی خالد مجرد شعوبی» بولووی سببی ابو عبیده نی «خوارج» دن صاناوچیلر بار ابو عبیده نگ عربلرینی یامانلاب یازووی، آلرینی باشقه انسانلردن توبان صاناوی ایچون توکل بلکه عربلرینی فرشته اورننده کوروچیلرکه الرام ایچون گنه در . یوقسه عربلرینی باشقه لردن توبان صاناو برله «شعوبی» اک برکشی ده حیولوی صورت طوتماز شعوبی لرینی رد قیلوچی فرقه نگ باشلی ابن قتیبه در . شعوبیلر برله مخالفلرنگ ماجرالری بزنک زمانده غی اصول قدیم و اصول جدید نزاعلرینه کوره ده اوزون و کوبدر .

عصیلر ایچون حفظ صحت

X

صافاولی

عصیلقنک ایک رهنجکچ علامتلرندن برسی صاقاولقدر. بو، سؤ هضم و باش آورولری شیکلی مادی آورو بولماسه ده، آدمنگ ایک بیوک خاصیتلرندن بولغان نطق (سویابهو) گه تعلق ایتمکده، آدملرنی شاققتای بورچیدر.

صاقاوالانی تربیه سز اییده شلری مصقل ایته و کوله لر، معلملر آنی، درسنی طککلاتاس ایچون یوری شولای قیلانا دیب اولیلدره، بیچاره نی شلته لیلر - تیرگیلر. مونه شونندن بالاده بتون عمرینه اویالجان، وحشی و بویوق بولوب قالا. بعض بره ولر بلور بلمهس حاللرنده صاقاولقنی دو الارغه کرشسه لرده، موفق بولا آلایلر. بالانک ایچی پوشوغه غنه سبب بولالر.

مین مکتبده اوقوغان چاقده بر اییده شمز صاقاوالیدی. شول بیچاره، نادان طیبیلر طرفندن نیندیگنه آزابلار چیکمه دی؟! قایسی تلینگ بر بیرن کیسه رگه قوشا؛ قایسی عرب شاعرلرندن اصمعی نك حیوان طاوشینه تقلید ایدوب ترتیب قیلغان واینگ زبردك بالالر ایچون ده آکلای قیین بولغان، مشهور قصیده نی بیکله ب (یادلای) هر کوتنی ایرته بلهن شونی کوکلندن اوقوسه، قرق کونده صاقاولقدن تمام قوطولاجغن سویلی ایدی! خصوصا لاطین تلی معلمی بالانک آوزینه چویر طاشلر طوتروب، شول کونچه فعل صرف قیلورغه تکلیف ایتمکده بالا بیگره ك آزابلانا ایدی.

ایسکیدن قالغان بیک کوب عادتلر ایندی اونوتولغانی حالده، مذکور چویر طاش دولسی تلی بوکونگه قدر بعض بیرلرده تطبیق ایدلوب کیله. صاقاولقی بلهن آزابلانوجیلر نك کوبسی بو طاشلر بلهن ایتمکگان شیکلی، آنک بلهن صاقاولقدن قوطولغان کشیلر نك بارلنی ده بو کونگه قدر معلوم توکلدر.

مشهور ده بوستن ننگ تلی طوتلغا طورغان بولوب، اول طوتلغوون آوزینه چویر طاشلر طوتروب دولادیفن هرودوت، پلوتارق شیکلی اشانجلی مؤرخلر یازدقلری حالده، بو اصولنگ هیچ بر صاقاوغه فایده سی تیموی بعض طیبیلر نك دقتن جلب

ابو عبیده طرفندن تألیف قیلنوب ده مستشرقلر تصحیحی برله طبع ایتمکگان «مهاجی جریر و الفرزدق» اسملی کتاب، «اغانی» گه کورده کوزلدر. اوشبو کتاب اوزرینه ۳۱۰ ده وفات ایتمکگان ابو عبدالله الیزیدی شرح یازدی و بو شرحده ابو عبیده نك «ایام العرب» اسملی اثرندن کوب نرسه لر استفاده قیلدی. بو اورنده کوب مرتبه ذکر ایتمکگان «المفضلیات» بنوامیه زمانه سنده یاشاوجی و عباسیلر عصرینه ایرشوجی مفضل ضبی طرفندن حیوانغان عربی شعرلدر. مفضل ضبی ۱۶۸ ده وفات بولدی. «المفضلیات» قاسم الانباری طرفندن یازلغان شرحی برله برابر آوروپاده طبع ایتمکدی.

سورا: بو مقاله بر انگلیز عالمینک انگلتره ده عالملر اسیزدنده سویله گان خطبه سینک خلاصه سیدر. مذکور عالم اوشبو مضمونده غنی سوزنی سویله گانندن سوک بتون عرب شعرلرنی، حیوب باصارغه، سوکلندن شونلرنی آوروپاده غنی اشکللی تلر گه درست ترجمه قیلورغه دعوت ایته و: «بو شعرلرده بیک کوب تاریخی واجتماعی حاللر بار، اگرده بز موکار دقت ایتمک شوشی اشنی اشله سهك، عربلر حقننده بو کون گه قدر گیزله نوب یاتقان خبرلر نك پرده لرنی آچاره ز و آمریکا تابودن توبان درجه ده بولمغان یاکی معلومات تابارغه موفق بولورمز ده دی. درست، انگلیزلر موندی اشلرنی اشله لر، اما صرف اوزلرینه عائد بولغان شوشندی مسئله لرده مسلمانلر نك ده بر آز خدمت لری بولسه ضرر ایتماز ایدی.

شعر:

یاش یوره کگه

یاش یوردك طورمشیکه بولچی رضا صقرانماجی
 بوش امیدکه یوق خیالغه آلدانوب جیلکنمه چی .
 عرش اعلاگه یاتارگه یوق قاناتک یوق کوچک
 طورمشک کرلی قارادن پاک کوزکنی یومماجی
 جن جهالت هم قارالق ظلم طولغان دنیاغه
 قزغانوب هم نهرتوب قان طامجیلر طامدرماجی
 پاکلی آمازسک قارالغان بار جهاننگ کوکراکی
 پاکلارم هم صافلارم دیب یوقفه امیدله نه چی
 صنعیلاشغان بار طبیعت دنیا سی چیکدن آشوب
 صاف حقیقی نور تله ب بر یالغزک ایگرانه چی ! . . .
 ز. سعید.

آوردن ترلگجرهك، طاماق آچ چاقده، بيگرهك ده آچولى
چاقلرده صاقاولانو آرتق بولادر.

صاقاولق اوبالچانلق بلهن مترادفدر. شوگار كوره ده بالار
ئلكدن بلوب كوروب كيلگان كشيلىر ياننده هيچ بر صاقاولاميجه
سويله شدكلرى حالده، ياط كشي ياننده صاقاولانوب سويله شولر.
يوقلى آماودن قورقو، يوقيسزلقغه سبب بولغان شيكلى،
صاقاولانودن قورقوده صاقاولقنك آرتوونه غنه سبب بولا. بوچته
خانه، تيمر يول وتياتر كاصسه لى ياننده صاقاولر بيگرهك قورقوجان
بولالر. چونكه اول اورنلر ده طانهادقلى كشيلىر بلهن كيسه كگنه
سويله شورگه توغرى كيا. بعض وقتده صاقاولر بوزد بيلدىلىرى
آغانده سويلي آماولرندن قورقوب، بارا طورغان ييرلرينك
اسملرن كاغدهگ يازوب آلب كيله لر. قايسيلرى سويله رگه تيوشلى
سوز و جمله لرنى ئلكدن حاضره ل بولالر. لكن بوده آرتق
قايدده كورسه تيمى. بر كونى پاريزده بر خانم كانسبرت بيلدىتى آور
ايچون موزيقه قوراللى بلهن ساتوايته طورغان بر كيبك
كرگان. «موسيو، كانسبرت ايچون بيلدىتى بيرگر» ديسه، موسيو
سوزن رده تله ب ئه يته آلماسن بلوب: «كانسبرت ايچون بيلدىتى
كيرهك ايدى» ديورگه بولغان. لكن كيبك كرووى بلهن اول
سوزلرنده ئه يته آلميجه: «شوپهن ننگ و اسلرني بيرگىز» ديب
بتولله ي باشقه نرسه آلب چفوب كيتكان.

تيمر يول كاصسه لرنده، بارا طورغان ييرلرينك اسمن ئه يته
آلمى طورغان صاقاولر، بعضا، بتولله ي ايكنجى استانسه غه بيلدىتى
آلب قوبالر.

روسه لى دوكتور ميرزه ژده فسكى، خيال سببلى صاقاولقنك
حاصل بولون اثابنده شوشندى بر واقعه نى سويلي: بر قزنى
صاقاو بر يگتكه يره شولر. قز، كيه و ينگ صاقاولقن كوروب بر
وقت اوزينك ده صاقاولى باشلاوندن قورقاهم چنلاب ده صاقاولانا باشلى.
صاقاولقن زحمت جيگوجيلرنك كوبسى، قورقوب بعض بر
سوزلرنى بتولله ي سويله مهس بولالر. حتى اوز اسمينى ئه يته آلمانغان
صاقاولردن، ايكنجى بر اسم ئزله ب آزابلانوجيلرنك بارلغى ده
كورلمشدر. سويله شكان چاقده، بر سوزنى ئه يته آلمانغانه، آنك
اورننه ايكنجى سوز استعمال ايتوجى، جمله نى آلماشدروب،
باشقه تورليرهك آكلاتورغه طرشوجى صاقاولرده كوبدر. سويله وى
ممكن بولماغان سوزنى ئه يتورگه آزابلانوده قايدده يوق. شولاي
اوزگنى طوتو آرتقدر. بعض بر صاقاولر اوزلرن طوتو صفتيله
تللرنده كى كيمچيلكنى هيچ بلدرمىلر.

صاقاولق ييك ايسكى زمانلردن بيرلى معروف بر چير بولدى

ايتكان. آلاز ايسكى يونان تللرنده كيك علمى آرسطو، ههرودوت،
پلوتارق... لر نك كتابلرني انقلاب تيكشرگانلر. نهايت ده موستن ده
صاقاولق بولميجه، باشقه بر تل آورووى بولغانلغى ظاهر بولغان.
اول آورووه بر حرف اورننه ايكنجى حرف ئه يتودن عبارت ايتكان.

صاقاولق قز بالارغه فاراغانده اير بالارده كوبرهك بولا.
مونك سببى حقنده، كوبدنن بيرلى ايندى، طبيلىر تورلىسى
تورلى فكرده بولونالر. قايسيلرى خاتونلر، طومشدانوق تيز
و جيتز سويله وچهن بولالر، ديلر. قايسيلرى خاتونلر ايرلرگه
فاراغانده نفيسرهك بولغانغه، سويله گانده ده ييكل سويليلر، ديب اويليلر.
صاقاولقغه ايرلرنك آشفوجانلقلرى سبب ديب اويلاوچيلرده بار.
صاقاولق، مطلقا، آتا آندان بالاغه كوچه در. شولاي بولماسه،
صاقاو بالانك آتاسى يا كه آتاسى عصيدر. هر تله گان كشي صاقاو
بولا آلمى، بلكه آكار ياراطلشده بر استعداد بولورغه كيرهك.
مونه شول استعداد بولغان بالا ييك به شده نوك آنى كورسه ته
باشليدر. اول، صاقاولارغه طوتونماسدن ئلك اوك طوتولغوب سويلي
باشلى. كوبسى بوما زحمتلى بولا. صاقاولانو اوچ يه شدن صوك،
جيدى - سيگىز يه شدن ئلك باشلانادر. مونك باشلانوى ايچون ده
عادته بر سبب بولا. مثلا: يغلو ياكه قورقو كيب سويلردن صوك
بالا صاقاولى باشليدر. قايجانغنده، ايكنجى بر صاقاو بالاغه تقليد
قياوب سويله وده سبب بولادر.

صاقاولقنك تورلىسى بولا: بعض بالار طاوشلى حرفنى
ئه يتكانده صاقاوليلر، قايسيلرى طاوشسز حرفنى سويله گانده
طوتالار.

قايسى بر تورليلرن استنا ايتوب ئه يتكانده، صاقاولق بر
باشلانسه عمر بوينه بارادر. لكن هر وقت بر روشليگنه بولمى.
ئلك آز بولدى حالده، اون دورت - اونديش يه شدن يگرمى يه شلرگه
قدر ييك كوب بولا. صوكندن او طرى آزابوب، نهايت ييك
كوجك كنه سيزلورلك درجه كه توشه در.

صاقاولق هر كونتى بر درجه ده بولمى؛ بر كون ضعيف،
بر كون قوتلى بولا. عموما وجودنى، بيگرهك ده عصبلرنى قوتله ندره
طورغان هر نرسه صاقاولقنى قوتله ندره در.

ياكغىرلى، يووش هوالرده اول آرتا. اما قاراضيلقده آزابوون
صناب بلوجيلر بولغان. عصبلرى ضعيف كشيلىرنك باش آورولى
شيكلى صاقاولق ده ايرته بلهن آرتق بولوب، اويله دن صوك،
بيگرهك ده كيج بلهن كيميدر. جرلاغانده، ققروبو او قوغانده ته.
لكن مونك ده بر ايكى استثناسى بار.

آرغاندن صوك، يوقيسز اونكارلنگان توننگ ايرته گيسن،

حالده. آنک - بیلری حقنده فکر لر همان مختلف نلی. شولایوق آندن دو الونودده تورلی فکر و اصول لر یوری. چویر طاشلر بلن دوا لوجیلر بولغان شیکلی تلنک بر بیرینی کیسوب آلو بلنده دوا لوجیلر بولغالغان. طوقزنجی عصر میلادی نك اولگی یارمنده هر بر طبینک صاقا لرنی دوا لوجی حقنده مخصوص فکر لر ی بولوب. اول زمانده طبی مجلس لر نك ایگ مهم لر ندن بولغان «پاریژ» آکادیمیاسینک هر بر او طرشو (засѣданіе) لرنده بو مسئله حقنده کوب بحث لر قیلنا ایکان. سوکندن تلنی کیسوب دوا لوجی بر طرفدن بیک آچی نتیجه لر بلن نتیجه لنگانگه، ایکنجی طرفدن ده آکادیمیا بو مناظره لرن طوبوب بتکانگه بو بحث لر بتونله طوقتا تلغان.

کیسوب اوکتورغه طرشو اصولی مودادن چقغاج بعض بره ولر ماشینه (آپاراتلر) بلن دوا لوجی باشلا دیلر. زور داند اسمنده گی بر ماشینه چی نك توصیه سی بو نیچه صاقا لوقنی کیمناستیکه بلن دوا لوجی کرشدیلر.

موندن سوک شروه ن اصولی چقدی؛ صاقا لولغان چاقده طن آلوده آورا یغانه. آنک سببن طن آلا بله و دیب طابدیلر و ایگ نك صاقا لورغه طن آلو بوللرن او بره تورگه تیوش کوردیلر. بو احوال بو کوندده صاقا لرنی دوالی طورغان شفا خانلر نك کوبسندده تطبیق اوناددر. مذکور شفا خانه ده بالار لورغه صولا و (طن آلو) نی، سوز سویله گانده طن نی کیره گنجه استعمال ایتدرر ایچون بر قدر «صولا و کیمناستیکه سی» (ممارسه تنفسیه) یاصیلر. موند ایگ نك تطبیق ایدله طورغان اصول شوندن عبارتدر. بالانی بر نیچه کونلر که قدر سویله شون بتونله یطوب، آگار صولا و - طن آلو اصول لر نغه او بره تلر. بر نیچه کوندن سوک سوزگه طوتدرالر: نك یالغز حرف لر، آندن سوک ایجک (слозь) لر، آندن سوک بتون سوزلر سویله تلر. طاوشلی حرف لر نی سویله و آنا تراق بولغانه نك بر نیچه کونلر طوتاشدن «آ، ئه، ای» کبی حرف لر نی ئه ایتدر لر. سوکندن باشقه حرف لر نی سویله رگه ده او بره تله. شولای ایتوب حرف لر، ایجک و سوزلر نی او بره تکاندن سوک جمله لر ترتیب قیلنا. آندن سوک اوزون عباره لر، نطق لر... بو ممارسه (упражненіе) نه ق یگرمی کونگه صوزلا. بو وقتده بالار کیچده، کوندزده شفا خانه ده طوررغه مجبور ایتلر. شول یگرمی کون اچنده بر طرفدن «ممارسه تنفسیه» دیلگان فرق کیمناستیکه لر بارا؛ ایکنجی یاقدن بالاغ: «یاخشرسک، یاخشی سویله رسک، یاخشردک!» فکری بیرله. نهایت صاقا و، ترلوینه اشانوب شفا خانه دن چغا. لکن صاقا لوق بتونله ی بتکانمی؟ - مونه مونسی دقت ایتدر لکدر.

فرانسیه آکادیمیاسی اعضا سندن متوفائره نست نك بر دوستینک اوغلی یوقاریده یازلغان توسلی بر شفا خانه که بیر لگان. بالا کیره ک قدرلی وقت شفا خانه ده یاتوب چقغان. ئه رنه ست لوغووه مذکور بالا بلن اوچرا شالر. بالا لوغووه نك بر سؤالینه قارشى: «می. می... نمی؟ بو... بو... بوتونله ی یاخشردم» دیب جواب بیرگان. مونه موندی شفا خانه لرن ایدنی سلامتله نوب چقدم دیوچیلر نك حاللری کوبره ک شوشی ره وشلی بولادر. کوب وقتده طوتاغوب سویله شدکری حالده، اوزلری سیزمیلر. واقعا، بولار ایچون صاقا لولونی اونوتو اوزی بر زور اشدر.

لکن دو قنور شروه ن اوزی بو اصولنک فایده سی قطعی بولون سویلی. مونی اثبات ایچون چیکز کوب شهادت نامه لر کورسه ته. حتی اول مونی اثبات ایچون ئه لله نیچه جلد لر کتاب ده یازغان.

عصبی آوزولر حقنده تیکشرو و بلم آرتقاج. ایدنی صاقا و لقتکده بر عصبی آورو (нервическая) ایکانلگی قبول ایدلگان. صاقا لوقنی تیوشنجه دوا لوجی ایچون - باشقه هر بر آوروده غی کبی آنکده نیندی خسته لکنک علامتی ایکانن آگلارغه کیره ک. نیکشره طورغاج صاقا لوقنکده آنا آندان کوچب کله طورغان بر عصبی چیر ایکانلگی معلوم بولا. به س شولای بولسه، صاقا لوقنی دوا لوجی، عصبی اعضا لرنی دوا لوجی ایتدرر. بر یاقدن عصبی اعضا لرنک نفوینه طرشلسه، حفظ صحت اعصاب قوشقا نیچه طورولسه، ایکنجی یاقدن صاقا لوقنی آرتدر ا طورغان سبیلر د صاقا لولسه بو چیرنک ییکله یووی حتی بوتونله ی بتووی نمکندر. ع. حطی.

قطعه

باغلیدر دامان حشره رشته طول امل
های هوی اهل دنیا بتمه دن دنیا بته ر.

علی کمان.

هر تن بینر بر درد ایله
که گرم ایله که سرد ایله
اوغراشمغه هر فرد ایله
دکمز بو دنیای اخس.

«بو نرسه حرام، الله تعالى حرام ایتدی» دیه‌رکه حقلیدر. چونکه شارعدر. دین حقنده بولغان بتون بیانی، الله نك وحی ایله در. «وما ينطق عن الهوى ان هو الا وحی یوحى» آیت کریمه سینک قطعی دلالتی شولدر. الله ایله رسولیگه باشقه هیچ کمنک: «بو نرسه حرام، چونکه قیاسم نك کلی بولووی شونی تلیدر دیه‌رکه حتی یوقدر. آندی کشیلر، «وقد فصل لکم ما حرم علیکم الا ما اضطررتم الیه وان کثیرا لیضلون بأهوائهم بغير علم» آیت کریمه سینک قطعی دلالتینه بنا ضال مضرلدر.

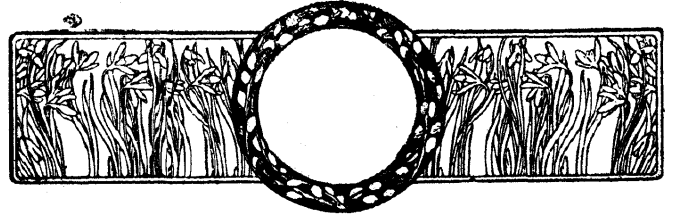
سویله دکم شول دلیللرکه بناء «حرام ربا»، اصلا شبهه قالماسلق ره ووشده بیان وتفصیل ایتلورکه تیوش ایدی. قر آنده ربا، مفصل بیان ایتلمه گانگه «وقد فصل لکم - لتین للناس ما نزل الیههم» آیت کریمه لرینک قطعی بیانیته بنا لسان نبوتیه ایتک آچق صورته بیان ایتلورکه تیوشدر، که کیله چه کده روایت ایتله. چه کمز آتی شی ربانک مفصل بیانیدر. آندن قالغان بتون ربالر- فاضلر حلالدر.

دیبعک استیم: شریعت اسلامیه ده بر نرسه حرام بولوب ده آنی الله اوزی ده رسولی ده بیان ایتمه زایسه، جناب حق «وقد فصل لکم ما حرم علیکم» دیوونده یالغان سویله گن بولووی لازمدر. جناب حق، یالغاندن البته منزهدر. بر آدم چقوب «رسول الله دنیادن اوتوب ده ربانی بیان ایتمه دی» دیسه و مذکور ایتلردن غافل بولماسه یا... در، یا غایت یاوز تاویلچیدر. هر ایکسندن صاقلانو لازمدر. بنا علیه هر مسلم: «رسول الله دنیادن اوتکانه چه، ربانی ایتک مفصل صورته، الله نك تله وینه موافق بیان وتفصیل ایتدی» دیه‌رکه مکلفدر، که: «تمر - خرما، قح - بغدای، شعیر - آرپا، ماج - توز، ذهب - آتون، فضة - کوش حقنده رسول الله نك سویله گن سوزی حرام ربانک بیانیدر» دیه‌رکه مجبوردر. بو آتی شیدن باشقه نرسه لرده ربا حرام توکلدر (ربا ایتلرینی تفسیر و بو حقدغی بتون حدیثلر نك بیانی کیله چه کده مفصل صورته سویله نه چه کدر). طاوس، قتاده، عثمان البتی، ابو سلیمان کبک بیوک عالم لر نك ده مذهبی شولدر. اهل ظاهر ده عمومما ربانک حرمتی شول آتی نرسه ده گنه بولووینه ذاهب اولشلردر.

III

ربا حقیقه نعلیللر و مزه‌بار

بو قاروده مذکور علماغه باشقه بتون فقها: «مذکور آتی نرسه نك حدیثده ذکر ایدلووی، شول آتی نرسه گه باشقه نرسه لونی قیاس ایتهرکه اساس بولسون ایچونکنه بولوب و حرم الربا آتی کاملا تفصیل و بیان ایچون توکلدر» دیمشله. آنگونک

ربا حقنده

II

ربانک مرمتی

کیله چه کده بیان ایته چه کد دلیللر مزگه بناء ربا ایکی قسمدر، بری «حلال» و ایکنجیسی «حرام». ربانک حرام بولغانی، ایگ بیوک گناهلر نك ده یوگره - کیدر، زور راغیدر. جناب حق قر آنده رباچیلر حقنده «الذین یا کلون الربوا لا یقومون الا کما یقوم الذی یتخبطه الشیطان من المس ذلک بأنهم قالوا انما البیع مثل الربوا. ومن عاد فاؤثک اصحاب النار هم فیها خالدون. یمحق الله الربوا ویربی الصدقات و الله لا یحب کل کفار اثم. یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله وذرؤا ما بقی من الربوا ان کنتم مؤمنین فان لم تعملوا فاذنوا بحرب من الله ورسوله» دیه، اولاً: رباچیلر نی شیطان (یاوزلق) تا ئیریله جنله غش - قوتورمش آدم گه اوخشاتمش و ثانیاً: آنگرغه اوزاقی قالاچاق اوت ایله وعید ایتمش، ثالثاً: آنگرنی اوزینک سه ومه دکئی گناهلر کفار آتامش، رابعاً: بوندن صولکده ربادن صاقلانماغان کشیلر نی اسلام قردشاکندن آبروب آنگرنی اوزی هم رسولی ایله محاربه گه چاقرمشدر. بو اشلر، ربانک فوق الحد قاتی حرام، آنی ألمق و بیرمک بیوک گناه بولووینه دلیلدر. رسول الله ده: «اجتنبوا السبع الموبقات» دیه ایگ زور گناهلر نی صاناغان وقتنده «و آکل الربا» دیب، ربانک انساننی هلاک ایتوچی بیوک گناه بولووینه اشارت ایتمش هم ده ابن مسعوددن روایت ایدلمش صحیح حدیثده «لن الله آکل الربا وموکل» دیه ربانی آوچی ده، بیروچی ده ملعون بولووینی لسان نبوتلریله اعلان ایتمشدر.

«واحل الله البیع وحرم الربا» آیت کریمه سینک غایت آچق بیانیته بنا، بیع حلال، اما ربا حرامدر. «وقد فصل لکم ما حرم علیکم الا ما اضطررتم الیه، وأن کثیرا لیضلون بأهوائهم بغير علم» آیت کریمه سینک غایت آچق بیانیته بنا الله نك بزگه حرام ایتدیگی بتون محرمات مفصل بیان ایتلمشدر. بو محرماتنی بیان وفصل ایتمک الله نك اوز حتی بولدغی کبک «وانزلنا البک الذکر لتین للناس ما نزل الیههم» آیت کریمه سینک قطعی دلالتینه بنا رسولی نك ده، الله نك محرماتنی بیان وتفصیل ایتهرکه حتی باردر. یعنی رسول الله

اجتهاد لرینه بناءً حدیثه مذکور آتی نرسه ، رباننگ حرمتینه سبب اولاجق عله لرنگ اساسلیغنه در . مذکور حدیث یاردمیله عله استخراج ایتلدکن صوگ ، شول عله واسطه سیله باشقه نرسه لرنی حرام ایتو فقهاننگ اوز قولنده قالمشدر . لکن فقها ، عله تعیین ایتوده اختلاف ایشوب ، هر بری اوز لرینه خاص برر عله استخراج ایتوب ، رباننگ حرمتی ، شول عله واسطه سیله در دیمش و هر بری اوزی استخراج ایتکان عله که باشقه لرنی رد و ابطال ایتمشدر . بتون عله لرنگ بطلانینی سویله ایچون بزگه جسارت بیرگان نرسه لرنگ بری ، علماننگ شول اختلافلی و بر برینی تکذیب ایتشولریدر . زیره حنفیلرنگ «ربا حقنه غی عله لری باطلدر» دیدگمز وقت ، بتون علمای اسلام بزنی تقویه ایته چه ک و بزگه یاردمچی اولاجقدر . شولایوق «مالکیلرنگ عله لری باطلدر» دیدگمز وقتده ده حال شولدر . نیه که «بتون عله وتلیلر باطلدر» دیدگمز وقت ، بزنگ یاردمچیمز ، قرآن ایله سنت اولاجقدر .

علمای اسلامدن بر طائفه : رباننگ حرمتینه عله «طعم ایله لون» (تم ایله توس) در دیمشدر . ابن شهاب ، یحیی بن سعید الانصاری ابن مسعود حضرت لریننگ ده مذهبلی اوشبودر . ابن شهابدن بر اولوش حصص (بورچاق ایله یاسمق آراسنده بر اورلق اولوب فرانسوزچه pois دیلر لکن بورچاق توگلددر) که ایکی اولوش یاسمق صاتو درستمی ؟ دیب صورادقلری وقت ، «تملری توسلری باشقه باشقه بولغان نرسه لرده شبه طعامگنه بولغانغه ربا بولماسقه کیره ک دیب ظن ایتهم» دیمشدر . لکن طعم ایله لوتی «رباننگ حرمتینه عله در» دیمک درست توگلددر . زیره اولاً : حرمت رباننگ عله سی طعم ایله لون بولوغه دلالت ایته چه ک هیچ بر دلیل یوق . ثانیاً : ابن شهاب اوزی ده «انی اراه شبه طعام فقط» دیب مذهبننگ ظن غنه بولووینی سویله مشدر . ان الظن لا یعنی من الحق شیئا موجبیچه ظن شبهه سز خطا بولوب دین ایتلرنده اعتماد درست توگلددر .

ایکنچی طائفه رباننگ حرمتینه عله زکاتنگ وجویدر دیمشدر . ربیعه (۱) ابن ابی عبدالرحمن نگ مذهبی شولدر . بونلرنگ مذهبنه بناءً زکات بیرلمی طورغان نرسه لرده ربا ده یوقدر . بر آلمانی ایکی آماغه صاتو (آلماده آنلرنگ مذهبنه بناءً زکات بولماغانه) درستدر . بونلرنگ دعوالری ده دلیل سز دعوا بولدیغندن باطلدر . بونلر قاشنده توزده زکات لازم بولماغانه توزده ربا بولماسقه تیوشدر . حالبوکه ، توزده رباننگ بولووی نص بله ثابتدر .

(۱) ربیعه بن ابی عبدالرحمن الفقیه المدنی در همزة نك سکونی ایله ربیعه الرأی دیمکه معروف ایدی .

اوچونچی طائفه ننگ اجتهادینه بناءً رباننگ حرمتینه «عله» ، جنسننگ برلگیدر . بو طائفه ننگ مذهبنه بناءً جنسلری بر بولغان نرسه لرده استر نرسه بولسون ، ربا ثابتدر . یعنی فضل - ارتقلق ده ، نساء - کوتوده درست توگلددر . ابن حزم حضرتلری اوزیننگ «المحلی» سند بوطائفه ننگ باشنده حماد بن ابی سلیمان حضرت لریننگ طوردیغنی بیان ایتدر .

«رباننگ حرمتینه عله - جنسدر» دیمک ، آننگ حرمتینه «عله» «طعم ایله لون» یاکه زکاتنگ وجویدر دیودن باشقه لنی بولماسه کیره ک . اولگی سوزلر بو سوزگه کوره مقبولره ک بولماغه نلغی کبک صوگنیسی ده اولگیلردن ضعیف توگلددر . لکن باطل لقدمه همه سی مساویدر .

دورتنچی طائفه ، رباننگ حرمتینه عله ، «تقارب المنفعة» . فائده ده تیگرلک ، یاقنلقدر دیمشدر . یعنی منفعلری بر برینه یاقن بولسه ، استسه بر جنسدن بولسون ، استسه باشقه ، باشقه جنسدردن بولسون همان فضل - ارتقلق ، نساء - کوتو حرامدر . سعید بن جبیر ، محمد بن سیرین حضرت لریننگ مذهبلی شولدر . لکن محمد بن سیرین حضرت لریننگ اجتهادینه بناءً جنسلری باشقه ، باشقه بولغانده منفعلری متقارب بولسه ده فضل - ارتقلق درستدر ، نساء - کوتوگنه درست توگلددر . یعنی قولغه قول صاتقاند ربا آلو درستدر . محمد ابن حزم حضرتلری «المحلی» سند شول مذهبنی تفصیلابیان صوکننده : «رباننگ حرمتینه عمومی «عله» قبول ایتوچی قیاسچیلر ایچون ایگ مناسب عله «تقارب المنفعة» عله سیدر ، زیره بو عله ربا عله لری آراسنده ایگ عامیدر» دیمش . «تقارب منفعت» عله سینگ بطلانی اوز آلدینه معلومدر . رسول اکرم حضرت لریننگ معامله سینه مخالف بولدیغی کبک حدیثکه ده مخالفدر . زیره «فاذا اختلفت هذه الاصناف فیهوا کیف شتم» ثابتدر ، که کیله چکده بو حدیث حقنده گی ملاحظه لرمری عرض ایتسه ک کیره ک . (آخری بار) .

مدرسه حسینییه ده دین معلمی ذاکر آیوخانف .

عبرتلی سوزلر .

فلسفه «حقیقت» دن ، فیلسوف ، حقیقت که عاشق بولودن عبارتدر . شوننگ ایچون حقیقت که عاشق بولوچینگ هر بری ، درست معناسی برله «فیلسوف» در .

آدم بالاسینگ اوز اوزینه حسن ظنلی بولووی عقلمنگ ضعیف بولووینه علامندر .

« حاضرگی مطبوعات ده بيك قزق بولغان شول فكرلوق ح. افندی قایدن آغانن، باكه اوزی تابقان بولسه نيچك تابقان بیان ایتسه یاخشی بولور ایدی » دیگن ایدی .

ایسکی تورکارنگک یل لرنی اون ایکی جانوار اسمی بلهن آتاب یوروتولری . اون ایکی یللق دورنی بر موشهل آتاوولری ، هر موشهل نی بیش عنصرنگک برینه تخصیص ایتب ، بیش عنصرده بیش موشهل (آتمش یل) نی بر تاریخی دور اعتبار ایتولری . توپراق ، آغاج ، تیمر ، اوط ، صونی بیش عنصر نائب شولرنی تقدیس ایتولری تاریخ ضبط ایتمه گن زمان دن بورون بار ایدی . یل لرنی شول ترتیب بلهن حسابلاو اول زمان دن بو زمانغه قدر ساقلاوب کیلگن ، هر بر تورک بالاسی بلگن ، آده بولسه شولای ساناونی بلهلر ، هم باب قوللانار . قازاق ، باشقرد خلقن ایتسه سی ده یوق ، قازان کشی سی ده شول ترتیب نی موندن بر نیچه یل بورون قوللانغان . مونی ایسکی یازولردن بلورگه ممکن .

ایسکی تورکارنگک بیش عنصرنی تقدیس ایتولری . هر موشهل نی آتمش یل لق بر دور اعتبار ایتولری نجیب عاصم بیك نگ « تورک تاریخی » ده سویله ننگن (۸۱-۸۳ نجی بیت لرده) . « ایر عمری - آتمش یل » ، « ایلی یل ده - ایلی یاکی » دیگن سوزلرنی خلق آوزندن ایشته کده ، « تورک تاریخی » نی اوقوماس بورون اول سوزلرننگ معناسن بلمه ی یورگن ایدك شول سوزلر نجیب عاصم بیك نگ بیانلرینه بره ر مثال (فاقت) بولاب چقدی . « تیمر تابقان تیلمره س » دیلر . تیشکلی تیمرگه جب به یله ب آسب قویولر ، اوقفه مای قویولر ، آغاجقه قربان چالولر (« بدوام » غه قارا) تورک خلقنده بار هم بولغان عادت لر . شول اشلر ، تورکلر موجودات ننگک بیش عنصرده تجلی ایتوینه اشانغان دیرگه دلیل بولا آادر . شولرنی قوریتب (اوبوشترت) ، بز تورک خلقنده تاریخ ترتیب لرن یازغان ایدك .

آی اسملرن و آلارنگک وجه تسمیه سن قازاق ننگ استعمالندن آلب یازدق . حاضرگی یاش قازاق بالاسی ، خصوصا مطبوعات تیره سنده یورگه نی آی اسملرن مرتب بلمه سه ده ، ایسکی سوزگه پای ، جیتك آدملر یوق نوگل . آی اسملرن تحقیق قیلب بزگه یازدروچی - کیره ی اروونده مرحوم بای محمد باباس اوغلی ایدی . اول ذات ایسکی سوزنی بلوده نظیری آز کشی ایدی .

آی اسملری توغروسنده محترم شرق چل قاتانف ننگ فکری باشقه بولورغه ممکن . مرحوم قیوم ناصری ، شهاب الدین بن عبد العزیز ، حاضر نده شرف الدین شهیدوللین مسلمانیجه کالیندار چغاراب طورددی لر . کالیندارلرنده هر قایوسی قازاقچه آی اسملری : حمل ،

تاریخمنی تیکشرو حقنده بیان و ایضاح

(عینا)

I

محترم «شورا» ننگ ۱۹۱۲ نجی یلنی ۱۱-۱۲-۱۳ نجی سانلرنده اوزمزچه (تورکی چه) یل ، آی ، کون آتلی توغروسنده بر نیچه سوز یازغان ایدك . ۲۳ نجی سانده « ایسکی تورکارده تورمش » حقنده دیب اوز تاریخزدن بر باب یازغان ایدی . ۱۹۱۳ نجی یلنی ۷ نجی سانده « ایسکی تورکارده یاساق وزالك » دیگن بر مقاله باسلفان ایدی .

بو مقاله لر یازغان چاقده تیکشرو هم توپجو (تقتیش و تبج) اصولی بلهن توگل ، یالغز اوز تاریخزدن معلومات یرو قصدی بلهن یازغان ایدی .

۱۹۱۳ نجی یلنی «شورا» ننگ ۲۲ نجی سانده حرمتلی تاریخچی مز زکی ویلیدی افندی سوز مناسبتی بلهن بزنگ مقاله - لرنی ده آوزغه آلب ، شولر توغروسنده بزگه قاراتب بر نیچه سؤال بیرگن ایدی . اول زماندن بری بر یل اوتب کیتسه ده ، « ایگی لك ننگ - ایرته کیچی یوق » دیب ، شول خصوصده بر نیچه سوز یازب کیتهرگه تیش تابدق . علم بحث لری ایسکره می ، طوزمای تورغان ، بلکه تورغان ساین نفی ، مکمل له شه تورغان نهرسه . خصوصا کوب تیکشورگه ، توپچورگه محتاج بولغان تاریخی مسئله لر توغروسنده کیچیکنکره ب جواب بیرلسه ده اورن سز بولماس . ایندی یل دن آرتق زمان آرتده قالغان سؤال لرنی ازلهب ، اوقوچی لرننگ وقتن آره م ایتمه س اوچون ز . افندی سؤال لری ننگ مضمونن توبه نده یازب کیته مز :

۱- بزنگک یازغان سوزلرننگ قایدن آلتان اورنی کورسه تلمه و ، یا بولمسه اوز اجتهادمز بلهن تابلقان ایکانی ده ایتلمه و .
۲- بزنگک سوزلرننگ بعضی زکی افندی بلگان واقعلرغه خلاف تایللو .

۳- شرق چل (مستشرق) لرننگ علمی تفتیشینه بزنگ سوزلر توغرو کیلمه و .

۴- تورک تلنده عرف ، عادت معناسنده بولغان « زالك » بر قانون نامه ایتب کورسه تلگان . آنگک بارلغی قای جیردن آلتان ایکن ؟ ز . افندی سوزی ننگ آباغنده بولای دیب توقتاغان ایدی :

موسی افندی جو اینه جواب

م اوتکان یل ۱۵ نجی نومبر «شورا» ده فاضل محترم موسی افندی جارالله نك بر مقاله سینه مینم تقدیم باصلغان ایدی . شول تقدیمه قارشو «شورا» نك صوگفی ۲۲ نجی نومبرنده موسی افندینگ ۱۵ سنتابر تاریخلو یازغان جوابی درج ایتلگان . مینم تقدیمه تنزلا جواب یازغانی ایچون تشکر و احترام ایتم . فقط جوابلرینه قناعت ایته آلمادیغمدن توبانده گی سوزلرنی یازارغه مجبور بولدیم :

(۱) موسی افندی ، مینم : « بو سنه کچن رمضان آیی ۲۹ کون بولا » دیب یازوومه قارشو : « هیج بر آی ۲۹ کون بولی » دیب ایته ده صوگره ۲۹ غه بر نیچه ساعتلر ، دقیقه لر ، ثانیه لر قوشقالاب ماتاشوب ؛ نه ایسه اصطلاح که بنا قیلوب ۲۹ کون دیب آتونوی ده صغدروب قویا .

محترم افندینگ بویله سوزینی ، مین بیهوده اوغراشمق دیه چکم اوستینه ؛ نبی ذیشان افنده زنگ : « الشهر یکن هکذا وهکذا ، الشهر تسع وعشرون » کبی مقدس سوزلرینه ده خلاف کورونه در . چونکه نبی ذیشان نه لیگی ساعتلر ، دقیقه لر ، ثانیه لر قوشقالامیچه آی ۲۹ دن ده ۳۰ دن ده بولا دیگان .

(۲) شارع کبرنك « صومالروؤیته . . . » مقاله مقدسه سینگ نیچه سرلرینه بنا قیلوب سویله کان سوزلریمی تجهیل اساسینه بنا قیلو آ گلایشیه ، دیب مصر علماسینگ سوزلرن ، ازهر فلاحلیری غلبه لگنده اقروب باغرولری عیب توکل ، دیب گویا مینم حدیث شریفنگ علمه غایه سن فلاح طلبه لرینگ شایوشو غلبه لکلری آراسنده غنه اوگره فتن اولدیغمه حل قیامالچی بولا . عجبیا ، آی باشلرنده رؤیت وقتنی بله آلماننده : امة امیة عرب بدویلری گنه توکل ، بلکه بتون قازانلیرده « بز حدیث که امثال ایتمز » دیب تیک کوروب کنه کرد که طرشقان بولوب قایوسی آینگ ۲ نجی ، ۳ نجی حتی ۴ نجی کونلرنده آی باشی . عید یاصاب یوردکلری معلومدر . بو قیلانشلر حدیث شریفنگ معناسن اسرارلرن بیوک استاذلردن درس آلوب اوقوماغانلقدن و عام فلکدن بتونله بی محروم بولوب کیلونگان جهالتدن باشقه بر شی توکلدر . حدیث ، رؤیتی اعتبار ایتمه ده آ گار حصر ایتمه ده قویماغان . حساب ، فنون ، علوم ، اجرام فلکیه حرکتلری ، اخبارلر واسطه سیله رؤیت وقتلرن ، آی

نور دیب یازدی . شول حمل ، نورنگ قای جبری قازاقچه ؛ دیناده تورکی قوملر کوب . باشقه یاقده غی لری آی اسملرن ایکنجی تورلی یوروتهدردر . محترم قاناتف شولر قن یازغان بولور . مین یازغاندن باشقه لری تورکیچه توکل دیب اول ذات شاید دعوا قیلماس . قدیم زماندن پیری توزکلرنگ هر قایسی شولرنی غنه استمعان قیلغان دیب مینده آیتکه نم یوق . قایدن آغاغنی ایتمه دم ، البته اول کیمچی لک مینده .

کون اسملری نگ تورکیچه سن میشه ر خلقتدن آلب یازدم . اول جیرنده گی میشه لر کون اسملرن شنه ، یکشنبه دیب آتامیدر . حتی آلی آتاونی برده بله که نلری ده بار . « شنبه » دیسه ک نه سوز ایکن آ گغارمای تورلر . میشه رده کون اسملری بولای : آتا کون ، آتا آراسی کون ، اورس آتا کون (بعضا بازار کون دیلر) . باش کون ، بوش کون (سالی - салы کون) ، کچی آتا کون . چهارشنبه نگ تورکیچه سی یوق ، چهرشه مبی دیب گنه یوروتهدر . مین کورمه گن جیرده احتمال آنکده بر استعمالی باردردر . کونلرنگ شولای آتالوی شوق چل لرننگ فیکرینه موافق می ، توکل می ، آسنده مینم اشم یوق . فقط تورک بالاسی بولغان میشه ر خلقی شولای آتیلر ، مین شولارنی یازوب «شورا» غه باستردم . بزنگ ده بر وقت ملی توپغومز کوچه یر ، هامان یات تل نگ سوزلرینه باش اییب تورماس ، یات تل نگ جیت سوزلری تلمز که قسیلب حکم سوروینه آداغی بوونلارمز خورلانر ، کیمسنده اوزی نکن ازله ی باشلار دیدم . شول وقت کوز آلدنده کورونوب تورسن دیب اولادام . (آخری بار) .

حسن علی .

شعر :

متشاعر زاری

هر فاجان قزدرسه « کون » دیکگر یوزن قاینارلاتوب « بو » بولوب کوککه اوجادا « صو » بولوب جیرکه توشه . « بر شعر یاز ! » دیب مینی قزدرسه درد ، اول کوب وقت اوی بولوب ایسکه توشه ده سوز بولوب جیلگه اوجا . . .

اوی کوگمدن معنار ازله ب اوجام - طابالمین ازله نوبده طاباماچ ، آه ! روح توشه . قایم اوسه . . معنایار ، لکن یراق شول ، کوچ کیرمک ، بارالمین برسی بولسه برسی بولی ، اچ پوشاده اچ بوشا . . . شیخ زاده ، بایمچ .

آوگوستده جمعه دن صوگ پیتروغراد ساعتی ایله ۳ لرده خسوف جزئی بولاجق دیگان سوزینه تعجب گنه ایوب افندینگ عباره سنده بر یا گلشاق بولورغه کیره ک دیدم. چونکه ۲۲ آوگوستده اینک ۱۴ - ۱۵ ی ایدی. جمعه دن صوگفی ساعت ۳ لرده خسوف تصویری ممکن توگل، بلکه نوله ساعت ۳ لرده بولاجقدر دیمش ایدم. بو سوزمده خسوفنی تکذیب عباره سی چیقماق اورینه بالعکس تصدیق عباره سی گنه چغوب قالالا.

(۶) موسی افندی، شوالنی مین ۳۰ دن دیدیکمه قارشو شوالنی ده ذوالقعدهنی ده هر ایکسن ۲۹ دن دیه حساب ایدوب ۱۶ نچی اوکتابر پنجشنبه نی عید قربان دیگان ایدی. مین شوالنی ۳۰ دن دیه کسوف دلالتی ایله. تنقید مقاله مده اثبات ایکن ایدم. مونده آنی تکرار گه حاجت یوقدر. فقط ذوالقعدهنی ۲۹ دن دیدیکن تصویب ایتهم. چونکه اینک ۲۹ نچی کوتده دوشنبه کون ۶ نچی اوکتابرده صباح ساعت ۹ ده ذوالحجه نك اجتماع نقطه سی حلول ایدی، آخشامه قدر رؤیت نقطه سینه ده ایرشدی. بئاعلیه ذوالحجه باشی شرعاً ده سهشنبه کون ایدی، قربان عیدی ده پنجشنبه تیوش ایدی. بعض برلرده شولای هم اجرا ایدلسه ده اکثر اورنبورخ اداره روحانیه سینه تابع شهرلرده ۱۷ نچی اوکتابر جمعه کون اجرا ایدلیدی. بالگر اورنبورخ شهری ایام نحر نك ۳ نچی کوتده ۱۸ نچی اوکتابر شنبه که قالب اجرا ایله دی. اما ایام نحر کچدکن صوگرده ده بره برده بولدیمی؟ یحتمل و یحتمل. بو قیلانشلر هب ملالر تجاوزندن نشئت ایته در.

(۷) موسی افندی: مین هیچده اوستمه التزام ایبو توگل، لزومی ده بولوب کیلمه گان ثلله نیدی وهم. تهور، مراق مجله سی بولسه کیره ک دیب حکمت دن خارج سوزلر اسناد ایتدیکی اوستمه، استاذ کبیر مرجانی حضرتکده وهم اسناد ایوب: «حضرتده شویله وهم ده ایدی، شول وهمیله سفره ده کیتدی» دیب قویا. حالبوکه مرجانی حضرتلری اوهام، خیالاتدن یوقاری ایدی. حضرتک سوزلری باخصوص آی باشلری حقنده وهم توگل. بلکه حقیقت، علمی، فهمی، فکری، قنی ایدی. ایشتدیکمه کوره مرجانی مرحوم اوزینک روضه سینه سفره حاضرله نو و قتلرنده، رمضان باشی، عید کونی فلان کونلر دبه تعیین ایتمشدر. فی الواقع آنک دیدیکی کبی بولمشدر. رحمة الله علیه.

(۸) تمه: بزلرده، شارع کبیر سوزلرینه مطیع، منقادلرزه. رؤیتیه ده اعتبار ایته مز. فقط هر بر شهر گه قاراب توگل، بلکه کره ارضنک بر برنده آی رؤیت نقطه سینه حلولن بلسه ک شول کافی دبه مز. قوجامان شار، زمانمزه نه نی گنه قاریوز شکلن آدی. هیتی ده قوشامز، منازل القمره، حسابانه دقت ایته مز.

باشلرن قطعی صورتده تحقیق بلوگده اصلا منافی توگلدر. ثلی بزنگ شهرمزه آی کورنمده دی، دیب اغز آجوب ۲ - ۳ کون آی باشلری یاصاب یوررگده اصلا مساعد توگلدر.

(۳) موسی افندی مینم سوزلرمنی تجهیل اساسینه بئاعلیه کیلوشسوز اسناد ایتمکچی بولا. افندم! مسامحه ایبوگر. بو، تجهیل اساسینه مبنی توگلدر. (بزنگ آگر حقمزده یوقدر) فقط جهالت اساسینه مبنی در. جهالت اساسینه بیگ جوق شیلر پنا قیلنده در. مثال: کعبه قایو طرفده ایدوکن بر بر علامتله ایله بله آلمی جهالتده قالسه ک: «فاینما تولوا قتم وجه الله» آیت کریمه سینه امثال ایوب عبادتکنی تله ک قایو یاقعه قاراب امله، وجه الله شونده در، اوشانداق آی باشلرن بر بر علامت ایله بله آلمی جهالتده قالسه ک سوموا لرؤبته الحدیث، قایو وقتده آی کورلور، شونده آی باشی بولور دیه رسن. قرآن وحدیث معنارینی آکلاو حقوقی هیچ بر زمانغه. هیچ بر کشیگه وهیچ بر مکانگه تخصیص ایتولوب بیرومله گاندر. بئاعلیه هر کم اوز استعدادی قدر آکلی آلور.

(۴) موسی افندینگ کچن ۹ نچی آوگوستده شنبه کون شوال باشی اولاماز دیدیکنه قارشو، مین ۹ نچی آوگوستده شوال باشی، عید فطر اولور دیمش ایدم. حالبوکه مین ده شارع کبیرنک رؤیتی اعتبار ایتدیکن ملاحظه ایوب سویله گان ایدم. فقط آی نك اجتماع نقطه سی، کسوف ۲۹ نچی رمضانده ۸ نچی آوگوستده قازان، پیتروغراد شهرلرنده جمعه دن صوگ بولسه ده باشقه برلرده جمعه دن مقدمده بولاجق توغروسنده خیلی سوزلر سویله گان ایدم. بئاعلیه اختلاف مطالع سبین اعتبار گه آلمایوب: فیلزم اهل المشرق برؤیه اهل المغرب، دبه فقها سوزن قوشوب: تورلی شهرلرده تورلیجه عید سعید بولمیچی و عید کونلرنده روزه طوتونی حرام تصدیق ایوب ۹ نچی آوگوست شنبه کون عید فطر کونی بولاجق دیب رمضانغه کرو ایله برده ریاسزغنه، جمله گه تنیه تقدیم ایوب «شورا» غه درج ایتدردم. فی الواقع فکرم بوشقه کیتمده دی، مینم دیدکم کبی هر بر شهرلرده عید فطر ۹ نچی آوگوستده شنبه کون بولوب رمضانم ۲۹ دن کیلوب کچدی. موسی افندی ۹ نچی آوگوستده شنبه کون شوال باشی اولاماز دیدیکنه قولاق آصقان کشی بولمادی. فکرم (آنکجه وهم) نفس الامر گه موافق تصادف ایتدیکنه مین تشکر ایتدم.

(۵) موسی افندی دخی ۲۲ نچی آوگوستده بولغان خسوفنی ده مینم طرفدن تکذیب کبی دیب آکلاتورغه عباره لر قوللانا. افندینگ بو سوزی میگا غایتده غریب حس ایدلیدی. یا هو! مین خسوفنی فصل تکذیب قیلدم. مین تک، موسی افندینگ: ۲۲ نچی

آنلرنی شاگردلرنیڭ نېچك يازغانلقلری توغرىسندە شاگردلرگه سؤال يېرر هم اویره تلگان معلوم قاعده بونچه اول سوزلرنىڭ درست يازلغانى يوقى ايكانن تېكشورتور. ياكلىش يازوب قويغان بولسەلر شول وقتدە اوق اول سوزلرنى ياكيدن درست ايتدروب يازولرن تكليف ايتەر ويازددر. اگر بو وقتدە شاگردلر اوز خطالرن اوزلری سيزوب آلا آملير ايكان اول چاغندە، البته معلم شول حقدە آلا رغه بولشلق ايتەر.

ب) ياکه معلم مثاللرنى بر توتاشدن املا قيلول يازدروب بترده سوکره بالالرنىڭ دفترلرن اوينه جيناب آوب قايتوب شوللرنى اويندە توزه تور و بر نېچە کوندن صولك بالالارغه كيلتروب يېرر هم خطالرن توزه توب ياكيدن يازارغه قوشار.

لکن بو ايکى تورلى يولنك، اولگيسى مقبول و شونسيغه تعليم اصوللرينه موافقدر. صوگئيسن بالغز تعليم و تربيه قاعدهلرنندن خبرى بولمغان ياکه بالقولق آوروينه مبتلا بولغان معلملرگه اختيار قبولرلر.

اوز آلدينه معلومکه بالالر املا ساعتدە يازولرن نېچکگنه ايتوب بولسەدە درست قيلول چغاروغه کوکل قويغان هم شوگا دردلری قام قوزغالغان بولا. شول سببى بو وقتدە آلا خطالرن توزه توب آلوغده بىك آشوب جيلکنوب ودرده نوب طور وچان بولالر. اگر بر بالا شوندى وقتدە بر سوزنى ياكلش يازوب يهروبده شونك آرتندن اوق آنك ياكلش ايكانن آگلاسه اول بالا شونده اوق ئەلگى سوزنى كامل دقت ايله توزه توب قويا. اوز حالندن اوزى تېوشلى وقتدە حساب آلا باروب ايکنچى کره صاقق بلەن اش قילו يولن توتارغه کونوگه.

اما سوگئندن درسك اوز وقتندن بر نېچە کون اوزغاج بلادە بوندى حاللر کورنمى. اول ايندى ئەلگى درسدن صونغان، آگا ايندى ياكلش سوزلرنى ياكيدن توزه توب يازو درسك اوز وقتدەغى هم قاعده نك ياکى اویره تلوبده عملگه ياکى تطبيق ايتلگان. چاغندەغى کبک دردلى توکل، اول حاضر آگا تمام صووق قان بلەن برده ايسى کيتمچەگنه قارى.

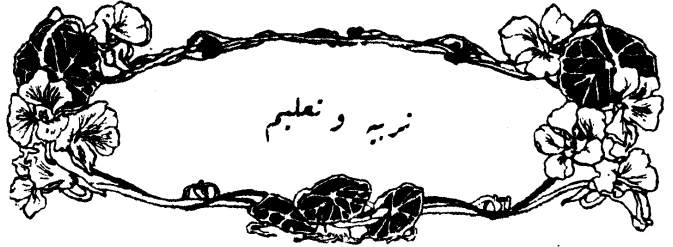
منه شونك ايچون اول، معلمنک بر نېچە کوندن صولك اويندە توزه توب قزل قلم بلەن صزغالاب كيلترگانلرن توکل توزه توب، حتى دفترن بر کره آچوب قار اوغده اوزنده درد و هوس طوعى، ايرنه، يالقاولانا. نهايت اول دفترنى ايکنچى درسکە حدلى تيزرهك بوچقاسى اچينه صالوب قويوغه آشوغه باشلى.

منه. املا قيلول يازدرغانلرنى توزه توده سوگئى يواننك تيجهسى!

معلم، دفترلرن كيلتروب تابشراج شاگردلرنىڭ خطالرن اوز

بنا عليه آى باشلرن. عيد سعيد كونلرن بو كوندن اولك كورسه توب بازامز.

گرچه بزنگ بولاي يازولرمزنى بزم موسى افندى قلقوب: «وهم، تهور، مراق عجلهسى» ديسه ديه، عيب توگدر. ملا مطيع الله تحفة الابن. «اورالسكى».

تل و ادبيات اوقو اصوللری

املا قيلول يازدرغانلرنى نېدى بول بلە توزه -

تورکە - : منه، املا درسندە اهميتلى مسئله نك برسى شولدر. شاگردلرنىڭ درست يازوغه كونگوب يتولرنىڭ بر جھتى شوگا باروب ترده. بو توغرىدەغى بامسزلك و ئەزگنه بر اعتبارسزلق مقصودقە ايرشوگه زور مانع بولا. بو حقدە ايک برنجى اساس ايتوب :

«شاگردلرنىڭ اوز خطالرنه اوزلرنىڭ آگلمندرو»

هم اوزلرنىڭ توزه ندررو» قاعدهسى قويا. (طبيعى معلمنك ياردەملەشوى ايله). چونكە. بونك آرقاسندە شاگردلر، يازغاد نلرن باشدن آخر ياكيدن بىك تق تېكشروب اوقوب چغارغه، هر سوزنىڭ املاسن ياكيدن جنتكلەب قارارغه اوزلرن مجبور كوردرلر. هم شونك تيجهسندە دائما اوز خطالرن اوزلكلرنندن (самостоятельно) آگلاب توزه توگه اویره نه باردرلر. بونك اوستينه، ايکنچى کره اول سوزلرنى ياكلش يازماو توغرىسندە دقتلى هم بىك صاق بولدرلر. بو ايسه يعنى شاگردلرنى هر قاچان اوز ياكلشلقلرن اوزلری سيزوب شوللرنى اوزلكلرنندن توزه توگه عادتله ندررو، هر توغرىدە وهر بر وقتدە معلم و مریلردن کوتوله تورغان زور تله کدر.

معلم، شاگردلرنىڭ املاسن قاراو هم توزه ندرودە ايکى تورلى يول توتارغه مکن :

آ) يه اول، املا قيلول يازدرغانلرن شول ساعتدە اولك، يعنى املا وقتدە اوق توزه ندره بارر. مثلا، هر بر جھلنى ياکه هر بر سوزنى (بو صوگئيسى املانى ياکى باشلاغاندە) املا قيلول يازدرغاجدە

(گرچه اول اوزی شوگا مستحق بولسه ده) ایده شلری آراسنده
آنی کیم ایتوب کورسه توده شولای اوق آنک روحن نوشوره ،
جانن آرتق قامچیلیدر. بز بونی کوب مرتبه تجربه قیلوب بلدک.
حتی بالا رده تدن ایکی قابات درجه سی توشکانن کورسه ؛ اوزینه
اوزی قول ساتی ده درسدن بتونله ی کوکلی صوونا باشلی . بالا-
لرغنه توکل ، رشیده نك اوچنچی صنفلرنده اوقوچی باخشی اوق
زورغنه یکتلرده ده شول حالتی بایتاق کوردک .

بو حقه شبهه گزنی کیترو ایچون شونینغه اویلاوده یته :
آدم بالاسی بیت دنیاده فقط اوزینگ تویقیسی (حسیاتی) آرقاسنده
وشونک سوق ایله گنه یه شی آلا . آنک تویقیسینه خارجدن یاخشی
تأثیرلر توقونسه یعنی آگا امیدلر بیروب آنی قاناتلاندر تورغان
حاللر سیزلسه . اول شونک بله اوزن جواتا ، طورمشنگ هر
تورلی آورقلرینه کونوب اوزن دنیاده کوبره ک یه شه ته سی کیه .
ئه لگی قاناتلری ایله حیات عالمنده کوبره ک اوچوب یوریسی کیه .
شونی اوزینه زور بخت صانی . چونکه بو وقته آگا مشقتلرده
راحت بولوب کورنلر . آگا ، دنیانک ئه لله نیندی راضی توکللری
(пессемистъ) چغوب طوزمشنگ وبتون طبیعتک جهنم اویاسی .
بخسزلیک و ادیسی ایکانن آگلآتسه لرده اول آنلرنی قولاغینه
آلمی . طرشا ، طرماشا ، نیچککنه بولسه ده امیدنه ، تله گنه
ایرشورگه اوزگه له نه . (آخری بار) .

معلم : عبدالرحمن سمعی . «یکاترینبورغ» .

بالا ترییه سننده عائله

(۳) آصراولر ، نادان آنالر ، جاهل مربی و مربیه لر- بالالر
جلاغان ، قوماچولانغان ، کویسزله نگان وقتلرده بالارن جواتو
امیدی برله : «مین سیگا شولای ایتهرمن ، بولای ایتهرمن ، تگینی
بیرمن ، مونی بیرمن» دیب ئله نیندی اویدرما وعده لر بیرلرده
صوگنندن وعده لرلن ایفا ایتمیچه بالانرنی آداشورغه ، آچاقلقغه
اویره تهلر . بو هیچ یارامی تورغان کیلوشسز بر اشدر . بالا مونک
ایله وعده سن ایفا ایتمه گانلگی ایچون اوزینگ مریسینه دشمانلق
صاقلارغه سبب بولغانلغی شیکلی ، مریلرنک و باشقه آدملرنک
نیک فائده لی سوزلرن قولاقغه ده آلمی تورغان تله سکاو بولوب
ئه ورلورینه سبب بولادر هم مریسن دشمان کورگان و آنی بر
خضم دیب طانوغان بالا اوزینگ مریسی برله معامله و مناسبتده
بولغان کشیلرگه ده شول کوز ایله قارایاچاغندن بالانک اوز ایو
ایچینه ، یاقن و قرداشلرینه ده نچار کوز ایله قاری باشلاون موجب
بولادر .

کوز آلدنده توزه تدرسه ؟ . دیهرسز . تله سه گزنی ئه یتکر بالاده
قاعدە نك یاکی اویره تلگان و یاکی عملگه قویولغان چاغنده غی اوز
خطاسن اوزی توزه توکه بولغان درد و هوسنی بو وقته قطعیا کوره
آماسنز . درست ، توزه تور ، لکن غایت اعتبارسزلق و دقتسزلیک
ایله گنه ؛ اوزی تله مه گان کویی هم اوز اشندن اوزینه حساب
بیرمیچه نیک معلمدن قورقووندن ، کوچله نیکنه توزه تور . بونک
ایسه نیندی بر خیرلی نتیجه سن کوره چکسز ؟

بالارنک یا گلش یازولری کوب وقته اویره تلگان قاعده نی
کیرم گنچه آکلاب یته آماولری هم آنی عملگه نی ره ورده
تطبیق ایته بله ولری سسیندن بولا . اگر یا گلش یازماولری
توغریسنده شاگردلرنی آدن تسیه ایته بارو بله ن برکه ، خطالرنده
(بولسه) املا قیلوب یازدرغان ساعتده اوك توزه تدره بارو یولی
طوتولسه بو حاللر بولماسقه ممکن .

املا قیلوب یازدرغانلرنی توزه توده شونلرغه ده ییک نق
قولاق سالورغه تیوش :

(۱) معلم ، شاگردلرنک کوبره ک وقته دوچار بولا تورغان
خطالرینه هم آلا آراسنده غی عمومی خطالرغه (شاگردلرنک
کوبسی طرفدن یا گلش یازلا تورغان سوزلرگه) آبروجه دقت
ایتوب شونلرنی اوزینگ «تجربه دقتری» نه یازا بارر ، آنلر حقته
تکرار مذاکره قیلور هم شونلرنی قات قات یازدرغه ، شول
حقده شاگردلرنی کوبره ک ملکه له ندررگه طرشور .

(۲) بالارنک املا دفترلرینه درجه قویوب ماتاشورغه یارامی .
بو ، بر املا ده غنه توکل ، باشقه درس لرنده ده شولای . چونکه
بو اش کوب وقته شاگردلرنک کوبسینگ قانن بوزو ، آلارنی
امیدسزله ندرور . اشله ب طورغان اشلرنندن غیرتلرن قایتاروغه غنه
سبب بولا . بونک آرقاسنده بالارنی اوقوغه قزقدرام دیب
اویلاو زور یا گلش لقدر . اول وقته . هر بالاغده مستحق بولوب
بولماوینه قارامیچه دائما یوغاری درجه قویا باررغه کیره ک . بو ،
اوزی زیان . کیریسنچه ، ییک عدالت بله ن هر شاگردنک اوز
حالینه موافق درجه نی گنه قویا بارغان چاقده یه نه شاگردلرنی
ایمگه تودن آلارنی ایزودن باشقه نتیجه حقیقی .

شونی ییک آچق بلورگه تیوشلی که . بالانک درجه سن توشرو .
آگا جزا بیرو بله ن آنی هیچ بر وقته ده آغه بیروب بولمی .
آنک طبیعتی جزانی توکل ، مکافتی ، کوکلی کونه لرلونی تلی . بالا
بتون یاراتلش و بتون احوال روحیه سی ایله معلم و مریلردن شونی
کوته وشونینغه کوره سی کیله در .

قسقه سی : اورو صوغو بالانی نیندر ایگه ته آنی نیجدلی
مه گره و (آگهرا - آگسز) یاساسه ، درجه سن کیم قویوب

بالانك كوزلرى قصر بصر عاتنه مبتلا بولماسون ايچون هيچ بر تجربه ياصاماولرى بالانك كوزلرى قصر بصر عاتنه مبتلا بولوغه ، قزل برله ياشلنى آيرا آلماساق درجهده كوزلرنگ تمميز قوتلرى يوغالوغه بيك نقلى سبب بولادر .

شونك شيكلي تولى تم و ايسده گى نرسه لرنى بر وقتدهده ايسنه توب ، تاتوتوب قاراماولرى ايسنه و تاتو قوه لرى بتوگه سبب بولغان كبك ، بالانك قولاغى ياننده بالاغه هيچ بر ياغشمى تورغان طاشلانولرى وشاقلداولرى ده بالانك قولاغلى قاتيلانولنى موجب بولادر .

حواس تريه سينگ كوز برله كورله ، قولاق برله ايشتوله ، طوتو برله سيزله تورغان طوبغولرنك ياخشى ياخود نچار تريه ايتولرنگ . حواس خمسه دن باشقه بلنه تورغان معلوماتلر گده (اطلاعات باطنيه لر گده) مناسبى بيك زوردر . حواس خمسه آلمان تاثرلرنك كيرك ياخشى وكيرك نچار بولسون اطلاعات باطنيه گه مونك تاثيرى بولمى قالميدر . شونك ايچون بالارغه حواسلرينه ياغشمى تورغان سوزلر سويله و معامله ده بولنو بالار ايچون فوق العاده ضرليدر . بالارغه نلله نيندى وجودى بولماغان پهرى حكايه لرى ، اوبور - جن ماجرالرى ، بورنغى دن قالمه حكايه لر آراسندن بالار روچينه هيچ موافق بولماغان حكايه لرنى (انتخاب ايته طورماسدن) سويلى بيرو ، خصوصاً قورقنچيلرن سويله و بالارنى قورقاق ، شيكه نوچن ، بيك بوق نرسه لردن شبهه گه توشوچن وهمى بر خسته گه مبتلا بولولرن موجب بولادر . چونكه اول آنى قولاغى برله گنه ايشته ده اول قورقنچلى ، بالا توكل الوغ كشيكنده قوطن چغارلر ق يه مسز تصويرلردن بالانك اجكى دنياسى يعنى اطلاعات باطنيه قوه سى ده نلوشسز قالميدر . مونه شوندىن صوك اول بالارنگ روچينه تمام اورنلاشوب طبيعت و خلقتلرينه سکشوب قالدردده بالانى بتولنه ي اشدن چغارو برله نتيجه لهنه در .

اطلاعات خارجيه ، احساس ، حواس و مشاهده لر برله اطلاعات باطنيه آراسنده بيك زور نسبت و ارتباطلر بار . شونك ايچون بالارغه تلقين ايتلگان سوزلر ، بيرلگان معلوماتلر درست ، قنون جديده و علوم حقيقه گه مطابق بولورغه توشليدر . وجودى يوق نرسه لر برله بالارنى صاناشدروب ، آلارنك صاف ذهنلرن ، صاو طبيعتلرن ، سلامت روحلرن ، گوزل خلقلرن هيچ بوزارغه يارامى .

بو طوغوروده محترم ساطع بك حضرتلرى بويله ديه در : « طبيعت فكريه و اخلاقيه يالغز ادراك قيانوب ، نى ايكانلگى و نى دن عبارت بولغانلغى تمام بلنوب آلتان معلومات و نصيحتلر گه

بالارغه بعض وقتلرده آجق يوز ، شفقت و ملايمت ، رفق كورساتوب ده ايكنچى بر وقتلرده ياخود شول مينوتدوق قاتيلق و مهربانسزلق كورسه تو هيچ بر يارامى . چونكه بو بر برسينه قارشى بولغان ايكى حالت ، بالانك روحى اوزگارووينه ، قابى قرار تابماوغه ، طبيعتى بر نرسه گه اوطوروب يتمه و گه سبب بولادر .

آصراولر ، نادان آنالر بالاغه بر وقتده فوق العاده رفق كورساتديكلرى حالده ايكنچى بر وقتده اوبالماغان درجهده بر قاتيلق كورساتلر . باخصوص آصراولر بالانك آتا ، آناسى كورماساك بولديسه بالانى نلله نيلر قيلاندروب بترملر . بو اشلرنك ضررى چيكسزدر .

۴) حفظ صحت بدن ، حواس تريه لرنده آصراولر ، نادان آنالر ، جاهل مربي و مربيه لر بالارنى تمام اشدن چغارلر . حفظ صحت نيندى نرسه نى تله سه ، حواس نيندى نرسه نى آرزو ايتسه اول بزنگ آصراولر ، نادان آنالر « يورى شولاي اشيلير » ديب ايتورلك درجه ده شونك عكسن اشيلير . بتون تريه لر يالغز حواس تريه لرينگ تمام يرينه يتكرولووينه توقف ايتكانلديكن تريه نك نيگزى بولغان اول مذكور تريه لر ناقص قالديمي ، آدم بالاسينه باشقه هيچ بر تريه قابل بولاجق توكلدر . بو ، بيك بديهى و بيلگولى بر نرسه . كوزى ياخشىلاب كوره آلمانان . قولاغى چوقراقلانه توشكان ، ايسنه و ، تاتو و سيزو قوتلرى اشدن چغوب بئكان آدم اسمنده گى مخلوقلرغه نيندى تريه و نى روشده گى تعليم قابل بولسون ؟ شونك ايچون انگليز فيلسوفلرن دن « باقون » : « حواس تريه ايتولمه سه تعليم دو الونى قابل بولماياچق درجهده بوزوق و ناقص بولاجقدر » دى .

حواس ديب ايتكانمز حواس خمسه اولوب آلرده : تيو ، ايسنه و ، تاتو ، ايشتو ، كورو قوتلرن دن عبارتدر . بو مذكور اعضالرنك بارجه سينگ منظم روشده نشو و نمالرى لازمگنه توكل . بلنكه الزمدر . بو ايسه يالغز مربي و مربيه لرنك « تريه » فنندن كامل معناسى برله خبردار بولولرى ايله گنه ياخود عملى روشده بر آز بولورى ايله گنه ممكن بولور .

بزنگ آصراولرنك ، نادان آنا و جاهل مربي لرنك تريه سندن ايسه بالارنگ بيش حاسه لرى گنه توكل مگ حاسه لر بوزوب بته ده عجب توكل . - شول درجهده « فن تريه » گه مخافدر . آلارنك بتون ايبيرلرنى حتى كوزنگ كورو قوه سن بيك تيز قايتارا تورغان آيلاق نرسه لرنى ده بالانك كوزلرينه بهرلور درجهده ياقن كيتولرى بالانك كوزلرى بتوگه سبب بولغانلغى شيكلي تولى بويادوغى ايبيرلرنى هم بالاغه يراق يردن ايبيرلر كورساتوب

ترتیبی بولورغه تیوش. مثلا: سیگر باشلی بالانی، زورلر بلهن بر قاتارده، اوزاق وقت اعتبارنی بر نهرسه که توجه ایتدرتب طورو ممکن توکل. شولای ده بولسه، بالانی باش وقتندن اوق مستقل اعتبار حاصل ایتهر که اویره تو تیوش. مشغول بولغان اشکه اعتبارلی بولو تیوشلکنی آکلار زورلر اعتبارینه توکل، بلکه بالاده غی اعتبارغده تاثیر ایته آلا.

مستقل اعتبارنی اظهار ایتولر هم اعتبارنی اوزاق وقت بر نقطهغه یونه تلب طوورلر بالارغه قینراق، شوننگ سبیلی آلا رغه اعتبارلی بولورغه قوشولر، آلا رنک کوچلرینه قاراب بولورغه تیوش. آندن سولک، درسلی ده بالار توشنورلرکنه ایتو توکل، بلکه آلا رنی قزقدرلق هم آلا رنی مشغول ایتهرک یاصوا، شولای ایتوب، اعتبارلی بولونی بالار ایچون جیکله ایتو کیرهک. آلا رده بولسه درسنی آرتق جیکله ایتوب بیهروب. بالارنک قولرندن کیلورک درجه ده گی **مستقل اعتبار** چیتده قالمسون. بالانک روخنده نق و کیک تصورلر و آکلر حاصل

ایتولرده اعتبارنی تربیه ایچون اهمیتلی بولغان چاره لردر.

اوزون - اوزون باعلر - آکلار، بولم - بولم تصورلرنی ده اعتبار سز بولونک - بیلرندن صابا اوتکان ایدک. اوقرتقان چاقده بالاغه بتون و بر برینه به یله ننگان معلوماتلر و تصورلر بیرلسه، بالاده غی اعتبارده بتون و نق بولا. بو بیرلنگان معلومات و تصورلر معین بر صنف نهرسلر حقتده غنه بولسلر، شول صنف نهرسلرینه بالانک اعتباری کوچلی و تیره نرهک بولا. اگرده کشیده گی معلومات کوب و کیک بولسه، آنک اعتباری ده کیک میدانده اشلی آلا. یته کشیده گی عقلی قاراشلر، نی چاقلی کیک بولسه، آکلر ده هر توری نهرسنی بلوکه شول قدر محبت آرتا؛ شولای ایتو بلهن بر که آنده اعتبارده ترقی ایته.

اختیارنی نعتو، عموماً اوز اوزکنی تربیه ایتوکه اویره نولرده اعتبار تربیه سینه بیک زور تاثیر ایته. **مستقل اعتبارنی تربیه** ایتوکه اختیارده قاطناشا ایکانلگی یوغارده یازلوب اوتولنگان ایدی، اختیار کشیده نی قدر کوچلی بولسه، آکلرغه اوز اوزن تله گنجیه اداره ایتوده شول چاقلی جیکل بولا. هم اعتبارن جیت نه بیرلر که یارماوده شول چاقلی آناسات بولا، شولای بولغاچ اعتبارن کیره کلی نهرسلر که توجه ایتدروده آکا آناساته توشه.

اعتبارنی تربیه ایتو ایچون کورسه نلنگان چاره لر بر برینه بولهک روشده عملکه قویولمیلر. بلکه آلا هر وقت بر برینه طوطاشب و به یله نب یوریلر. مثلا: **اعتبارنی** کوچیتو نی بلهن معلوماتی کیکی تاساک، شول اوق معلوماتی حاصل ایتو ایچون **اعتبارده** اشلی، و شول اش سایه سنده اعتبار اوزی ده نفی.

قازایقته اوزگرمی. بلکه نی ایکانلگی و نیدن عبارت بولویچلیغی هیچ ده بلغمی و توشونمی آنگان معلومات و نصیحتلر که قارابده بیک نق اوزگاره در؛ کچوکلکده باشلانغان بعض بر قناعت و قایللر افکار و حسیات اوزرینه عمرننگ آخر صولولرینه قدر بلمسز (غیر مدرک) بر روشده تاثیر اجرا ایتوونده دوام ایتهر. بو قناعت و تمایللر بولای اوستدن قاراغانده غائب اولغان و هیچ بر اثر قالمغان دیب ظن ایتولدیکلری حالده افکار و حسیاتکه اوزرینه مخصوص بر جریان بیروندن بوش قالمیلر. شونک ایچون بالارغه کچکنه وقتلرنده یله باطل فکرلر و معناسز تمایللر بیروندن بیک صاقلانورغه تیوشیلدر».

عبد الحمید المسلمی
«اورنورغ» ده کروان سرای مدرسه سی معلملرندن.

روح تربیه سی

اعتبارنی تربیه فیلو ماره لری.

روحي جهتلرنگ باشقهلرن تربیه ایتو ممکن بولغان کبی، اعتبارنی ده تربیه ایتهر که بولا. موگا توشنو اوچون زور کشیلر نی، خصوصاً معلوماتی زور کشیلرنی و آلا رده بولغان اعتبارنی بالار بلهن و بالارده غی اعتبار بلهن چاغشدروب قارایته. شولای ایتولسه، زورلرده غی اعتبار استعدادی قوتلی بولووی فقط تربیه و ملکه له نو آراقتنده بولغانلغینه شبهه لهر که اورن قالمایاچق.

اعتبارنی تربیه ایتوده. بالانی اوزنده گی اعتبارن اداره ایتهر که، تیره نرهک و اوزاغراق وقت دقتن آلا رنه آنگان اشینه توجه ایتدروکه اویره تونی مقصد ایتوب طوتو کیرهک.

اعتبارنی تربیه قیلونک برنجی چاره سی - بالانی دقتلی بولو اوچون ملکه له ندرودر؛ چونکه شول ملکه سایه سنده کینه **مستقل اعتبار** حاصل ایتو ممکن.

اوقو و درس حاضرله ولر اعتبارلی بولو ایچون ایگ یاخشی ملکه در. معلم کورسه تکان درسلینی حاضرله و ایچون، شاگرد آلا رنی دقتلر قارارغه مجبور؛ کیره کلی معلوماتلرنی معلم آوزندن آلوب کوکلکده سکدرو اوچون، شاگرد اعتبار بلهن طکلارغه کیرهک بولا؛ معلوماتنی کتابدن آلا ر ایچون شاگرد دقت بلهن اوقورغه تیوش؛ هم یازارغه بیرلنگان اشنی (تحریرنی) یاخشیلاب حاضرله و ایچون، کورسه تلنگان ماتیربالغه شاگرد غایت کوب اعتبار ایتهر که مجبور. مشغول بولغان اشینه بتون قوتن توجه ایتدرو بلهن بر که. شاگرد اوزرینک اعتبارن نغته و تیوشلی بولغان ترتیبکه (дисциплина) غه قویا.

بالانی اعتبارلی بولورغه اویره تولر، البته، تدریجی هم

اوبره نه تورغان نرسه لرکه اعتبار ایتو ایچون اختیار قاتاشو هم اشله ولر سایه سنده اختیار نفی، اختیارنگ نعووی ایسه اعتبار غه ده تاثیر ایته .

ایک آخزده شونی ده ایتورکه کیره که، اعتبار تریه سی مربی بولغان کشیدن جداملق، تدریجیک هم طرشاق تلی . درسکه و اوقو اشلرینه بالانک اعتبار سزلفی بلن مربی اوز-اوزن بیک تیز صنی آلا: اگر مربی توزمسزلیک آچولانو علامتلی کورسه ته باشلی ایکان، اول وقت مربی اشنی بوزاچغن آکلابنه طورسون. تریه اشی هیچ آچولانو هم اوزونو - یولقنولر بلن توزه لمی، بلکه بوزولاغنه . بالانک اعتبار سز بولووی اوچون قزولر و آچولانولر برده فائده بیره آلایلر . مرینک آچووی و یولقنولری فقط شاگردنگ اعتبارن چیتکه گنه یاره لر . توزمسزلیک کورساتو بلن و آچو بلن توگل، بلکه تدریجی، عقلی، جداملی هم هیچ بر طرفه اوشمی طورغان تدیرلر بلن گنه بالاغنه تاثیر ایتهرکه، هم بالانک اعتبارن نغورغه هم مقصود بولغان یاقغه یونه توره که ممکن .

یا کی بارملک ۱۰ شوراده «عرب لغتی و آنک عالملی» اسمی برله بیک فائده لی مقاله لر یازلوب کیله ایدی، شول نی ایچون دوام ایتیدر؟ (۲) کیوملر حقنده بر مقاله یازلووی وعده قیلغان ایدی . شول وعده نی ایچون همیشه یرینه یتکرلی طورادر؟ (۳) بو کون چیت مملکتلردن عربی و تورکی جریده لر، ژورناللر آدررغه ممکنمی؟ علی زاده .

شورا: ۱ بو مقاله لرکه رغبت ایتوچیلر کوب کورلمادی . خصوصاً مدرسه لرده علوم عربیه تحصیل قیلوچی شاگردلرننگ آرتق اهمیت یرولری بلنمادی . «اولگی همتلر سونگان ایکان» دیب طوقتانوی موافق کوردک . (۲) کیوملر حقنده مقاله یازوغه کوب محتاجی بولماسه کیره ک . شولای بولسه ده بلکه یازولر . (۳) بو کون چیت مملکتلردن تورکی و عربی جریده لر و ژورناللر آدررو اوکھایسزدر . زمانلر طنچلانونی کوتو یاخشی بولور .

هامبیتی . نیندی بولسه ده بر جنایق سبیلی حکم بن ابی - العاص اسمی آدمنی رسول الله حضرتلری مدینه دن نفی قیلغان ایدی . قایتارر ایچون اجتهاد ایتوچیلر بولسه ده ابوبکر هم حضرت عمر، اوزلرینک خلیفه لیکلری زمانده بو آدمنی مدینه که قایتارما دیلر . حضرت عثمان خلیفه بولغاچ مونی اسیرلکدن آزاد ایتدی و مدینه که قایتاردی . رسول الله نفی ایتوب ده ایکی خلیفه طرفدن مرحمت کورمه گان شوشی آدم که حضرت عثمان نی ایچون بو قدر مرحمت کورساندی ؟ بو اش رسول الله نک مرادینی یرینه یتکرمی قالدررو بولمیمی ؟ . معلم خیال الدین .

شورا: ۱ اسلام مؤرخلری، تاریخی خبرلرنی حدیث روایت ایتو قیللندن کوچره لر، بو کونگی تاریخ یازوچیلر قیللندن انتقاد ایتوب طوزمیلر . اسلامنک اولگی زمانلر نده غی تاریخلر، فنی روش که قویاماغان بلکه روایت قاعده سینه کوره گنه یازلغان ایدی . اسلام دنیاسنده تألیف ایتولگان تاریخلر برله شغللنوجی کشیلر شوشی نقطه غه دقت ایتارکه و شوکا قاراب نتیجه لر چیقاررغه تیوشلی . احتمال بو سوز، یاگا بر سوزدر . شولای بولسه ده بر قدر تجربه لر صوکنده سویله نگان سوز بولغانی ایچون مطلقا رد ایتمازکه تیوشلی بولغان سوزدر . ایسکی سوزلرده اوز وقتلر نده یاگا سوزلر ایدی، بو کونگی یاگا سوزلرننگ ده کیله چک وقتلرده ایسکی سوزلردن بولوب قالولری ممکن . حکم بن ابی - العاص، مکه فتح ایتولگان کونده مسلمان بولدی . رسول الله حضرتلری «مکه» ده عمومی بر عفو اعلان ایتکان سبیلی جزادن قوتلوچیلر «آزادلر» اسمی برله شهرت کسب ایتدیلر . مونلر بارسی ایکی ملک قدر آدم ایدیلر . آزادلر «مکه» ده قالوب «مدینه» که کوچادیلر . حکم . طائف ده طوردی . «مونی رسول الله نفی ایتکان ایدی» دیگان روایت حقنده ابن تیمیه، «علم اهللرندن کوبلر اوشبو روایت که اشاعیلر، خصوصاً بو خبر صحیحلرده یوق، بار قدرینک ده اسنادی معلوم توگل» دیب دعوی قیله در . شونک ایچون موننگ نفی ایتلو خبرینک درستلگی شبهه لی . احلی بولغان تقدیرده رسول الله، شول آدمنی تعزیر یوللو نفی قیلغان بولادر . تعزیر برله بولغان نفی نک مؤبد بولووی لازم توگل . شریعت حکمینه کوره جزاسی مؤبد نفی ایکانلگی بیان قیلغان گناه بارلفی روایت ایتولمی . تعزیر یوللو بولغان نفی لر عادتده برز یل قدر بولغانلغی حدیشارده مذکوردر . حضرت عثمان اوز اجتهادی برله شول قدر مدت نفی ایتلوب طورونی یتارلک صاناغان بولسه مونده نیندی ضرر بار؟ ابو بکر برله عمر، آنی قایتارماغان بولسه لر بر معقول سبب تابوب قایتارماغانلر و حضرت عثمان قایتارغان بولسه

معمول بر سبب که کوره قایتارغان بولادر. هر بریتک اجتهادی طوغری بولسه کیرهك. حضرت عثمان اوزی: «مین حکم نی قایتارو طوغروسنده رسول الله دن صورغان ایدم. قایتارونی وعده قیلغان ایدی» دیب سویلیدر (اسدالغابه. ج ۲ ص ۳۵).

♦♦

مهرل آبار. (۱) آدم برله حوا طورغان جنت، آخرتده مؤمنلرکه وعده ایتولگان جنتک اوزی ایدی یا که باشقه برر اورن بولیدی؟ آنلر منع ایتولگان نعمت نیندی نعمت ایدی؟ قبرلری قایسی اورنده؟ (۲) قاف تاوی قایسی یرده؟ (۳) قاف تاوی آرتنده اوت یاندرروب یاتوچی شطانلر نیندی نرسه لری یاندرالر؟ (۴) ذوالقرنین کیم ایدی؟ (۵) سد اسکندر قایسی اورنده؟ (۶) یا جوج وما جوج قایسی خلقلر؟ شوشی سؤاللر مزغه جواب یروگرنی اوتنه مز.

ناج الدین بن محمد رضا بدلبایوف.

سور: «قاف» بو کونده «البرز» دیب مشهور بولغان قافقاز تاوینک ایسکی قوملر قاشنده بولغان اسمیدر. «اسکندر سدی» دن مقصود کور ذوالقرنین سدی بولسه. «در بند» شهری یاننده ایدی دیلر. یا جوج وما جوجلر حقنده حقیق بر قرار ایشتمولی. روسلر دیوچیلرده، تاتارلر دیوچیلرده بار. تورک قبیله لری آراسنده شوشی اسملرکه اوخشی طورغان قبیله اسملری ده سانالادر. ذوالقرنین، حمیر پادشاهلرندن مشهور بر آدم بولوب اصل اسمی «صعب» ایدی. میلاددن ۳۰۰ یل مقدم تخت که چیقوب یکرمی یل قدر وقتلر حکومت سورگانلگی روایت ایتوله در. باشقه سؤاللر کورغه جواب بیررکه کوچر بتمشی. بو طوغروده منبعی «تورات» بولغان خبردن باشقه روایتلر بارلغینی بامیز.

اهل اسلام ایچون کیره کلی بر نرسه بولسه ایدی قرآن کریم بو روشده مبهم سویلهب اوتنه گان بلکه صریح ذکر ایتکان بولور یا که رسول الله طرفندن ایضاح بیرلگان بولور ایدی.

♦♦

سور: (۱) شارع، بعض اشلرنی معلوم مدت برله گنه بیورادرده آنک وقتلی ایکانلگی اعلام قیلندی. شول معلوم مدت تمام بولغاندن صوگ: «ایندی اول اش اشله نماسون» دیب فرمان کیه. خلقلر شوشی امرلرک اولگیسینی منسوخ و صوگخیسینی ناسخ دیب بله لر و شولای سویلیر. اما حقیقت حالده مونده ناسخده منسوخده یوق. ناسخک، منسوخک بنده لرکه کوره گنه در.

«دینی و اجتماعی مسئله لر» ده گمی سوزده شوشی. موسی افندی و باشقه لر سویله کانلری ده شول. مونده بر برینه خلاف بولغان ایکی تورلی سوز یوق. (۲) کعب الاحبار (مهمله ح برله)، صحابه توکل. باشده یهود ملالرندن ایدی. صوگندن اسلام قبول ایدی. لکن مسلمان بولغاندن صوگده یهود وقتنده ایشکان حکایتلرینی سویله ونده دوام قیلدی. (۳) (اوشبو اوچونچی سؤال حقنده انشاء الله آیروم بر مقاله یازارمز، اونوتساق خاطر مز که توشروگرنی اوتنه مز). (۴) جعفر برمکی، هارون الرشید خلیفه نیک وزیر ایدی. ۳۸ یاشنده وقتنده هارون طرفندن قتل ایتدرلیدی. ماجراسی کوب بولوب «قاموس الاعلام» ده هم بر قدر سویله نمشدر (جعفر برمکی ماده سینه مراجعت قیلنه). مگرده کیوم آماشدرروب یورولری حقنده بولغان قصه لرک کوبسی اصل سزددر. تولدرلووینک سببی قسقلق روشده «مشهور خاتونلر» اسملی اثرده بیان ایتولدی (عباسه ماده سینه مراجعت ایتوله، ۳۱۰ نجی یتده).

♦♦

سور: (۱) شارع، بعض اشلرنی معلوم مدت برله گنه بیورادرده آنک وقتلی ایکانلگی اعلام قیلندی. شول معلوم مدت تمام بولغاندن صوگ: «ایندی اول اش اشله نماسون» دیب فرمان کیه. خلقلر شوشی امرلرک اولگیسینی منسوخ و صوگخیسینی ناسخ دیب بله لر و شولای سویلیر. اما حقیقت حالده مونده ناسخده منسوخده یوق. ناسخک، منسوخک بنده لرکه کوره گنه در.

«دینی و اجتماعی مسئله لر» ده گمی سوزده شوشی. موسی افندی و باشقه لر سویله کانلری ده شول. مونده بر برینه خلاف بولغان ایکی تورلی سوز یوق. (۲) کعب الاحبار (مهمله ح برله)، صحابه توکل. باشده یهود ملالرندن ایدی. صوگندن اسلام قبول ایدی. لکن مسلمان بولغاندن صوگده یهود وقتنده ایشکان حکایتلرینی سویله ونده دوام قیلدی. (۳) (اوشبو اوچونچی سؤال حقنده انشاء الله آیروم بر مقاله یازارمز، اونوتساق خاطر مز که توشروگرنی اوتنه مز). (۴) جعفر برمکی، هارون الرشید خلیفه نیک وزیر ایدی. ۳۸ یاشنده وقتنده هارون طرفندن قتل ایتدرلیدی. ماجراسی کوب بولوب «قاموس الاعلام» ده هم بر قدر سویله نمشدر (جعفر برمکی ماده سینه مراجعت قیلنه). مگرده کیوم آماشدرروب یورولری حقنده بولغان قصه لرک کوبسی اصل سزددر. تولدرلووینک سببی قسقلق روشده «مشهور خاتونلر» اسملی اثرده بیان ایتولدی (عباسه ماده سینه مراجعت ایتوله، ۳۱۰ نجی یتده).

♦♦

سور: (۱) شارع، بعض اشلرنی معلوم مدت برله گنه بیورادرده آنک وقتلی ایکانلگی اعلام قیلندی. شول معلوم مدت تمام بولغاندن صوگ: «ایندی اول اش اشله نماسون» دیب فرمان کیه. خلقلر شوشی امرلرک اولگیسینی منسوخ و صوگخیسینی ناسخ دیب بله لر و شولای سویلیر. اما حقیقت حالده مونده ناسخده منسوخده یوق. ناسخک، منسوخک بنده لرکه کوره گنه در.

«دینی و اجتماعی مسئله لر» ده گمی سوزده شوشی. موسی افندی و باشقه لر سویله کانلری ده شول. مونده بر برینه خلاف بولغان ایکی تورلی سوز یوق. (۲) کعب الاحبار (مهمله ح برله)، صحابه توکل. باشده یهود ملالرندن ایدی. صوگندن اسلام قبول ایدی. لکن مسلمان بولغاندن صوگده یهود وقتنده ایشکان حکایتلرینی سویله ونده دوام قیلدی. (۳) (اوشبو اوچونچی سؤال حقنده انشاء الله آیروم بر مقاله یازارمز، اونوتساق خاطر مز که توشروگرنی اوتنه مز). (۴) جعفر برمکی، هارون الرشید خلیفه نیک وزیر ایدی. ۳۸ یاشنده وقتنده هارون طرفندن قتل ایتدرلیدی. ماجراسی کوب بولوب «قاموس الاعلام» ده هم بر قدر سویله نمشدر (جعفر برمکی ماده سینه مراجعت قیلنه). مگرده کیوم آماشدرروب یورولری حقنده بولغان قصه لرک کوبسی اصل سزددر. تولدرلووینک سببی قسقلق روشده «مشهور خاتونلر» اسملی اثرده بیان ایتولدی (عباسه ماده سینه مراجعت ایتوله، ۳۱۰ نجی یتده).

♦♦

سور: (۱) شارع، بعض اشلرنی معلوم مدت برله گنه بیورادرده آنک وقتلی ایکانلگی اعلام قیلندی. شول معلوم مدت تمام بولغاندن صوگ: «ایندی اول اش اشله نماسون» دیب فرمان کیه. خلقلر شوشی امرلرک اولگیسینی منسوخ و صوگخیسینی ناسخ دیب بله لر و شولای سویلیر. اما حقیقت حالده مونده ناسخده منسوخده یوق. ناسخک، منسوخک بنده لرکه کوره گنه در.

«دینی و اجتماعی مسئله لر» ده گمی سوزده شوشی. موسی افندی و باشقه لر سویله کانلری ده شول. مونده بر برینه خلاف بولغان ایکی تورلی سوز یوق. (۲) کعب الاحبار (مهمله ح برله)، صحابه توکل. باشده یهود ملالرندن ایدی. صوگندن اسلام قبول ایدی. لکن مسلمان بولغاندن صوگده یهود وقتنده ایشکان حکایتلرینی سویله ونده دوام قیلدی. (۳) (اوشبو اوچونچی سؤال حقنده انشاء الله آیروم بر مقاله یازارمز، اونوتساق خاطر مز که توشروگرنی اوتنه مز). (۴) جعفر برمکی، هارون الرشید خلیفه نیک وزیر ایدی. ۳۸ یاشنده وقتنده هارون طرفندن قتل ایتدرلیدی. ماجراسی کوب بولوب «قاموس الاعلام» ده هم بر قدر سویله نمشدر (جعفر برمکی ماده سینه مراجعت قیلنه). مگرده کیوم آماشدرروب یورولری حقنده بولغان قصه لرک کوبسی اصل سزددر. تولدرلووینک سببی قسقلق روشده «مشهور خاتونلر» اسملی اثرده بیان ایتولدی (عباسه ماده سینه مراجعت ایتوله، ۳۱۰ نجی یتده).

کوچلهوی ایله می، یا سودا ایتوب مال کوبه یئو اوچونمی یا باشقه سیپلر ایله می اوزلرینک طوغان اول و شهرلرن تاشلاب، روسیه نك هر بیرینه، هم شهرینه طارالغانلر. سودا ایتوب یاخشیغه مال حیفا نلری ده بار. بو کیلمشهك تاتارلر سوداده بیرلی خلمقنده توبه ن توگلر. منه شول تاتارلرینک صجرا بونیدهغی قازاق آزالاش شهرلر (مثلا: «ترویسکی»، «قوستانای»، «نومسکی»، «سیمی - پالات»، «زایسان») ده طور وچیلرن قاراساق فوق العاده بر قازاق لاشو

تابولا. مذکور شهرلرده قازان تاتارینک تلی ایله سویله شوچی، و سویلی آوچی بر تاتارغه اوچراب بولمی. مین چن تاتارمن، اوز تلمنی صاقلم دیگنلرینک ده تلی ده یارطیسی قازاقچه بولا. تاتار تلی هیچ تارالمی، تامر جهیمی، کوندن کون کیمی گنه. آنک اوزنن قازاق تلی آلا بارا. طوز کولینه توشوب آزیل اچنده طوز بولوب کیتکن ایشهك شیکلی بزنگ تاتارلردن ده قازاق آزالاش شهرلرده طور وچیلرینک تلری کوندن کون قازاق لاشا بارا. بارا بارا آزیل اچنده قازاق بولوب کیته. تاتارلق آیرماسی یا لغز фізіономія ده گنه قالا. تاتارلرینک بولای «لاشو» لری استعداد، قابیلری شه بلک ده نمی؟ نه لله بو ایکی صفتلری نچارلق دنمی؟ تاتارلقنی هم تاتار تلمن مقدس طوتو اوینی بو تاتارلرده بولماغانمی؟ نه لله قازاق تلی سویله وگه جیکل بولوب، تاتار تلنده سویله وگه آورلق بازمی؟ نه لله شهرده طور وچی تاتارلر قازاقلرغه قاراغانده آزاراق بولغانلقدنمی؟ آلا دیسهك انگلیزلر ایله فرانسوزلر حقنده نی دیمز؟ آلا دنیانک قایسی غنه بیرینه بارسالر ده اوز تلرن اونوقیلر ده، تاشلامیلر ده بلکه کوندن کون تامر جهیه گنه بارا. بر شهرده بو یل انگلیز، فرانسوز تان بلوچی کشیلر اون بولسه ایندی دورت بیش یلدن ۳۰ - ۴۰ بولا. شوشی طورده معتبر «شورا» ده جواب یازلسون ایدی. احمد بدیعوف.

شورا: تاتارلرینک طرویسکی، زایسان کبک قازاق مرکز لرنده گی «لاشو» لرینه ایسکر کیته. بو طرفده آنلرینک اوز مرکز لری بولغان «قازان» لرنده غی «لاشو» لرینه حیران قالوچیلر بار. سوزی اعتمادلی بر آدم، قازانده غی دینی عالمرینک مجلسلرده روسچه سوزلرنی بیک کوب استعمال قیلولرینی عجب ایتوب سویله دی. «تاتار» سوزینک تیپتهر. میشار هم باشقردلرنی اچینه آلا طورغان عام تعبیر بولولوننی دعوی قیله سز. باشقردلر ویک کوب تیپتهر لرینک موکا رضا بولولری بیک شبهه لی. باشقردلرینک اگ مدنی بولغان یرلری «دوله کان» اطراف بولسه کیرهك. شولده غی بعض بر معتبر باشقردلرینک . . . بولغانده ده تاتار بولمامز دیب سویله ولری مشهوردر.

اورسکی. یاگا فنلر، سحر نك اصلسز ایکانلگینی دعوی قیله. دیلر. رسول الله نك لید اسمنده بر یهودی طرفندن سحرله نووی وشونک تأثیری برله خسته له نووی. قل اعوذ برب الناس - سورده سی شوشی حقه اینگان بولووی ثابتدر. ایندی شولای بولغاچ سحر نك تأثیرینی انکار قیلو نیچو ك ممکن بولادر؟ «شورا» ده جواب یازلسه ایدی.

شورا: سحر نك اثری بارمی یوقمی؟ اما رسول الله غه تأثیر ایتو حقنده بولغان، قرآن کریم که خلاف بولغانلقدن متروکدر. مسئله نك تفصیلی ۶ نجی جلد «شورا» ده سویله ندی. «سحر» ماده سینه مراجعت ایتارسز.

اورنبورغ. اوشبو سفر مزده «تاشکند» شهرنده بر مجلسده بولدی. شول مجلسده بر عالم: جمعه خطبه سی اوقولغان وقتده عربچه دن باشقه آرزغه سوز سویله نسه ده جمعه نمازینه کیچیلک کیله، شونک ایچون بز، خطبه آراسنده تورکیچه سوز قوشمیز (تورکیچه خطبه سویله میمز) دیدی. شوشی خصوصده «شورا» اداره سی اوز فکرنی بیان ایتسون ایدی. بو مکتوبنی مسقواغه بارشمزده اورنبورغ واقزاینه صالوب کیته مز.

عارف الله صلی اللین برله صادق یاشن .
شورا: بیک کوب آدملر بار اوزلرینی ابو حنیفه مذهبنده سایلر وشول مذهبه بیک مقید بولولرینی دعوی قیله لر، اما اوز لرینک معامله لری شوشی دعوانرینه بتولنه ی خلاف بولادر. ابو حنیفه، فارسچه تکبیر برله نمازغه کرشونک، نماز ایچنده قرآنی فارسچه اوقوننک نمازغه ضرری یوق دیب سویلی اما آنک مذهبنده مقید بولونی دعوا ایتوچیلر خطبه ده تورکیچه سوز سویله و، جمعه نمازینه ضرر کیتوره، دیلر. بو قدر مناسبتسزاش آز بولسه کیرهك. حنفیلرینک اعنادلی کتابلرینک بری بولغان «المبسوط». عربچه دن باشقه تل برله خطبه اوقوننک ابوحنیفه قاشنده درستلگینی آچیق بیان قیله در (ج ۱ ص ۳۷). بو ایسه خطبه ایتوب عربچه بر نرسه ده اوقولماغان تقدیرده، اما عرب تلی برله «خطبه» اسمی بررلک درجه ده بر نرسه اوقولوب ده شونک سوکنده تورکیچه سوز سویله نسه مونده یندی ضرر بولسون؟ ضرر بارلغینی اثبات ایتو، «ضرر بار» دیب دعوا قیلوچی اوستنده در. اثبات ایتسون، کوروب قاریق! یندی بر شرعی دلیل کیتورر ایکان؟

هونفاریه. بزنگ روسیه تاتارلری (تاتار سوزی «تیپتهر»، «میشهز»، «باشقورد» اسملرندن عام) اوزلرینک طار طور مشلرینک

ای! بو «قار-قارا» شرحیه یاخشى توشونمه وچى آبی؛
قارغا کورسهڭ - پوجماغى چلته رلى «مفتك» لرگه بار! ..
حسین آباشایف .

طوغان!

یوق، طوغان! قلبگده ذره چن محبت تویغیسی،
صوب صووق، بوزدای یوره کک، یوق طوغانلق تویغیسی.
باسسه قایغی، ایزسه تورهش چن طوغان بولدک میگا
اما نه زرهك اوسسه قارنگ، بتدی دوستلق تویغیسی .
هر زمان کو کرهك صوغوب: «وجدانلی بنده من!» دیدک؛
بلدی بنده: وجدانک بولغان بوزوقلق تویغیسی .
کویله دك آده حساسیز ایزگی وعده لر بله ن،
یوتدی اول وعده گنی، قردی کوچلی حسد تویغیسی .
کیت طوغان! طورما یانمه، یالتراما، کیت یوغال!
پاکلا جانگنی تازارت، بتسون زهرلی تویغیسی .
«ذوق»

سیکا نه یته م!

کو کره گکده جیه، آداولر نه لی دولقلانا،
ایک یاوز هم ایک زهرلی اویلارک یالقلانا . . .
بیک ناچار اویلار . . . اوصالقلر بله ن طولغان اچک .
کوزلرکده قان اچو دردی نیچک والقلاب یانا .
کوب گناهسزلرنی ره نجتدک وخور قیلدک، جیته ره؛
کرلی، پچراق کو کیکه بر باق ده . . . عیبگنی صانا .
ئله برده بله سینون ده سیزه میسونمی؟ اوستوکه
نیندی لغتله یاواده کوچی کوز یاشلر طاما .
«ایندی مین بتم، کشیلگدن چغوب کیتدم» دیسه ک،
اوز یولگدن یور- قوتور، اولگانیجه برده طوقتام! .
ع . ییگی . تاشکنده .

شاعر امیدى

ایزگی جیرلم قارا گنی تونده یا گراب طاک طووار؛
طاک طووار، کیتهر ایلمدن شونده حسرت - قاینولر .
ایرار سمیدی . «قازان» .

اشعار

«قار-قارا»، . . .

قار یوار. . . قار یاوغان سیزنوب خبرچی قارغالر،
باى تاتارلرغه قاراب «قار-قارا» دیوب قچقرغالار.
برده یوقه برده قچقرماس بو اجماخ قوشلری؛
معنی بار «قار، قار» ده؛ «قار-قارا»: قارغالرچه - «قار یوار!» .
قار یوار. . . غیرتله نر جیل، صزرغر، اوینار بوران
قار اچنده قایغیلی بر حالده یوقلار قریه لر .
قارشیلار کیچلرنی، بوی قزلر «باقرغان» لر اوقوب،
یاقتیق ازله ب چابار یه شلر - کویه - پروانه لر . . .
ازغرر جیل، صزرغر شاو-شاو ایتوب دولقلانوب،
اورمه له نوب بورمالانوب به ریلور، ایشیلور قارغه-قارا!
قار-صووق دیکگزر بولور؛ طاوولر - آنک دولقلنری -
قریه لردن قریه لرگه - بوروله - توروله قار آغار .
نوژداسن سویره ب قارورماندن اولغه قایتوچی
یارلیلر دولقن آراسنده آداشوب قالغالار . . .
ازله ب ازله ب، ازله ب ازله بده بردر «أز» طابماسه -
طوگغان آوزی برله باشلار - قارنی قارغارغه - آلا!
قارغاغان صابن دولار، صزرغالار، قوطرور بوران
کمد، تزگنسز داوولرنی طیارغه چاره بار؟! . . .
وای! . . . قارانغیده بورانلی قرده قالغانرغه وای!
یول قاراب یورگان ییری - شیطان قاچارلق یار، ده - مار! . . .
قزغانچ صولک؛ قزغانچ: کوکلی - یه شلی «اوط» کوروب،
«اویگه قایتدم!» دیب چیشونسه - قارلی یارلرده آلا . . .
مونده - سز - تیرگه باتوب بیچ باشلرنده یوقلیسز؛
آنده - مسکین بنده لر - قارغه کوملگان حالده لر!
«قار» . . . قدیگی قار . . . ولیکن - «قر» تگی کیک قر توکل:
بیچلری ییمرک، نهره زلری صنف قرلرده بار:-
سز بله سز می، آولار اورتاسنده «مشرتک»
بوللری «ایجدلی» قرلرده آداشقان لردم بار! . . .
شوندی «قر» لرده صووق جیلار ایسوب، قار یاوغان
آ کلاب، آ کلی قارغالر قچقرماسنی «قارا» ده «قارا»؟! . . .

اسکریپکه

ای مینم صزغچلی نرسه، ای ماتور که کری موین؛
ای کوکلنک نازی اورتندن اورن توتقان اوین؟
صاندوغاچ کولک صزدرب صابراب یهرجی برگنه،
صایرا. جبرلا تیک مینی دردله ندروجی سینگنه؛
سینگنه ایگک نجکه حسلر، نجکه موکلر چیشمه سی،
سین طاوشلر قازناسی هم سین اوینلر پادشاسی
سین بو دنیانگ توکل اوچاخده حورلر سازی سین،
صاف، ماتور، موکلی آوزلرنک بیوک استادی سین.

طاک قلام مین طاوشکه، نیندی طلسملی طاوش.

نیندی موک باسقان تیره ن سولی و افسونلی طاوش . . .

نیندی هم یالقزلی اول - صالقون یوردکنی قزدرا

بر جلاب، بر موکلانوب، بر صزغروب جان اوزدره.

نیندی نرسه بار صوکل آنده - زارلانا، زار زار جلی.

زار زار جلاوجی کم صوکل، نه لاله جن؟ نه لاله پهری؟

کمگنه صوکل قول اوچندن قل اچینه موکل چه چه؟

کم چه چه موکل، کم سیه؟ کم لری جلی؟ کم اگر اشا؟

مین عاشق بولدم سیگا ای اسکریپکه، نه یده صزا

نه لده سین بار، یوقسه دنیام معناسز هم فایده سز.

شیخ زاده بایسج. «اوقا».

امید

کیهرمن صزغالانورمن بهرمن

منه شونده بخت لذت کوررمن.

قورقیم کولگاتندن دشمانمنگ

قاناتانوب ماتور کوکسکه اوچارمن.

باطرسونلر تیره ن دینگر توینه

باطوب کیتهم تاغی آنده یوزهرمن.

قارا طورمش تله گاتنجه قسسون

فصلام دیب جلامامن کوله رمن.

یاش اورنینه کوزمدن قانلر آقسون

ایسم کیتیمگنه سورتوب آلورمن.

جایوب کیلسون قوچاغن میگا ئولم

قورقمامن اوزم باروب کوررمن.

ز. سیمده

متنوعه

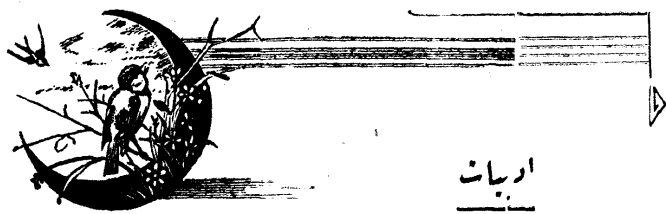

عجب نرسه لر. آوروپا غزته لرندن برسی صوکل وقتلرده
دنیاغه چیقغان عجب نرسه لرنی بیلگوله ب جواب بیرو لرینی اوتتکان.
اوقوچیلر طرفندن جوابلرنک الگ کوبلری توبانده گی آلتی نرسه
حقنده بولمشدر:

- ۱) جیقسز تیلیغراف. ۱۷۱۴۸ تاوش
- ۲) پاناما قانالی. ۱۶۲۵۹ >
- ۳) هوا کیمه سی. ۱۲۸۲۸ >
- ۴) رادبوم استعمال قیلنو. ۱۱۴۲۸ >
- ۵) کینیماتوغراف. ۱۱۲۹۶ >
- ۶) ایمپراطور اسملی پاراخود. ۶۲۷۶ >

مربخ بولر نرسه غنی قانالدر. فلک عالم لرنندن بکرنج
فکرینه کوره مربخ یولدرنده بولغان قانالدر حقیقی نرسه لر بولوب
کوز آلداو ویراقلق سینندن خیال قیلوغنه توکل. حتی بو قانالدر ننگ
اطرافنده یاشلنلر بارلری ده معلوم. اما قانالدر صنایعی می یا که
طبیعی می؟ مونی تعیین قیلورغه حاضرگی علامتلر ییتمیلر. اگرده
صناعی بولسه مربخ کشیلری الکتریق برله یاغمور یلودروب ده
شول یاغمور صولرینی آغروب یراق مملکتلر که یلار ایچون شوشی
قانالدرنی یاساغانلر بولولری احتمال.

عربستانده سیامت قیلومی خانومه. انگلیزلردن غرترو
لوزیان بل دیب مشهور بر خاتون عربستان صحرالرینی سیاحت
قیلور ایچون «دمشق» شهرندن چیقوب کیتکان ایدی. شمر
مملکتینک تحتگاهی بولغان «حائل» شهری خرابه سینه و اندن
«بغداد» غه بارغان و بغداددن «دمشق» غه قایتقان، دورت آی
یاروماق بولغان بو سفرنده بیگ کوب معلومات جیوب انگلتره ده گی
جغرافیا جمعیتنه تابشراچقدر.

اریات

ییردن آی غه

ته گرینگ چیکسز ایسه بسز دنیاسنده «آیقیم»
بز ایکاو کورشی بولوب طورمش قیله مز نه بکیم.
کم بله! معلوم توکل می؟ نه لاله کورشکنگ حق،
بلمه سه ک بزد دیلر «کورشک حق نه کرک حق».

دقتن جلب ایتە، کوزلرن قزقندروب طوراً ایدی...
 بویوک حکمدار بولارنک بارسینه ده صالحون قانلیق بلهنگنه
 کوز قرین توشردی. اول کیسه کدن سیسکه نوب کیتدی...
 یالانچاق بیر اوستینه تاراتلغان قیمتلی نرسه لر اچنده اول اوزن
 هم اوزنک صوغشچی توره لرن کوردی...
 آقساق تیمر چیتکه بورولدی ده، اوزنک چاطرینه تابا کیتدی.
 اول یولبارص تیرسی اوستینه صوزلوب یانچاق، تیره ن تفکرکه
 تالیدی... اوچینه شاپلتانوب صوقغان ایدی، طاقچی نیغر چاطرنگ
 اچینه کردی.
 تیمر غنیمت ماللری اچندن تگی بالتروقلی هم کشی و باشقه
 نه بولرلنک صورده تلرن کورسه تورغان نرسه نی کیترکه قوشدی...
 کیتروب قویدیلر.
 تیمر اورتدن طوردی ده یالتری طورغان نه بیر یانینه کیلوب
 اوزاق وقت قاراب طوردی...
 اون، اوستره لوب یوری طورغان چاتان آیاقلی. باصق بورونلی،
 شقسز چغوب طوراً طورغان قوللی، قویاش هم جیل بله ن به مسز
 لهنگان شادده یوزلی، هم کبرلی رده وشده قالقوب طوراً طورغان
 ته به نهک ماگغابلی باشلی، کچکنه گه وده لی کشینی کوردی.
 تیمر شولای اوز اوزینه قاراغان حالده بر آز طورغاج قچقروب
 یغلاب بیباردی.

بوتون عمرانده برنجی مرتبه یغلاو!...

— ای قدرتی الله. سین میگنا قارشی نیندی زور حقوقسزلق
 قیلغانسک! سین مینی کوتهروب، بوتون دنیا خلقتدن اوستون
 قلدک. سین مینم قولیمه هلاک قیلوده اوزگنک آچولک قدر قوتلی
 قلیج برددک... شولای ده مینم ایگ توبه ن دوجه ده کی عسکر ممالک
 بولغان نرسه دن مینی محروم قیلغانسک! — دیب اول صولغوب.
 صولغوب یغلی ایدی...
 تیمر اوزنک یاناغینه یونه لیدی، همان اوکروب یغلامقده
 ایدی. حکمدارنگ ایگ سو بولکل کیگاشچسی سیزدرمه سدگنه
 چاطرغه کردی.

اول نهایت تعجبندن ایشک یانده قاتوب قالدی.

بر آزدن ایسینه کیلوب، قورقوندن تترکان حالده پادشاهنگ

یانینه کیددی، هم:

— پادشاهم نی اوچون یغلیسک؟ — دیب صورادی.

تیمر طورروب اوطوردی:

— یغلاماسقه ممکنمی؟... مین بوکون برنجی مرتبه اولاراق

اوزننگ نیچک ایدکنمی کوردم — دیدی.

اول کوزگیگه اشارت قیلدی: — هر نرسه که کوچی بیتکوجی

مین قارا کونلر کوردم حاضر بله مسک، باقی یوز!
 کیل بولاش بلوب حالم یووات بیروب بر تاتلی سوز.
 یارتی مییارد بار خاق مینده باریسی بر طوغان،
 تیک بریکمیلر بولار، توفیق لرن کمدر قوغان.
 قچقرش، قرلش، صوغش، مینده حاضر قان دریاسی،
 قالعادی بر پاک اوزن بولسون قوروسی دریاسی.
 قوت چقارلق بار قالا جیممک واتق بار قریه سی،
 اول هوا طنچو، صاصی، اولوب یاتا آدم قالیاسی.
 اول جلاش، اوکسو، یتیم بالا خاتون قز قارت قوری،
 آج، یالانچاق ایچماسه م یوق برگنه رحمت قولی.
 سین طاغن شول باقتی یوز کوله چ کوپکه آیاق جرای،
 برله تیک جیتدن قاراب گل سیر ایده سگمی؟ شولای.
 طور! چیلک طوت! بار صوغه! اوت بار یاقنده کورشیده
 بل! کیشمیدر بولای جیتدن قاراویان کورشیگه.

نورالعین ایشای. «ربط»

مطابق

آقساق تیمر (*)

الله نیچه پادشاهلقلرنی، یوزلرجه تورلی خلقلرنی فتح ایدوب
 اوزنه ئیه رتکان جهانگیر شهر آقساق تیمرنی کم بلمی ده، آنک
 قانلی فتوحاتی حقنده ایشتمه گان کم بار؟
 — آنک حقنده غی خبرلر زور شرقنک ایگ قارانی
 پوچماقلرنده حتی بو کونده ده سوبله نه ئلی...
 شهرتی کالینه ایرشکان وقتلرده ایدی؛ اول روسیه مملکتینه ده
 باصوب کردی.

اول صحرا ده غی آتون باشلی چاطرنی تاراتوب طاشلادی ده،
 غنیمتنی اوزنه کیترکه قوشدی...

ایس کیتکچ شهب آنلر، ماتورلقلرن قلم بله ن یازوب بترو
 ممکن بولماغان خاتونلر، قیمت بهالی قوماجلر، آتونندن بولغان
 دیربیا، قورال، قالقان، سونگی، قاجیلر و اوقلر... — هر قایوسی
 اویملری، اویملری بله ن تاراتلوب تاشلانغان وقاروچی هر کسنگ

(*) بو حکایه نی مین احمد تسالیغف چنابلرنک «کافکاز طاغلرنده»
 عنوانی روسجه یازلغان حکایه لر مجموعه سندن آلوب ترجمه قیلدم. ع. ح.

الله ننگ خزينه سنده بر مينم او چونگنه جونليرك قيافت تابامادي ميكانتي ... اي قادر، قادر! ...

تيمر تاغن صولقوب يغلارغه طوتوندى، يوزلرن قولى بلهن قابلادى. آننگ نهايت تمجيينه قارشى، اوزينك ياندوق شونديشوك صولقداپ يغلاغان تاوش ايشتلدى ...

اول، يوزندن قوللرن اچقندروب، قاراغان ايدى - ياتنده غي كيكاشچيسينگ اوزى شيكللوك او كروب يغلاب طورغانن كوردى .

كوتولمه گان بو اشدن صوك درجه عجيله ننگان آقساق تيمر: - جولهر، سين نرسه كه يغليسگ تاغن؟ - ديب صورادى. - اي الوغ پادشاهم! سين اوزكشنگ سوره تگشنى برگنه مرتبه كورو بلهنده يغلارغه كرشدك. شولاي بولغاچ مينم كجى اوتوز يلدن بيرلى شول سوره تى كوز آلدنده طونارغه مجبور بولغان كشينگ حالى نيچك بولورغه كيردك؟ ... ع حطلى .

سبق ناشلاو

مارت چيسلاسينگ آخرلى ايدى . قوياش قزدرووى ايله اوى توبه لرندن قارلر اروب توشوب، اوى آرترينه صولر جيولا باشلاغان ايدى . قارتراق آدملرده اوراملرده جيولوب جيولوب: « بويل قار آستينه اوت ايرته كردى، اگونلر ياخشى بولور» ديب سويله شول ايدى . صو بويلر نده غي بوزلرده بر آز ارى باشلاب، طبيعى جار باشلر نده غي قارلر جوقا بولغانلقدن كوتنك قزووى برله ايرته رهك اروب بتوب كيشوگان جبرلرينه ياش يگتله جقوب گارمون اويناب، ياش قزلرننگ گارمون تاوشينه ده رذله نوب آرمى تالمى جيشمه لردن صو تاشولرى، جاز آيى كرگانن بيكره كده بلكرته ايدى . اوراملرده صولرنك بولوب طورولرى، كچكته بالالرننگ كوگلرينه بر شادلق يوروب، آننگ اوستينه آبصطايينگ سبقه كيلگان بالالارغه « جاز يتدى ايندى، سبق تاشلارغه ده وقت» ديويى، بالالارغه ايكنجى بر دورد يوروب، كون صايون ييش آلتى بالا سبق تاشلى بارالرايدى .

الهام غده جاز دردى كروب، بر كون آنا آناسينه قايتوب، كوب بالالرنك سبق تاشلاولرن آكلاتقان ايدى . آبصطايارغه سبقه يورى تورغان بالالر ايو توبه سندن تامچى تاما باشلاغاچ سبق تاشلاو عادت بولغانلقدن، آنا آناسى الهام ننگ ده تله گينه قارشى كيلمى: « يارار اوغلم شول اوقوغان سبقك يتوب طورر، سين ملا بالاسى ايمه س سگ . مونه آنك ايرته كه آبصطاي غه باروب رخصت صوراب قايتور» ديب الهامنى شادلاندرغانلر ايدى .

ايرته كسون الهام نك آناسى بر صاوت اون، بر باصما جب، ايكي تين آچه آلوب آبصطايغه كيتدى . آبصطاي ده صاوت ايله اوننى كوركچ بيك آچيق چراى ايله قبول ايتوب ايو كه آلوب كردى . بيك اوزون ايتدروب دعا قيلغان صوك الهام نك آناسى سوز باشلاب: « آبصطاي! ايندى رحمت بالامزنى اوقوتدگر، الله راضى بولسون، اوزگرده بله سز، جاز يتوب قالدى . بويل صيرلرمزده بولسه ايرته رهك بوزاولايلر، ايندى رخصت ايشه گر الهام سبق تاشلاسون، هم آناسى ده شونى اوتتدى، يورت اشلرينه بر آز توشونسون ديز، بزاو مونچاقلرى ايشهر، واق توبه كه يوموشلرغه يارار ديز» ديب، آبصطايغه بر صاوت اوننى هم ايكي تين آچه ايله بر باصما جبى (آچه سى ايرمنگ صدقه سى ديب) آبصطايغه صوزدى . صاوت ايله اون ياتينه ايكي تين آچه ده قوشوب بيركچ، آبصطاي ده بيك قبول ايتوب، « آلاى بولغاچ خير ديعا ايندى، خير ديعا» ديب بيك اوزون ايتدروب دعا قىلدى .

الهام شول كوندن باشلاب، قورص تام ايتكانلگينه بر صاوت آرش اونى ايله بيك الكان «باتا» آلوب، بزاو مونچاقلرى ايشه باشلاب، يعنى دين علمن تمام ايتوب دنيا هنرينه اوكره نه باشلادى . شوشى طريقه دين شعبه سن تمام ايتكان الهام ننگ دنياده نيچك باشايه چه كى اوز اوزندن معلوم بولسه كيرهك . صابر جان القورماشى . آلماتا .

محررى: رضاء الدين بن فخرالدين .
ناشرى: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامبيفلر» .

Дозволено в енной цензурой.

«شورا» اورنبورغده اوله بشمه كونه بر حيفانه اربى، فنى و سياسى مجله دور .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ СБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“

آبونه بدل: سذك ۵۰، آلتى آيلق ۲ روبله ۶۰ تين .

«وقت» برلن برگه آلوچلارغه:

سذك ۹۰، آلتى آيلق ۴ روبله ۶۰ تين دور .

ياڭا باصلوب چىقىدى :

حقى ۱ صوم . پوچتەسى برلە ۱ صوم
۱۵ تىن .

باش اسكلادى « اورنبورغ » دە
« وقت » اداره سنده .

شعبەلىرى: قازاندا « معارف »، اوقاڭدا
« چولپان » كىتەبخانەلىرى .

دىنى و اجتماعى مسۇلەر

محررى : رضاءالدين بن فخرالدين .

ناشرى : « وقت » ادارهسى .

تاشكەندە منتشر ادبى، اقتصادى، فنى و معيشى تور كچه
« صدای تورکستان »

جريدەسىنە ۱۹۱۵ نچى يىل ايچون مشترى دفترى آچقدىر. روسە
دەگى بخارى مدرسلىك و تورکستاندەگى احوال و اوزگارشلردن
خبردار بولوب طورونى تەگان ذاتلىك نظرالتقارن جلب ايتەمز.
آدرىس :

Ташкентъ, редак. газ. „Садаи-Туркестанъ“.
مع الاحترام: اداره .

دىنى و ادبى، علمى و سياسى
« والدين والادب »

مجله سینه ۱۳۳۳ نچى سنهسى ۵ نچى سنه دواميهسى ايچون
مشترى دفترى آچلدى . يىلقى ۳ صوم . يارتى يىلقى بر صوم
۵۰ تىن . نسخەسى ۱۵ تىن . مجله نك عموما فهرستى بو بايلردن
عبارت : تفسير، حديث، سير و تراجم، باب الفتوى، تربيه
و تعليم، علمى و سياسى مقالەر و باشقەلەر . مجله نك خدمت قلميه سینه
بر نيچه ادبيلرمز اشتراك ايدىرگە بولدىقلىرىدن منتظما دوام قىلوى
و مندرجاتيدە كاملە نووى قرارلنمشدر .

آدرىس : Казань. Мулла Галимджану Галъеву .

« اوفانك اول كون - كوروشى ژورنالى » نه
(„Уфимский Сельско-Хозяйственный Листокъ“)

1915 نچى يىل ايچون آبونه دفترى آچقدىر .

« اول كون كوروشى ژورنالى » اونا گو بىرنسكى زيهستوايدىك
ندىرى هم روسچە « سېلسكا - خازەيسەئۇبىنى لېستوك » دېگان
ژورنالنىك نازارچەفە ترجمەسى اولوب، روسچەسى كىك آيىنە
اوج مرتبه چغا .

پروگرامماسينه بنا، مندرجاتى - عموم حكومت حياتندن، زيهستوالر هم
ئاڧوپىراتىۋلر حياتندن مهم معلومات و خبرلرنى شامل اولوب، هر نويمىرى
2 و 2 1/2 طاباق بولادر .

يىلقى بهاسى - بر صوم، يارطى يىلقى ايللى تىندىر .
آبونه بلى بر خىوار باغىندن ايكنچى خىوار باغىنە قىرگەندىر .

اعلان باصو بهاسى

بر مرتبه باصلاچق اعلاننىك هر يوك 10 تىن طورا، كوب مرتبەلر باصلاچق
بولغاندە بهاسى اوز آرا كىلشو بلەن تعيين ايتلور . اعلانلار اداره قبول اولنەندىر .

اداره نك آدرىسى : Уфа, Губерн. Зем. Управа

для „Ауль-көнъ кюрешё Журналы“.

خاتون - قزلىر ايچون بولغان

ژورنالينه ۱۹۱۵ نچى يىل ايچون
آبونه دفترى آچقدىر .

سويم بيكه

۱۳۳۱

سويم بيكه - ژورنالى خاتون - قزلىر نك « چن ملت خاتونى، چن ملت آناسى هم چن يورط خواجهسى » بولورينه خدمت ايتەچكدر .
سويم بيكه - ژورنالنىك ئوب مقصد ايتوب طوققان نرسەسى، خاتون - قزلىر نك اوزون بولغان يوقىلردن اوياتوب، آلازغە اوز حقوقلر، اوز
وظيفلر نى تانتو، ملت دە آلازغە تيوش اورنى كورسەتو، آلارنى علمگە تحريص قىلوب اشكە - هنرگە اویره تودر .

سويم بيكه - دە بالار تربيهسى، خاتون - قزلىر نك كيره كلى بولغان آش پشرو، آش حاضرلەو، يورطى اداره ايتو، ياعو ياقترتو، خادمەلرنى
قارو، قول اشلىرى، اورو، چىگو و بىلەو كىيلر درج ايتلور .

سويم بيكه - دە فنى و ادبى مقالەر، ادبى و اخلاق حكايەلر، ياخشى يازوچىلر طرفندن يازغان كوكللى هم مىلى رومانلر و شعرلر بولنور .
سويم بيكه - ژورنالينه ياخشى يازوچىلر چاقرلدى هم خانم و طوناشلردن بىك كوسى يازارغە وعده ايتدىلر . فخرالبنات خانم سليمانيه « سويم بيكه »
ژورنالنىك دائىمى يازوچىلر نەندىر .

سويم بيكه ژورنالينه يىلقى يازوچىلرغە نوياىر و دىكابىر آيندە چىغان دورت نومرى بوش ييازىلەندىر .
ناشر و محررى : يعقوب خىلىلى .

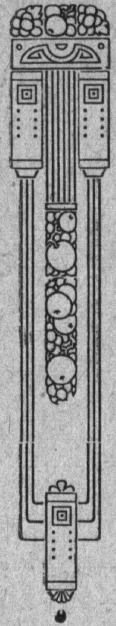
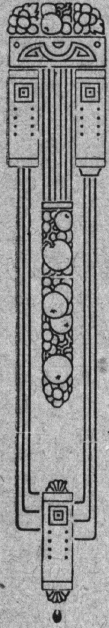
بهاسى : يىلغە ۴ صوم ؛ آلنى آيغە ۲ صوم ۵۰ تىن ؛ اوج آيغە ۱ صوم ۳۵ تىن .

آدرىس : Казань, редакция журнала „Сюемъ-Бика“ .

Ш У Р О

№ 3.

ФЕВРАЛЬ 1 = 1915 ГОДА.

«Кتب سته و مؤلفرى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

حديث وسنت عالملى قاشنده «كتب سته» ديب مشهور بولغان صحيح البخارى، صحيح مسلم، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كتابلى حقنده يازلغان بر رساله در. حديث عامى برله شغلله نوجيلر ايجون كره كللى معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بيتدن عبارت بو رساله نك حقى پوچته سى برله برلكده ۵۵ تين.

آدرىس: Редакция газ. „Вактъ въ Оренбургъ.“

ديريلىك

ادبى و فنى، اخلاقى و اجتماعى، اقتصادى و تاريخى، سياسى تورك مجموعه سيدر. ديريلىك مجموعه سى ايجون ابونه دفترى اچق. «شورا» فورماسنده بولوب ايدمه ايكي دفعه نشر ايدلور. مندرجه سى بيك كيك بولوب قائده لى مقاله لر برله طولوغدر. يلق حقى ۴ ياروم يلق ۲ صوم ۵۰ تين. صاحب امتيازى: ابو الفضل مطلب، زاده و محررى ده على عباس «مذنب» مطلب زاده در.

آدرس: г. Баку. Тип. Бр. Оруджевыхъ. Абульфаъ Муталибъ оглы.

«مكتب» مجموعه سى

۱۹۱۵ نجى يل ايجون ابونه دفترى آجلدى. بر يل مشترى بولغانلرغه دورت كتابچه هديه بيرله چك. بر يللى ۳ صوم. ياروم يللى ۱ صوم ۷۵ تين.

آدرس: Баку, редакция журнала „Мектебъ“ Мирза-заде,

قامپانيه زينگر نك

تگو ماشينالرى صاتولادر يالغز اوز مغازينلرندغه

قول و آياق

ماشينالرينك هر

تورلىسى

تولنه

آطنغه / سومدن

باشلاب

مغازينلر روسيه نك مغازينلر نك و روسيه سى همه شهرلرندغه بار.

ساخته دن □ □
مافلانگزا □ □